

การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย

นางสาวจันทนา เพชรพรหม

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-3738-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PRESENTATION OF THAINESS IDENTITY
IN “KHUNPRACHUAY” VARIETY SHOW

Miss Chanthana Petchprom

สถาบันวิทยบริการ
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-14-3738-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอเอกลักษณ์ "ความเป็นไทย" ในรายการ คุณพระช่วย

โดย

นางสาว จันทนา เพชรพรหม

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ พัชนี เขยจรรยา

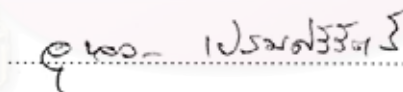
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

คณบดีคณะนิเทศศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์)

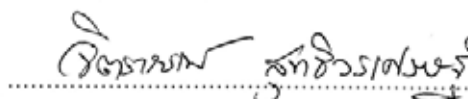
สถาบันนวัตกรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ พัชนี เขยจรรยา)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์)

จันทนา เพชรพรหม : การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย
(THE PRESENTATION OF THAINESS IDENTITY IN “KHUNPRACHUAY” VARIETY
SHOW) อ.ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์พัชณี เขยจรรยา, 180 หน้า. ISBN 974-14-3738-2.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และวิธีการนำเสนอในรายการ คุณพระช่วย 2) ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตรายการคุณพระช่วย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้จัดการฝ่ายผลิต, พิธีกรและผู้ร่วมรายการ นอกจากนี้ได้ใช้วิธีการสังเกตเทปบันทึกรายการเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 108 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 54 คน ซึ่งจะเข้าชมเทปรายการ คุณพระช่วย ก่อนตอบแบบสอบถาม อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มควบคุมจำนวน 54 คน ซึ่งจะตอบแบบสอบถามโดยไม่ได้ชมเทปรายการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นไทยที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย ประกอบด้วยความเป็นไทยทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม สำหรับความเป็นไทยที่พบมากที่สุด ได้แก่ ดนตรีไทย โดยได้นำเสนอทั้งในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานและแบบที่มีการประยุกต์ ซึ่งการนำเสนอแบบที่ 2 นี้ ผู้ผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อดึงดูดผู้ชมในกลุ่มวัยรุ่น

2. กลยุทธ์การนำเสนอรายการ คุณพระช่วย ผู้ผลิตให้ความสำคัญกับเนื้อหามากที่สุด โดยเน้นนำเสนอสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย สำหรับวิธีการนำเสนอประกอบด้วย 1) พิธีกร เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย ยิ้มแย้ม มีอารมณ์ขัน และเป็นกันเอง 2) ผู้ร่วมรายการ มีทั้งผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่นำเสนอในแต่ละตอน และกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ ที่มีความสามารถมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 3) บรรยากาศ เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ฉาก แสง สี เสียง และอุปกรณ์ประกอบฉาก 4) รูปแบบในการนำเสนอแตกต่างจากรายการบันเทิงระบับอื่น โดยทุกช่วงจะนำเสนอแบบสบายๆ ไม่มีรูปแบบตายตัวและมีความสอดคล้องกันตลอดทั้งรายการ

3. กลุ่มวัยรุ่นทั้งที่ได้ชมและไม่ได้ชมรายการ มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ไม่แตกต่างกัน โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับที่ดี สำหรับผู้ที่ได้ชมรายการจะมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของรายการในทางบวก และมีความพึงพอใจต่อรายการอยู่ในระดับสูง

ภาควิชา... การประชาสัมพันธ์.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา... นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2548

4785057628 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEYWORD : THAINESS IDENTITY / CULTURE / PRESENTAION / GRATIFICATION /
ADOLESCENCE / CHANTHANA PETCHPROM

CHANTHANA PETCHPROM : THE PRESENTATION OF THAINESS IDENTITY
IN "KHUNPRACHUAY" VARIETY SHOW. THESIS ADVISOR: ASSOC.PROF.
PATCHANEE CHEYJUNYA, 180 pp. ISBN 974-14-3738-2.

The objectives of this research were to study 1) the Thainess identity and the presentation of "Khunprachuay" variety show. 2) Sample's opinion about the Thainess identity; and 3) the opinion and gratification of the sample to the Khunprachuay program.

The research was divided into two parts. The first part was to conduct "Qualitative Research" by in-depth interviewing three key informants: producer, host and guest who involved in this program. And the observations from the program tape recording were conducted. For the experimentation, the total samples of 108 persons were divided into two groups: experimental and controlled groups. The experimental group was exposed to the video tapes on Khunprachuay program, while the controlled group were asked to answer the questionnaires without exposure to the program tape recording

The findings were as follows :

1. Khunprachuay program presented both abstract and concrete Thainess. The most Thainess identity of the program was Thai music that portrayed in standard and applied style.
2. The presentation strategies were mostly focused on the content relating to the Thainess. The presentation techniques were consisted of: 1) Program hosts who were not only friendly and humorous, but also familiar with Thainess, 2) The program guests were both Thainess specialists and young celebrities. 3) The program atmosphere consisted of the scenery, light, sound and the overall screened picture which supported more Thainess identity. 4) The presenting style was distinguished from other variety shows. Each break presented relax, informal, flexible style corresponding to the Thainess, throughout the program.
3. All samples had a good opinion about Thainess identity. The viewers had positive opinion, and their level of program gratification was high.

DepartmentPublic Relations.....Student's signature.....*Chanthana Petchprom*.....

Field of study Development Communication Advisor's signature.....*[Signature]*.....

Academic year 2005

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งจากบุคคลหลายๆท่าน ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสมบูรณ์ รองศาสตราจารย์อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ช่วยชี้แนะและให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนอาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการทุกท่านที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทวิชาต่างๆ ให้กับข้าพเจ้า

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นับตั้งแต่วิทยานิพนธ์และหนังสือเล่มทั้งที่คณะและที่หอกลาง คุณชยันต์ จันทวงศาทร, คุณธงชัย ประสงค์สันติ, อาจารย์ประสาท ทองอร่าม และคุณปอย จากบริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยการหยิบจากชั้นมาให้แก่ข้าพเจ้า

ขอบคุณเพื่อนๆ Dev Comm.27 ผู้แสนดีทุกคน ที่คอยช่วยเหลือ ตักเตือน กอดดัน ฝ่าฟันร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในครั้งนี้

นิวัฒน์ ศรีพลัง, พรพรรณ ชลัษเฐียร, วรนุช อัครวนสกุล บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ช่วยเป็นกำลังใจให้เสมอมา

ขอขอบพระคุณบุคคลอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า อันได้แก่ คุณพ่อ(สุทิพย์) ผู้สนับสนุน คุณแม่(เสมอ)ผู้สอนสั่ง และคุณพี่(จารุวรรณ)ผู้ส่งเสริม ข้าพเจ้ามาถึงจุดนี้ได้ก็ด้วยความช่วยเหลือทั้ง 3 ท่านนี้ คำขอบพระคุณในหน้ากิตติกรรมประกาศจึงน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับความรัก ความห่วงใย ที่ท่านเหล่านี้มีให้แก่ข้าพเจ้า

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
แนวคิดเรื่องความเป็นไทย.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรม.....	38
แนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง.....	39
ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน.....	47
แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	63
แหล่งข้อมูล/ประชากร.....	64
กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	68
การทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ.....	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71

เกณฑ์การให้คะแนน.....	72
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
การประมวลผลข้อมูล.....	75
การนำเสนอข้อมูล.....	75
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	76
ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	78
ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง.....	125
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	147
สรุปผลการวิจัย.....	147
อภิปรายผลการวิจัย.....	155
ข้อเสนอแนะ.....	166
รายการอ้างอิง.....	168
ภาคผนวก.....	171
ประวัติผู้วิจัย.....	180

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนรายจ่ายในการโฆษณาสินค้าทางสื่อประเภทต่างๆ ปีพ.ศ.2523-2543.....	4
ตารางที่ 2 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนสิงหาคม พ.ศ.2548.....	82
ตารางที่ 3 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนกันยายน พ.ศ.2548.....	83
ตารางที่ 4 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนตุลาคม พ.ศ.2548.....	84
ตารางที่ 5 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2548..	85
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มที่ได้ชมและไม่ได้ชมรายการ จำแนกตามลักษณะทางประชากร.....	126
ตารางที่ 7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น ของกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม.....	128
ตารางที่ 8 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น ของกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป.....	130
ตารางที่ 9 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น ของกลุ่มที่ได้ชมรายการที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม.....	132
ตารางที่ 10 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น ของกลุ่มที่ได้ชมรายการที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป.....	134
ตารางที่ 11 แสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม จำแนกตามกลุ่มที่ได้ชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการ.....	136
ตารางที่ 12 แสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป จำแนกตามกลุ่มที่ได้รับชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการ...	138
ตารางที่ 13 แสดงจำนวน ร้อยละ ของกลุ่มที่ได้ชมรายการ จำแนกตามความคิดเห็น ที่มีต่อรายการคุณพระช่วย.....	140
ตารางที่ 14 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย.....	144

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1 แบบจำลองการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อ.....	49
ภาพที่ 2 รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองประเภท Posttest-Only Control Group Design.....	63
ภาพที่ 3 การนั่งบนพื้นและนั่งต่ำกว่า เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ และให้เกียรติกับผู้อาวุโส.....	91
ภาพที่ 4 การร่ายรำของพิธีกรด้วยความสนุกสนาน.....	92
ภาพที่ 5 ฉากที่ใช้เปิดรายการ.....	94
ภาพที่ 6 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการ ในช่วงโฆษณวันละคำกับครุฑมีด...	96
ภาพที่ 7 การพูดคุย สนทนากับผู้ร่วมรายการ ในช่วงคุณพระเซียว.....	97
ภาพที่ 8 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการในช่วงคุ้มของเก่า.....	98
ภาพที่ 9 การร้องเพลงในช่วงคุณพระไชว้ ตอนรำลึก จรัล มโนเพ็ชร.....	99
ภาพที่ 10 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการ ในช่วงคุณพระย่ากรุง.....	100
ภาพที่ 11 ผู้ร่วมรายการ และผู้เข้าแข่งขันในช่วงคุณพระประชัน.....	101
ภาพที่ 12 คุณเท่งสาธิตการตัดมือ ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของคนที่จะเรียนรำไทย.....	108
ภาพที่ 13 นักร้องกลุ่ม Academy Fantasia(2) เป็นกลุ่มนักร้องรุ่นใหม่ เป็นที่รู้จักดีในกลุ่มวัยรุ่น.....	119
ภาพที่ 14 ฉากในช่วงคุณพระไชว้ ตอนเพลงเห่เรือ.....	120

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เพลง ความเป็นไทย

ความเป็นไทย	ไทยเทิด	ประเสริฐนัก
เอกลักษณ์	ของไทย	ไม่สูญหาย
มีสืบมา	แต่โบราณ	กาลเคลื่อนคลาย
อยู่กับสาย	เลือดไทย	ที่ไหลริน
วัฒนธรรม	ธรรมไทย	ไพบุลย์ผล
ประชาชน	มีภาษา	สง่าศิลป์
สิ่งก่อสร้าง	สมบัติไทย	ในแผ่นดิน
ทั่วทุกถิ่น	มีของไทย	ให้ชื่นชม
ไทยมีชาติ	ศาสน์ กษัตริย์	ประพforthจิต
แนบสนิท	ทุกสมัย	ไม่ชื่นชม
เอกราช	คู่ของไทย	ใฝ่นิยม
ไทยอุดม	วัฒนธรรม	ล้ำเลิศเคย

* ศาสตราจารย์พันธุ์หญิงผ่อง ไข่มุกเกษม ผู้ประพันธ์

จากบทเพลงข้างต้นนั้น สามารถบอกได้ว่า “ความเป็นไทย” นั้น หมายถึง “ผลรวมขององค์ประกอบ 4 อย่างที่แสดงถึงลักษณะเด่นของไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม” (วีระ อัมพันธ์, 2526 :60)

แต่ในปัจจุบันนี้เรามักจะพูดกันเฉพาะเรื่อง ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จนดูเหมือนเกือบจะลืมความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งความเป็นไทยนั้นจะสมบูรณ์ไม่ได้เป็นอันขาดถ้าขาดวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะแสดงถึงลักษณะเฉพาะของชาติ เป็นรากฐานของการสร้างความสามัคคี เป็นสิ่งที่แสดงเกียรติภูมิศักดิ์ศรี เป็นปัจจัยให้ชนชาติประพุดิแต่สิ่งที่ดีงาม อันเป็นการพัฒนาคนซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติให้มีความมั่นคง

การพัฒนาประเทศชาติ คือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวิทยาการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมก็เช่นเดียวกันที่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วัฒนธรรมใด หยุคหนึ่งก็จะหมดสิ้นและเสื่อมสลายไป (เอกวิทย์ ณ ถกลาง, 2534 :9)

แต่การพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศต่างๆ ทั้งประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้วได้เพิกเฉยในมิติทางวัฒนธรรม กล่าวคือพัฒนาเพื่อความเติบโตทางด้านวัตถุและบริโภคนิยม ทำให้เกิดช่องว่างอย่างใหญ่หลวงระหว่างการพัฒนาทางจิตใจ กับการพัฒนาทางวัตถุ ผู้คนละเลยสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้หรือสิ่งที่พระเยซูคริสต์ประกาศคริสตธรรม หันไปสนใจแต่เรื่องวัตถุทั้งในและนอกจักรวาล ความสามารถของมนุษย์ที่จะโคจรไปแสวงหาความรู้ในจักรวาลนั้นมีมากมายมหาศาล แต่การรู้จักตัวเองกลับน้อยลง วัฒนธรรมถูกทอดทิ้ง เห็นได้จากการไม่เอาใจใส่ในเรื่องของ “คน” เท่าที่ควรมุ่งเน้นแต่ผลในการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ควรจะทำอย่างมีดุลยภาพระหว่างความเติบโตทางเศรษฐกิจกับความเหมาะสมในทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ไม่ควรที่เราจะพัฒนาประเทศเอาอย่างประเทศที่เจริญแล้วทางวัตถุโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม เพียงเพื่อมีเงินมีทองใช้มากขึ้น เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเครื่องประกันว่าเราเจริญแล้วเราจะมีความสุข เราควรจะต้องถ่วงดุลด้วยการรักษาความยุติธรรมในสังคม สร้างบรรยากาศ สร้างกำลังคน ความสามารถในทางศิลปะและวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการสร้างคนในด้านเศรษฐกิจ และทางเทคนิค

ประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนา ให้มีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ จึงต้องติดต่อคบหาสมาคมกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งมีวัฒนธรรมต่างๆ กัน ส่งผลให้ประเทศชาติของเราทุกวันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีความมั่งคั่ง มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะหากพิจารณาจากการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ จะพบว่า มีชีวิตชีวา มีความหลากหลาย ขณะเดียวกันก็มี ความขัดแย้ง ปัญหา อุปลรรค ทั้งใหม่และเก่าเกิดขึ้นมากมาย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพิ่มความรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลัน ให้กับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจนเป็นที่น่าสังเกตว่าคนส่วนใหญ่เลือกไม่ถูก ในภาวะเช่นนี้จำเป็นที่เราจะต้องวิเคราะห์ความเป็นจริง เพื่อเข้าใจตัวเราในบริบททางสังคมใหม่ที่เรากำลังต้องติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ถ้าสามารถเข้าใจสถานการณ์ และเข้าใจปัญหา เข้าใจแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลงก็ย่อมจะเป็นการสะดวกใน

การกำหนดอนาคตของการพัฒนาวัฒนธรรมในประเทศไทย ขณะเดียวกันก็น่าจะเป็นความ สะดวกในการพัฒนาประเทศทุกแห่งทุกมุมบนพื้นฐาน กรากทางวัฒนธรรมที่เป็นของเราเองด้วย

สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวัฒนธรรม อาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุสำคัญ 2 ประการ (สนิท สมัครการ, 2538 :8) ประการแรก คือ

การประดิษฐ์คิดค้น (invention) ซึ่งรวมทั้งการสร้างเทคนิควิทยาใหม่ๆ และการคิดสร้าง ธรรมเนียมประเพณีหรือระบบความเชื่อใหม่ๆ ด้วย เมื่อได้มีการยอมรับและนำไปใช้กันแพร่หลาย ในสังคมแล้ว ย่อมถือได้ว่ามีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างใหม่เกิดขึ้น และถ้าแบบแผนนั้นมีความ คงทนอยู่นานมากกว่าหนึ่งชั่วอายุคนขึ้นไป ก็นับว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นแล้ว อย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงในแบบแรกนี้ไม่เป็นที่น่ากังวลเนื่องจากการเปลี่ยนแปลง แบบซ้ำๆ สามารถปรับเปลี่ยนให้เกิดความสมดุลภายในสังคมได้ แต่สิ่งที่น่ากังวลนั้นก็คือ การ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในแบบที่ 2 นั่นก็คือ

การขอยืมหรือลอกเลียนแบบกัน (cultural borrowing) การหยิบยืมทางวัฒนธรรม หรือ การลอกเลียนแบบแผนวิธีการดำเนินชีวิตมาจากวัฒนธรรมอื่นนั้น ปรากฏว่ามีอยู่เสมอมาใน สังคมมนุษย์ต่างๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่น การติดต่อทางวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นได้ทั้ง ทางตรงและทางอ้อม การติดต่อโดยตรงก็คือการที่คนต่างวัฒนธรรมกันได้มีโอกาสมาพบปะ สังสรรค์และแลกเปลี่ยนความคิด ค่านิยมและพฤติกรรมต่อกันซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในหลายรูปแบบ อาทิ พุทธการเมือง การค้า การศึกษาในต่างประเทศ รวมไปถึงการอพยพเข้ามาทำมาหากินของคน ต่างสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากการติดต่อโดยตรงแล้ว วัฒนธรรมยังอาจติดต่อกันได้โดยผ่านสื่อต่างๆ ที่มีใช้ตัว บุคคลได้อีก สื่อสำคัญในปัจจุบันที่เป็นตัวการให้วัฒนธรรมติดต่อกันได้ก็คือ สื่อมวลชน (mass media) อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น และด้วยสื่อมวลชนเหล่านี้ นี้เอง ที่ทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิตของคนต่างวัฒนธรรม ได้ถูกถ่ายทอดไปยังคนซึ่งอยู่ในอีก วัฒนธรรมหนึ่งอยู่เป็นประจำ การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการเอาอย่าง หรือการเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ง่ายขึ้น เพราะอิทธิพลของสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งได้ปรับปรุงเทคนิค วิธีการเสนอข่าวได้ รวดเร็ว ทันใจ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนทำให้เราทราบถึงความ เปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ต่างๆ ของโลกได้ในเวลาอันสั้น

สื่อสารมวลชนกับสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะ การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภาษา ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจน

แนวความคิดต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญมากสถาบันหนึ่ง ซึ่งจะสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้ดังที่ Wilbur Schramm ได้กล่าวไว้ว่า “สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการพัฒนาประเทศได้หลายประการ ซึ่งรวมทั้งมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมด้วย” (สมยศ สิงห์คำ, 2534 : 71)

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหมดนั้น สื่อที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลต่อผู้ชมมากที่สุด ก็คือ โทรทัศน์ โดยสังเกตได้จาก กระจายในการโฆษณาสินค้าทางสื่อประเภทต่างๆ ซึ่ง สื่อโทรทัศน์มีส่วนในการโฆษณาสินค้ามากที่สุด นั่นหมายความว่า ผู้ผลิตสินค้ามีความมั่นใจว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีผู้ชมมากที่สุดนั่นเอง

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนรายจ่ายในการโฆษณาสินค้าทางสื่อประเภทต่างๆ ปี พ.ศ. 2523-2543

(หน่วย : ล้านบาท)

	2523	2528	2533	2538	2543
โทรทัศน์	951.8 (47.1%)	2,730.2 (51.2%)	6,502.1 (51.8%)	18,663.9 (49.0%)	25,759.4 (61.2%)
วิทยุ*	500.0 (24.7%)	1,000.0 (18.7%)	1,200.0 (09.5%)	4,000.0 (10.5%)	2,500.0 (06.0%)
หนังสือพิมพ์	325.7 (16.2%)	1,097.6 (20.5%)	3,620.9 (28.8%)	11,771.3 (31.0%)	10,189.4 (24.2%)
นิตยสาร	139.7 (06.9%)	478.2 (08.9%)	1,211.8 (09.6%)	3,565.7 (09.4%)	2,264.6 (05.3%)
ภาพยนตร์	102.3 (05.0%)	24.8 (0.4%)	11.9 (0.1%)	23.4 (0.06%)	233.7 (0.5%)
รวม	2,019.5 (100%)	5,330.8 (100%)	12,546.7 (100%)	38,024.3 (100%)	42,093.6 (100%)

* ค่าโฆษณาวิทยุได้จากการประมาณการ ไม่ใช่ตัวเลขรายจ่ายจริง

ที่มา : บริษัทคู่แข่ง 2524-2538 และ The Advertising Book, 1997-1998, 2002.

โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพล ทั้งในแง่ของเทคนิคการสื่อและในแง่ของการเข้าถึงมวลชนมากที่สุดไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั่วประเทศ เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่นซึ่งเข้าถึงประชาชนไม่ถึงร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั่วประเทศ (วิทยากร เชียงกูล , 2547:9)

สาเหตุที่สื่อโทรทัศน์มีบทบาทและอิทธิพลสูงอีกประการหนึ่ง ก็คือ โทรทัศน์สามารถส่งข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้ชมจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็วและพร้อมกัน โดยที่ผู้ชมไม่จำเป็นต้องรู้หนังสือก็รับชมได้ และข้อได้เปรียบของโทรทัศน์อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ชมสามารถเห็นได้ทั้งภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสัน และได้ยินเสียงไปพร้อมๆ กันด้วย ทำให้โทรทัศน์มีอิทธิพลเหนือกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่นๆ ในการดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้เป็นอย่างดี

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว โทรทัศน์ยังถือได้ว่าเป็นสื่อที่มีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมมวลชนมากที่สุด จนกระทั่งมีนักวิชาการขนานนามว่า นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 เป็นต้นมา อาจจะใช้เรียกได้ว่า เป็นยุคของ “วัฒนธรรมโทรทัศน์” (Television culture) หรือผู้คนที่เติบโตมาในช่วงเวลานี้ก็อาจจะเรียกว่าเป็น “คนรุ่นโตมากับโทรทัศน์” (TV. Generation) (กาญจนา แก้วเทพ, 2544 :79)

โทรทัศน์เป็นแหล่งอบรมเพาะ (Cultivating institution) ที่สำคัญที่สุดในสังคมมวลชน เนื่องจากโทรทัศน์มีอิทธิพลในแง่การปลูกฝังความคิด ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกและการแสดงพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้กับเด็กและเยาวชน

ในปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญในการพิจารณาถึงระดับคุณภาพของรายการโทรทัศน์ในสังคมไทย มักจะใช้เกณฑ์ที่ได้จากระดับความนิยมเชิงปริมาณ (Quantity Rating) ซึ่งหมายถึงการวัดคุณภาพของรายการด้วยคะแนนความนิยมที่เป็นเรื่องของตัวเลขเชิงสถิติ ซึ่งคุณภาพของรายการดังกล่าวมีผลต่อความอยู่รอดเชิงเศรษฐกิจของรายการโทรทัศน์ กล่าวคือ รายการที่ได้รับความนิยมเชิงปริมาณสูงสามารถที่จะดำรงชีพอยู่ได้ แต่ในขณะเดียวกันพบว่า รายการเหล่านี้ มักมีเนื้อหาที่ไม่ได้ช่วยเสริมสร้างกระบวนการในการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และครอบครัวในสังคมไทยมากนัก และในบางรายการก็ส่งเสริมให้เยาวชนกลายเป็นพวกบริโภคนิยมหลงใหล คลั่งไคล้ เลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ หลงใหลวัฒนธรรมของชาติไทย (www.tv4kids.org, 13 มีนาคม 2548)

เด็กและเยาวชน เป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน มีความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองและลอกเลียนแบบ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต (Transition Period) เป็นวัยที่คาบเกี่ยว

กันระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมักจะทำให้เกิดความสับสน และเป็นวัยที่มีความไวต่อสิ่งเร้ารอบตัว ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องให้ความสนใจกับวัยรุ่นเป็นพิเศษ เพราะวัยรุ่นจะต้องเจริญเติบโตทำหน้าที่ต่างๆ สืบต่อจากผู้ใหญ่ในอนาคต และกลายเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ รวมไปถึงหน้าที่ที่สืบทอดศิลปวัฒนธรรมไทย ให้กับคนรุ่นหลังๆ ต่อไปด้วย

ในส่วนของหน้าที่ที่วัยรุ่นจะต้องสืบทอดศิลปวัฒนธรรมไทยนั้น การปล่อยปละละเลยให้วัยรุ่นดูแลและเลียนแบบวัฒนธรรมของต่างชาติอย่างที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้ ทำให้พวกเขาไม่ใส่ใจวัฒนธรรม ความเป็นไทยของชาติตนเอง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพของวัฒนธรรมไทยในอนาคต เพราะทำให้ชาติผู้ที่จะสืบทอด สานต่อ และในที่สุดวัฒนธรรมไทยก็คงจะสูญสลาย เลือนหายไปเป็นแน่นอน

ปัญหาวัยรุ่นไม่สนใจเรื่องวัฒนธรรมไทยนั้น นางอุไรวรรณ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้ขอร้องให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะสื่อมวลชนให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วย อย่ามองแต่เรื่องของธุรกิจหรือเรื่องเงินเพียงอย่างเดียว ควรมองให้รอบด้าน รู้ว่าจะอะไรควรส่งเสริมเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนของชาติก็ควรจะทำ รวมทั้งสถาบันสังคมโรงเรียน สถาบันครอบครัวจะต้องควรช่วยกันดูแล (www.m-culture.go.th, 16 มีนาคม 2548)

จากคำกล่าวของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ทำให้ผู้วิจัยสนใจรายการโทรทัศน์รายการหนึ่ง ที่สังเกตเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย โดยการนำเสนอและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทย นั่นก็คือ รายการ “คุณพระช่วย” ซึ่งออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 22.05- 23.00น.ทางช่องโมเดิร์น 9 ทีวี ซึ่งรายการ “คุณพระช่วย” นี้ ถือได้ว่าเป็นรายการที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ในการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากได้รับรางวัลถึง 6 รางวัล อันได้แก่ รางวัลรายการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมยอดเยี่ยม ประจำปี พุทธศักราช 2547 โดยได้รับมอบจากสมาคมนักข่าวบันเทิง และในปีเดียวกันนี้ ยังได้รับรางวัลโทรทัศน์ทองคำ ประเภทรายการส่งเสริมความรู้ดีเด่น, ประเภทปกิณกะดีเด่น และประเภทพิธีกรเดี่ยวดีเด่น ทั้งยังได้รับรางวัลเมขลา ประเภทรายการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมดีเด่น อีกด้วย นอกจากนี้ 5 รางวัลที่ได้กล่าวมาแล้ว ในปีพุทธศักราช 2548 รายการ คุณพระช่วย ยังได้รับโล่เกียรติยศในฐานะรายการโทรทัศน์ที่มีคุณค่าต่อศาสนา และวัฒนธรรมไทย โดยได้รับมอบจากกระทรวงวัฒนธรรมและคณะกรรมการการศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม จากรางวัลที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า รายการ “คุณพระช่วย” เหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะเป็นตัวแทนรายการโทรทัศน์ ให้ผู้วิจัยได้ศึกษาการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

นี่ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีอีกตัวอย่างหนึ่งในการธำรง อนุรักษ์วัฒนธรรม ความเป็นไทย สมควรอย่างยิ่งที่สื่อมวลชนแขนงอื่น และรายการโทรทัศน์รายการอื่น จะเอาเป็นแบบอย่างในการผลิตรายการเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ดำรงอยู่ต่อไป

แต่ทั้งหมดทั้งสิ้นที่กล่าวมานี้ การสืบทอดวัฒนธรรม ความเป็นไทย จะยกให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของสื่อมวลชนเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นของคนไทย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของคนไทยทั้งชาติ ที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันดำรงรักษาวัฒนธรรม ความเป็นไทย ไว้ให้มั่นคงสืบไปเพื่อเป็นหลักชัยของไทยตลอดกาล เพราะหากต้องสูญเสียไป ความเป็นไทยก็หมดความหมาย

เหมือนดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชดำรัสไว้ว่า (อ้างใน วีระอำพันธ์: 2526)

“ความเป็นไทยนั้น เป็นสมบัติอย่างหนึ่งที่มีค่าระดับโลกอยู่ ไม่ควรที่ใครจะละเลยทำลายเสีย เพราะจะทำให้สูญเสียสมบัติมีค่านี้ไป คนที่จะรักษาความเป็นไทยได้มั่นคงที่สุด ดีและเหมาะสมที่สุดไม่มีใครอื่นนอกจากไทย เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งหนใด คนไทยมีหน้าที่ต้องรักษาความเป็นไทยเสมอทั้งทางวัตถุ ทางจริยธรรมและปัญญา”

ปัญหานำการวิจัย

1. เอกลักษณะ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย มีเรื่องใดบ้าง
2. วิธีการนำเสนอ เอกลักษณะ “ความเป็นไทย” ของรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร
3. วิทยุรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณะ “ความเป็นไทย” อย่างไร
4. วิทยุรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย อย่างไร
5. วิทยุรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร มีความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย
2. เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ของรายการ คุณพระช่วย
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อรายการคุณพระช่วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ซึ่งจะศึกษาเฉพาะเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย เท่านั้น เนื่องจากรายการ คุณพระช่วย เป็นรายการที่สืบทอด เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย และที่สำคัญเป็นรายการได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย ถึง 6 รางวัล จากรางวัลเกียรติยศเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่ารายการนี้เป็นรายการที่ดี มีคุณภาพ สมควรอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาวิจัย

2. การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ชมจากการชมรายการ คุณพระช่วย นั้น ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะวัยรุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 13-21 ปี ซึ่งวัยรุ่นกลุ่มที่จะศึกษานี้จะต้องมีความแตกต่างกันในลักษณะทางประชากร อันประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และที่สำคัญปัจจุบันต้องอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะวัยรุ่น ก็เนื่องจาก วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต (Transition period) ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น อยากทดลองและลอกเลียนแบบ ซึ่งส่งผลให้เกิดการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมชาติอื่น จนกระทั่งหลงลืมวัฒนธรรมไทย และการที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะวัยรุ่นที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้มากและหลากหลายประเภท รวมทั้งมีรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาวะแวดล้อมที่เสี่ยงและล่อแหลมต่อปัญหาต่างๆ

นิยามศัพท์

ความเป็นไทย หมายถึง ลักษณะเฉพาะในด้านต่างๆ ที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเข้าใจ และรับรู้ตรงกันว่า คือ สิ่งที่ยังบอกถึงประเทศไทย โดยในที่นี่จะขอแบ่งความเป็นไทย ออกเป็น 10 เรื่อง คือ

1. **สถาบันพระพุทธรศาสนา** ได้แก่ พระพุทธรูป พระธรรมคำสั่งสอน พระสงฆ์ วัดวาอาราม และความเชื่ออันมีรากฐานมาจากพระพุทธรศาสนา

2. **สถาบันพระมหากษัตริย์** ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชกรณียกิจ รวมทั้งพระราชพิธีต่างๆ เป็นต้น

3. **ภาษาและวรรณกรรม** ได้แก่ ตัวอักษรในภาษาไทย รวมทั้งงานเขียนและงานประพันธ์ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ร้อยแก้ว (เรื่องสั้น นวนิยาย ฯลฯ) และร้อยกรอง (โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฯลฯ) รวมถึงงานประพันธ์ที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ที่เรียกกันว่า วรรณคดี อย่างเช่น วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และวรรณคดีประเภทลิลิต เป็นต้น

4. **ศิลปกรรม** ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรม และนาฏศิลป์

4.1 **สถาปัตยกรรม** มี 2 ประเภท ได้แก่

- งานสถาปัตยกรรมที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย การสร้างบ้านเรือนในแต่ละภูมิภาค
- งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สิ่งก่อสร้างทั้งหลายในวัด เช่น หอระฆัง สถูปเจดีย์ โบสถ์ วิหาร ศาลา หอไตร เป็นต้น

4.2 **ประติมากรรม** ได้แก่ งานศิลปะในลักษณะของรูปหล่อ ปั้น หรือแกะสลัก ครอบคลุมถึงงานศิลปะเกี่ยวกับงานช่างของไทย 10 แขนง หรือที่เรียกว่า “ช่างสิบหมู่”

4.3 **จิตรกรรม** ได้แก่ งานศิลปะแขนงที่เกี่ยวข้องกับภาพเขียน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

- จิตรกรรมลายเส้น เป็นภาพวาดที่ใช้ลายเส้น มี 4 หมวด คือ กนก นารี กระปี่ คชะ
- จิตรกรรมที่ใช้สีเดียว ส่วนใหญ่ใช้สีตัดเป็นลวดลายลงบนสีพื้น เช่น การทำลายรดน้ำ เป็นต้น
- จิตรกรรมหลากสี เป็นการลงสีเส้น เช่น ภาพประดั่งฝาผนัง

4.4 **หัตถกรรม** ได้แก่ งานฝีมือที่สร้างสรรค์ขึ้นจากความชำนาญในงานแกะสลัก จักสาน ถักทอ และจัดทำขึ้นเพื่อการใช้งานโดยตรง เช่น งานด้านจักสาน เป็นต้น

4.5 **นาฏศิลป์** ได้แก่ ศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวอริยาบถต่างๆ เป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ ความหมาย และเรื่องราว โดยทั่วไปอาจจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

- การแสดงที่เป็นชุดเป็นตอน คือ ระบำ รำ ฟ้อน
- การแสดงที่เป็นเรื่องราว เช่น ละคร โขน ลิเก เป็นต้น

5. **ดนตรีไทย** เป็นการผสมผสานเสียงจากการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชนิดเข้าด้วยกัน จำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

- เครื่องดีด เช่น จะเข้ พิณ เป็นต้น
- เครื่องสี เช่น ซอ เป็นต้น
- เครื่องตี เช่น กลองทัด กลองรำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ระนาด เป็นต้น
- เครื่องเป่า เช่น ขลุ่ย ปี่ เป็นต้น

6. **การละเล่นพื้นบ้าน** เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ละเล่นกันเพื่อความสนุกสนานไม่มีแบบแผนที่แน่นอน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

- การละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก เช่น การเดินกะลา วิชาขาวสาร มอญซ่อนผ้า เป็นต้น
- การละเล่นพื้นบ้านสำหรับผู้ใหญ่ เช่น การเล่นเพลงเรือ การเล่นลูกข่าง เป็นต้น

7. **ประเพณี** เป็นสิ่งที่มีการยึดถือปฏิบัติร่วมกันสืบต่อกันมา จนเกิดเป็นระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ ยอมรับ จำแนกตามเนื้อหาสาระและโอกาสได้ 4 ประเภท คือ

- ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทอดกฐิน เป็นต้น
- ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น ประเพณีการบวช การแต่งงาน เป็นต้น

- ประเพณีความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน คือ มารยาทที่พึงปฏิบัติในโอกาสต่างๆ เช่น มารยาทในการแต่งกาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น

- ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

8. ลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย ตัวอย่างเช่น รักพระมหากษัตริย์ นับถือพระพุทธศาสนา ยกย่องอำนาจ เคารพผู้มีอาวุโส มีน้ำใจโอบอ้อมอารี รักความสนุกสนาน ชอบนับญาติ รักสันติ มีความเชื่อหลากหลายแบบ ยิ้มง่ายและชอบให้อภัย การไหว้ ฯลฯ

9. กีฬาไทย เช่น มวยไทย กระบี่กระบอง รำดาบ ตะกร้อ วัวไทย (วัวปักเป้า, วัวจุกฟ้า) เป็นต้น

10. ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ ที่ต่างไปจาก 9 ประเภทแรก เช่น การแต่งกายแบบไทย อาหารไทย เลขไทย ยานพาหนะของไทย (รถตุ๊กตุ๊ก) สุภาษิตคำพังเพย ฯลฯ

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบ ความรู้ ความคิดหรือความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วัฒนธรรมที่คนในสังคมไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

การนำเสนอ หมายถึง วิธีการที่ผู้ผลิตรายการ คุณพระช่วย แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. เนื้อหา (Content)

2. วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique)

- พิธีกร

- ผู้ร่วมรายการ

- บรรยายภาค

- สไตส์และรูปแบบในการนำเสนอ

รายการคุณพระช่วย หมายถึง รายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นอีกรายการหนึ่งของ บริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) ออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 22.00 น. ทางโมเดิร์น 9 ทีวี เป็นรายการที่นำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และความเป็นไทย ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 7 ช่วง ดังนี้

- **ช่วงคุณพระชวนชม** เป็นช่วงเปิดรายการ แนะนำเรื่องราวที่จะนำเสนอในรายการ
- **ช่วงไขวันละคำกับครูมีด** เป็นการนำคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องราวที่ปรากฏในไขเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งจะเล่าเรื่องโดย อ.ปราสาท ทองอร่าม
- **ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ** เป็นการนำผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจในแต่ละตอนมาพูดคุย ให้ความรู้กับผู้ชม
- **ช่วงคุ้มของเก่า** เป็นช่วงที่พิธีกร และ อ.เผ่าทอง ทองเจือ มาพูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของสิ่งของต่างๆ ที่เป็นของโบราณ ของเก่า เช่น ตะเกียงเจ้าพายุ, จัปป์, หอย เป็นต้น
- **ช่วงคุณพระโชว์** เป็นช่วงที่มีการแสดง โดยจะจัดแสดงให้สอดคล้องกับเรื่องที่น่าสนใจในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ เช่น ถ้าในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องหุ่น ในช่วงคุณพระโชว์นี้ก็จะนำหุ่นมาเชิดให้ผู้ชมได้ดู เป็นต้น
- **ช่วงคุณพระย่ากรุง** ซึ่งเป็นช่วงใหม่ของรายการ โดยแพร่ภาพครั้งแรกในเทป วันจันทร์ที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ในช่วงนี้พิธีกร กับ คุณรอง คำมูลคดี จะร่วมกันให้ความรู้และประวัติของสถานที่สำคัญต่างๆ ภายในเขตกรุงเทพมหานคร
- **ช่วงคุณพระประชัน** เป็นช่วงที่นำผู้ที่มีความสามารถในด้านต่างๆ มาแข่งขันกัน เช่น แข่งเดี่ยวขิม แข่งร้องลำตัด แข่งแต่งกลอน เป็นต้น โดยให้ผู้ทำชิงแข่งกับแชมป์เก่า ซึ่งในแต่ละครั้งก็จะกำหนดโจทย์แตกต่างกันไป และมีผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ 3 คน มาเป็นกรรมการตัดสิน

วัยรุ่น หมายถึง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 13-21 ปีที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางความคิดของวัยรุ่น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งความคิดเห็นออกเป็น 2 ส่วน คือ ความคิดเห็นที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และความคิดเห็น

ที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย โดยในส่วนของความคิดที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” นั้นจะแบ่งออกเป็นความคิดเห็นด้านบวก และความคิดเห็นด้านลบ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ได้รับการตอบสนองความต้องการของผู้ชมในการรับชม รายการ “คุณพระช่วย” โดยแบ่งออกเป็นความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบ ได้แก่ พึงพอใจมาก, พึงพอใจ, ไม่พึงพอใจ, ไม่พึงพอใจเลย

ลักษณะทางประชากร หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา มาใช้ในการส่งเสริมให้ผู้ที่มีบทบาทในงานสื่อมวลชนในแขนงต่างๆ ให้ความสนใจใส่ใจต่อวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นการดำรงและสืบทอดวัฒนธรรมให้กับเยาวชนรุ่นหลังต่อไป
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการกำหนดหรือพัฒนารูปแบบการนำเสนอรายการทางวัฒนธรรมของชาวไทย ในสื่อประเภทต่างๆ
3. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา มาเปรียบเทียบ และพิสูจน์ ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามที่นักวิชาการได้กล่าวไว้
4. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจค้นคว้าข้อมูลรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบและแนวทางในการศึกษา การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย ประกอบไปด้วย

1. แนวคิดเรื่องความเป็นไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรม
4. แนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน
6. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากทฤษฎี แนวคิด ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำเสนอในรายละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแต่ละทฤษฎี แต่ละแนวคิดที่นำมาใช้มากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

แนวคิดเรื่องความเป็นไทย

“ความเป็นไทย” หมายถึง “ผลรวมขององค์ประกอบ 4 อย่างที่แสดงถึงลักษณะเด่นของ ไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม” (วีระ อัมพันธ์สุข, 2526:60)

ลักษณะที่แสดงความเป็นไทย

1. เพลง ได้แก่ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งเพลง 2 เพลงนี้มีไว้ให้คนไทยร้องและแสดงความเคารพ

2. ความเป็นอิสระเสรี คือ ดำรงเอกราชในทุกด้านโดยไม่อยู่ในอำนาจ การบังคับบัญชาของชาติใด
3. พระราชพิธี เป็นการวัดความเป็นไทยได้อีกทางหนึ่ง เพราะชาติไทยมีพระราชพิธี ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจของคนไทย และเป็นที่ยอมรับซึ่ง นิยมชมชอบของชาวต่างประเทศ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีพืชมงคล เป็นต้น
4. พิธีกรรม พิธีกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นไทยที่เห็นที่สำคัญ ได้แก่ พิธีไหว้ครู พิธีบวช พิธีแต่งงานและพิธีทำบุญศพ เป็นต้น
5. ศิลปะประจำชาติ มีหลากหลายสาขาคู่กัน ซึ่งสามารถแยกเป็นข้อๆ ได้ดังต่อไปนี้
 - ศิลปะประเภทสวยงามด้วยบทพราวนำ ได้แก่ นาฏศิลป์ไทย
 - ศิลปะการต่อสู้ ได้แก่ มวยไทย ฟันดาบ และ กระบี่กระบอง
 - ศิลปะที่ให้ความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในความไพเราะเสนาะหู เช่น ดนตรีไทย
 - ศิลปะประเภทงานฝีมือ เช่น การแกะสลักไม้ หิน และเครื่องเงิน
6. ชีวิตจิตใจของคนไทย ลักษณะเด่นของคนไทยที่แสดงความเป็นไทยมี 9 ประการ คือ
 - ความสามัคคีกันในยามที่บ้านเมืองคับขัน
 - ความรักสงบ
 - รักความเป็นอิสระ
 - มีความอดกลั้น
 - ต้อนรับขับสู้ด้วยอัธยาศัยไมตรี
 - มีความกตัญญูกตเวที
 - เล็งเห็นการณ์ไกล
 - รู้จักใช้วิธีการประสานประโยชน์
 - ให้อภัย

ประเทศไทยได้บัญญัติคำว่า “วัฒนธรรม” เพื่อใช้แทนคำในภาษาอังกฤษว่า “Culture” เมื่อปี พ.ศ. 2485 ซึ่งตาม พรบ.วัฒนธรรมแห่งชาติได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ “วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน”

กรมการฝึกหัดครู (2520) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมหลักของไทยว่า วัฒนธรรมหลัก คือ วัฒนธรรมที่เป็นหลักของชาติหรือประจำชาติ ซึ่งจะต้องส่งเสริมให้ดำรงอยู่คู่กับชาติไทย เพื่อให้เป็นจุดร่วมแห่งจิตใจของคนในชาติ และเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย อันได้แก่

1. สถาบันพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือกันมาเป็นเวลาช้านาน พระพุทธศาสนายังเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยอีกด้วย ส่วนวัดและพระสงฆ์มีคุณประโยชน์นานาประการต่อสังคมไทย ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

2. สถาบันพระมหากษัตริย์ ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์เป็นหลักชัยของบ้านเมือง เป็นศูนย์รวมพลังแห่งชนชาวไทยทั้งชาติ พระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์สูงส่งนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ซึ่งทรงประทับอยู่อย่างใกล้ชิดกับประชาชนของพระองค์ ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม และทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานาประการ เพื่อประชาชนและประเทศชาติ

3. อักษรไทย ชาติไทยมีอักษรไทยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 1826 ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมมาจนถึงปัจจุบันนี้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกราชและเอกลักษณ์ของไทย ในการมีภาษาของเราเอง

4. ภาษาไทย ชาติไทยมีภาษาและอักษรของตนเองมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาแม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง แต่ก็เพื่อความเหมาะสมหรือแม้จะรับภาษาอื่นเข้ามาใช้บ้าง แต่นำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นแบบไทย ภาษาไทยมีลักษณะพิเศษหลายอย่างซึ่งดีเด่น สมควรรักษาไว้ให้เป็นวัฒนธรรมหลักของชาติสืบไป

5. ประเพณีไทย ประเพณีไทยเป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ว่ามีความเป็นมาและเป็นอยู่อย่างไร ประเพณีไทยส่วนมากมีที่มาจากพุทธศาสนา และมีคติแฝงอยู่ด้วย เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิด แต่งงาน การบวช การตาย ฯลฯ

6. จรรยาบรรณของคนไทย ซึ่งมีลักษณะสุภาพ ละมุนละไม อ่อนช้อย และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี ได้แก่ รู้จักอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม เช่น การกราบแบบต่างๆ การไหว้บุคคลต่างๆ และวิธีทำความเคารพพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

7. จิตใจของคนไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ทำให้คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อคนทั่วไป มีความกตัญญูตเวที เชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์

8. ศิลปกรรมไทย ศิลปกรรมแบบไทยนั้นมีความอ่อนช้อย สวยงาม เช่น นาฏศิลป์ ดนตรี เพลง ตลอดจนภาพจิตรกรรม เป็นต้น

9. สถาปัตยกรรมไทย มีความสง่างามไม่ยิ่งหย่อนกว่าชาติอื่น เช่น ปราสาทราชวัง วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะอันสูงส่งของชาติ

10. วรรณคดีไทย ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญทางจิตใจ ความรู้สึกทางอารมณ์ แล้วแสดงออกมาเป็นตัวหนังสือ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความรู้สึกเป็นไปในทางที่ดีงาม เนื่องจากวรรณคดีนั้นมักแฝงคติสอนใจเอาไว้ด้วย ซึ่งส่วนมากมาจากหลักธรรมในพุทธศาสนา

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ (2526:35) ได้กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทย ว่ามีมากมายหลายอย่าง แต่ที่สำคัญ ได้แก่

1. ความเป็นไทยทางการกระทำ

ความเป็นไทยทางการกระทำ หมายถึง ลักษณะกิริยาท่าทาง การพูด การใช้ภาษา และการประพฤติปฏิบัติตามขนบประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

นอกจากนี้ ความเป็นไทยทางการกระทำนั้นยังรวมถึงการพูด การลุก การนั่ง การเดิน การทักทายปราศรัย การกราบไหว้ และการเคารพนบอนุอบผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. ความเป็นไทยทางความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อ

ความเป็นไทยทางความคิด ความเชื่อเป็นเรื่องของนามธรรม การคิดอย่างไทย อาจจะได้จากสุภาษิตสอนใจ รวมทั้งความเชื่อของคนโบราณด้วย ในเรื่องความเชื่อนั้น บรรพบุรุษของไทยเรานำความเชื่อมาใช้ประโยชน์ในการอบรมสั่งสอนด้วย และความเชื่อเหล่านั้นมักจะได้รับอิทธิพลจากคติทางพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ เรื่องกรรม เป็นต้น

3. ความเป็นไทยทางวัตถุและศิลปกรรม

ความเป็นไทยที่แสดงออกทางด้านวัตถุ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่างๆ ได้แก่ เครื่องใช้สอย เครื่องมือ เครื่องเขียน เครื่องเรือน อาคารสถานที่ บ้านเรือน วัดวาอาราม รูปหล่อ รูปปั้น ภาพเขียน และลาย เครื่องแกะสลัก เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ตลอดจนงานเขียนและวรรณกรรมต่างๆ เป็นต้น

4. คุณธรรมของคนไทย

การที่คนไทยสามารถดำรงความเป็นเอกราช และปกครองประเทศมาได้ช้านานจนถึงทุกวันนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็ด้วยอาศัยคุณธรรมอันดีงามที่มีอยู่ในอุปนิสัยคนไทย อันได้แก่ ความปราศจากวิหิงสา คือ มีความเอื้ออาทร ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และความฉลาดในการประสานประโยชน์ ดังตัวอย่างเช่น ประเทศไทยมีคนหลากหลายชนชาติอยู่ร่วมกัน แต่มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติน้อยมาก เป็นต้น

ส่วนสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533) ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นไทยว่า ความเป็นไทยสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ ซึ่งเราอาจจะจัดหมวดหมู่ของความเป็นไทยได้ 3 ประเภทคือ

1. ความเป็นไทยทางวัตถุ

ได้แก่ วัตถุต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (ผ้าถุง โจงกระเบน ผ้าซิ่น ฯลฯ) บ้านทรงไทยและส่วนประกอบต่างๆ ของบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน พวกมีดอีโต้ มีดดาบ โถ คราด เครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรีต่างๆ เช่น กลอง ระนาด ตะโพน รวมทั้งเครื่องแต่งกายของนักร้องนักแสดงแบบลิเก โขน หรือหนังใหญ่ สิ่งของเหล่านี้เป็นของไทยที่แบบหรือหน้าที่ตามวัฒนธรรมไทย วัตถุดิบบางเป็นสิ่งที่มาจากที่ใดก็ได้ แต่คนไทยนำมาประดิษฐ์ตามแบบอย่างไทย

2. ความเป็นไทยทางการกระทำหรือความประพฤติ

หมายถึง ลักษณะกิริยาท่าทาง การประพฤติปฏิบัติตัว การพูดจากันที่มีระเบียบ ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ถือปฏิบัติกันมาแต่อดีต เช่น ประเพณีการบวช การแต่งงาน การทำบุญ ฯลฯ ซึ่งลักษณะการกระทำทางกายและวาจาของไทยนั้น มีความเฉพาะตนอยู่ที่ความสุภาพ อ่อนโยน ละมุนละไม สงบเสถียร รู้จักที่ต่ำที่สูง ความเป็นมิตร ประนีประนอม ยิ้มแย้ม รักความสนุกและความอิสระ

3. ความเป็นไทยทางความรู้และความคิด

ความเป็นไทยทั้งทางวัตถุและทางการกระทำหรือความประพฤติตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนมีที่มาจากความเป็นไทยทางใจ หรือความรู้ความคิดอย่างไทยทั้งสิ้น กล่าวคือ ความรู้ ความคิดอย่างไทยเป็นตัววางแบบ หรือก่อลักษณะ กำหนดรูปลักษณ์เหล่านั้นขึ้นก่อน แล้วจึงไปกระทำ หรือแสดงออกทางกายและทางวัตถุอีกทอดหนึ่ง ความเป็นไทยทางใจจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด หากมีการสูญเสียความเป็นไทยประการนี้แล้ว ก็จะเหมือนกับการสูญเสียความเป็นไทยทั้งหมด เลยทีเดียว

จากเนื้อหาและความหมายของ “ความเป็นไทย” ที่มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังกล่าวข้างต้น นี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังเป็นกรอบที่กว้างเกินไปในการศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” เพื่อความสะดวกและความชัดเจนในศึกษาและการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้นมาช่วยในการศึกษาครั้งนี้ด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “ความเป็นไทย” ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของวัฒนธรรมไทย จึงควรได้มีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ความหมายของวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องใดๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงความหมายของสิ่งที่จะศึกษา เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ในการนิยามความหมายของ “วัฒนธรรม” ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้มากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้

อรรถพล อนันตวรสกุล (2546:5) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำรงชีวิตที่ถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ในสังคมขนาดใหญ่มักจะมีลักษณะบางอย่างทางวัฒนธรรมร่วมกันอยู่ ขณะเดียวกันก็มีความหลากหลายและแตกต่างกันในกลุ่มสังคมระดับที่เล็กลงไป หรือที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมย่อย

พระยาอนุมานราชธน (2531) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า คือ ปัญญาความรู้สึก ความคิดเห็นที่มนุษย์ถ่ายทอดและสืบต่อกันไว้ และแสดงออกให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือดัดแปลงปรับปรุงจากธรรมชาติ เพื่อประโยชน์แห่งวิถีชีวิตของตนในส่วนรวม ตลอดจนกิจการ อากาโรที่แสดงออกเป็นนิสัยความประพฤติ

ศรีศักร วัลลิโภดม (2537: 64) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความ เป็นมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกันจึงจะสามารถดำรงอยู่ได้ และการอยู่ร่วมกันก็ต้อง มีการสร้างอะไรบางอย่างและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันให้ได้ นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรม ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม” ลักษณะเด่นของแต่ละ วัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมที่ทำให้แต่ละสังคมแตกต่างกันนั้นเรียกว่า “เอกลักษณ์”

เฉลียว บุรีภักดี (อ้างใน ชิตยา สุวรรณะชฎ, ม.ป.ป.) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธี ดำเนินชีวิตทุกด้านของคนทั้งมวลในสังคม จึงหมายรวมถึงวิถีกระทำสิ่งต่างๆ ทุกอย่างทั้งหมด นับตั้งแต่ วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความหมาย วิถีอยู่ร่วมกันเป็น หมู่คณะ ตลอดจนวิถีแสวงหาความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต ทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ หรือ วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อการเหล่านั้นก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมด้วย

พัทธา สายหู (2533) ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรม ในความหมายที่เป็นแบบอย่าง การดำรงชีวิตว่า “แบบอย่างการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่งนั้น ก่อนที่จะเป็นแบบเป็นอย่างขึ้น ได้ จะต้องมีการปฏิบัติคล้ายตามกันในหมู่คนจำนวนมากพอสมควร จนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่ม และมีการปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันไปเป็นเวลานานพอสมควร จนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นได้ ชัดเจนแน่นอนจากชุมชนที่เป็นเจ้าของด้วย การร่วมกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ การ กระทำ ความคิด และความเชื่อ ที่รวมกันเป็นแบบแผนของชีวิต หรือวัฒนธรรมของหมู่คณะนั้น ติดต่อกันไปเป็นเวลาช้านาน ไม่ติดใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น สิ่งต่างๆ ที่เป็นแบบแผนความ ประพฤติ การกระทำ ฯลฯ นั้น ก็กลายเป็นธรรมเนียมประเพณี และถ้าประเพณีต่างๆ นั้น ทำตาม กันมาแสนนานจนสืบย้อนหลังขึ้นไปหาจุดเริ่มต้นไม่ได้ เพราะมีมาแต่โบราณนานเต็มที วัฒนธรรม นั้นก็จะประกอบด้วยทุกสิ่งที่เป็นประเพณีที่ยั่งยืนสืบทอดกันมาทั้งสิ้น และประเพณีต่างๆ นั้น ก็คง ยึดถือกันมา เพราะผู้ปฏิบัติพอใจร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีงามสนองความประสงค์และให้ประโยชน์ที่ตน ต้องการ มิฉะนั้นแล้วก็คงไม่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานอย่างนี้”

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” แตกต่างกันไป ตามความรู้และพื้นฐานของตน พอจะแยกความหมายของวัฒนธรรม ได้ดังนี้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536:3-4)

คำว่า “วัฒนธรรม” ในทางภาษานั้น เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นภาษาบาลี แปลว่า สิ่งที่เจริญงอกงาม ความก้าวหน้า สำหรับคำว่า “ธรรม” เป็นภาษา สันสกฤต หมายถึง คุณความดี เมื่อนำมารวมกันแล้วจึงหมายถึง คุณธรรมหรือลักษณะที่แสดงถึง ความเจริญงอกงาม ความหมายดังกล่าวนี้คนทั่วไปมักจะเข้าใจตรงกัน

วัฒนธรรมในแง่ที่ใช้กันทั่วไป มักจะหมายถึงบรรดาขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น พิธีแห่เทียนเข้าพรรษา พิธีทำบุญสงกรานต์ พิธีทำบุญเทศน์มหาชาติ และพิธีทอดกฐิน เป็นต้น บางครั้งวัฒนธรรม หมายความว่า พฤติกรรมที่บุคคลชั้นสูงปฏิบัติกัน หรือบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงปฏิบัติกัน จนทำให้มีการเปรียบเทียบระหว่างคนชั้นสูงและคนชั้นต่ำว่า หากคนชั้นต่ำทำผิดวัฒนธรรมก็จะถูกกล่าวว่าเป็นคนที่ไม่มีความรู้วัฒนธรรม

วัฒนธรรมในทางการปกครองมีลักษณะที่คนทั่วไปเข้าใจกัน เพราะประเทศไทยเคยกำหนดความหมายของวัฒนธรรมในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ว่า “ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน”

วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์ มีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่คนทั่วไปใช้กัน คือ นักสังคมศาสตร์จะไม่พิจารณาถึงเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความดี ความเลว ความเหมาะสม หรือความไม่เหมาะสม แต่จะพิจารณาถึงวัฒนธรรมในแง่ของปัจจัยสำคัญที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ยกตัวอย่างเช่น

Tylor (1981) นักมานุษยวิทยาและเป็นบิดาของสาขาวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรม คือ ผลรวมของบรรดาสิ่งต่างๆ ที่มีความสลับซับซ้อนที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี อุปนิสัย ตลอดจนพฤติกรรมอื่นๆ ที่มนุษย์แสดงออกในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม”

Green (อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรม คือ กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลเกิดความรู้ รู้จักวิถีปฏิบัติ มีความเชื่อ ตลอดจนเข้าใจผลิตผลทางศิลปะทั้งหลาย และดำรงรักษาสีงเหล่านั้นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงไปในเวลาที่เหมาะสม”

Linton (1969) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรมเป็นผลงานของความรู้ ทัศนคติแบบแผน พฤติกรรมหรือลักษณะที่สมาชิกใช้ร่วมกัน และถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อมาในสังคมใดสังคมหนึ่ง”

เมื่อพิจารณาจากคำนิยาม “วัฒนธรรม” ข้างต้น เราอาจจะแยกความหมายของวัฒนธรรม ได้ 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 นิยามวัฒนธรรมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมเอาความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและนิสัยอื่นๆ ที่มนุษย์ ได้มาในฐานะเป็น สมาชิกของสังคม เช่น คำนิยามของ Tylor ซึ่งเป็นการพิจารณาความหมายของวัฒนธรรมในแง่ ส่วนรวมของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม

ประเภทที่ 2 พิจารณาความหมายของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นระบบความคิด ระบบความรู้ หรือความเชื่อที่คนในสังคมได้รับรู้ เพื่อนำมากำหนดรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ

ประเภทและแนวคิดการศึกษาวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงการแบ่งวัฒนธรรม พระยาอนุมานราชธน (2531:115) กล่าวว่า สามารถจะ แบ่งได้หลายแบบ ถ้าแบ่งเป็นประเภทๆ ไป เรียกว่า แบ่งตามประเภท (Category) ซึ่งการแบ่งควร แบ่งตามหลักวิชา โดยมีสาเหตุของการแบ่งวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากความจำเป็นทางชีวิตร่างกาย (ทางวัตถุ) อย่างหนึ่ง ความจำเป็นทางสังคม (กฎหมาย การปกครอง) ในการอยู่ร่วมกันอย่างหนึ่ง และความจำเป็นทางจิตใจ (ศาสนา วรรณคดี ศิลปะ ภาษา) อีกอย่างหนึ่ง

ในการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่มักจะ แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 :14-16)

1. วัฒนธรรมด้านวัตถุ (Material Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เน้นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของ หรือวัตถุที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดค้นและสร้างขึ้น เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เครื่องบิน เครื่องยนต์ สิ่งก่อสร้าง และอาคารบ้านเรือน เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่ด้านวัตถุ (Non-material Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เน้นสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ภาษา ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ลัทธิประเพณีต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีพของมนุษย์

พระยาอนุมานราชธน (2531:111) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมเป็น 4 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของคนเป็นส่วนรวม (way of life)
2. มรดกสังคม คนเราเกิดมาในวัฒนธรรม มีมรดกตกทอดมาที่บรรพบุรุษทำไว้ให้ เช่น ภาษา ขนบประเพณี เป็น social heritage

3. ประเพณีปรัมปรา (tradition) คำ tradition นี้ บางทีก็ใช้ปนๆ กับ custom; tradition เป็นความรู้สึกที่มีอยู่ในตน และเมื่อแสดงออกก็เป็น custom ประเพณีส่วนใหญ่ที่สืบๆ กันมา เราก็ไม่รู้เหตุผลแล้ว นี่เป็นวัฒนธรรม
4. นิสัยสังคม (social habits)

อย่างไรก็ตาม นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยายังได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นประเภทต่างๆ อีกมากมาย แล้วแต่หลักเกณฑ์ในการพิจารณาของแต่ละคน

มิติของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และครอบคลุมหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน การทำความเข้าใจวัฒนธรรมอาจเริ่มจากการเรียนรู้แต่ละด้านของวัฒนธรรม ดังนี้ (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2546:7-10)

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ เช่น การสร้างบ้านเรือนเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย การสร้างกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้สมาชิกของสังคมนั้นๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่านอกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองและมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทั้งสิ้น

2. วัฒนธรรมอยู่ในวิถีชีวิต

เป็นแนวทางที่มนุษย์ทุกคนในสังคมถือปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับเราทุกคน ตั้งแต่เรื่องใกล้ตัว อาทิ อาหารการกิน บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ลักษณะการแต่งกาย การทักทาย ภาษาที่ใช้ในการพูด-เขียน ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ไปจนถึงเรื่องที่ไกลตัวมากขึ้น เช่น ประเพณี พิธีกรรม และการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ

3. วัฒนธรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคม

เมื่อสังคมเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา วัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ไม่ต่างไปจากกระจกที่สะท้อนภาพของสังคมนั้นๆ ให้เห็น เช่น การแสดงความเคารพผู้ใหญ่แสดงให้เห็นถึงการเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวสะท้อนถึงการเป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัย

กัน พิธีแห่นางแมว และงานบุญบั้งไฟ สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นสังคมเกษตรกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการเพาะปลูก เป็นต้น

4. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือขัดเกลาทางสังคม

วัฒนธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมนั้นๆ ไว้ ตลอดจนจนเป็นการขัดเกลาให้สมาชิกของสังคมมีแนวปฏิบัติร่วมกัน กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และอยู่ในวิถีชีวิต เช่น การปลูกฝังค่านิยม การเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

5. วัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งบอกเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านลักษณะภูมิประเทศ อากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ กลุ่มชน และคติความเชื่อต่างๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดลักษณะทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นขึ้น ซึ่งในบางพื้นที่ หรือในบางกลุ่มชนที่มีความคล้ายคลึงของลักษณะดังกล่าวร่วมกัน ก็จะมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน เช่น วัฒนธรรมล้านนาทางภาคเหนือ วัฒนธรรมทักษิณของชาวใต้ วัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน วัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยภูเขา เป็นต้น

6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนระบบความคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อและภูมิปัญญาของผู้คนในสังคมนั้นๆ เช่น การมีระบบความคิด และมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพิง ต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิตและการเกษตร หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตจะเสียหาย ทำให้เกิดความคิดที่ว่าต้องกตัญญูรู้คุณ และเคารพต่อธรรมชาติ เกิดเป็นประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการขอฝน การบูชาพระแม่คงคา ฯลฯ นอกจากนี้ข้อจำกัดต่างๆ ในแต่ละท้องถิ่น เช่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำมักประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก มีปริมาณฝนตกมากในช่วงฤดูฝน ทำให้บรรพบุรุษได้สั่งสมภูมิปัญญาในการปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยจะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูงป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

มรดกวัฒนธรรมไทย

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมนั้นสามารถศึกษาได้ในหลายแง่มุม ในที่นี้จะขอเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมไทย โดยจำแนกออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ (อรรถพล อนันตวรสกุล ,2546:14-43)

1. ศาสนา และความเชื่อ

คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา รองลงไป ได้แก่ ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ การนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทยนั้นมีลักษณะที่ยืดหยุ่น และผสมผสานเข้ากับความเชื่อที่มีมาแต่เดิม เช่น คติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ หรือแม้แต่ความเชื่อในเรื่องผีสามเทวดา และไสยศาสตร์ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาหลายอย่างจึงไม่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น การนับถือพระภูมิเจ้าที่ การตั้งศาลบูชาเทวดาอารักษ์ การทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ร้อยรัดชนชั้นต่างๆ ในสังคมไทยเข้าด้วยกันนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นปกครองตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมา จนถึงชนชั้นใต้ปกครอง ล้วนแล้วแต่เสมอกันในแง่ของการเป็นพุทธศาสนิกชน พระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่พระพุทธศาสนานั้นนับได้ว่าเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวัฒนธรรมไทยทีเดียว

คำสอนหลักของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีสิ่งสำคัญที่เป็นหลักใหญ่เรียกว่า “พระรัตนตรัย” แปลว่า “แก้วหรือสิ่งล้ำค่า 3 ประการ” คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

- **พระพุทธ** หรือพระพุทธเจ้า ได้แก่ ผู้ตรัสรู้ หรือรู้อย่างแจ่มแจ้งซึ่งความจริงอันทำให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งปวง แล้วสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติได้ผลอย่างที่ทรงรู้และปฏิบัติมาแล้ว

- **พระธรรม** ได้แก่ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือตัวความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบแล้วนำมาสั่งสอน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่จะต้องเล่าเรียนศึกษา เรียกว่า *ปริยัติธรรม* ได้แก่ พระไตรปิฎก ส่วนที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า *ปฏิบัติธรรม* ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนที่เป็นผลของการประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิเวธธรรม ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน

- **พระสงฆ์** หมายถึง หมู่แห่งพระสาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

2. ภาษาและวรรณกรรม

ภาษาเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติ มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจต่างๆ ร่วมกัน ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอด คติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบประเพณี และเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ ของวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งๆ ไว้

ตัวอักษรในภาษาไทยได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากตัวอักษรลายสือไทย ที่ประดิษฐ์ขึ้นในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นภาษาที่มีระดับเสียงโดยการใช้วรรณยุกต์กำกับ คือ มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง และมีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป คือ ไม้เอก โท ตรี และจัตวากำกับบนอักษร มีอักษรใช้ 44 ตัว มีสระ 28 รูปซึ่งมีเสียงสระ 32 เสียง ประกอบคำโดยนำเอาอักษรผสมกับสระ

จากอดีตถึงปัจจุบัน ภาษาไทยได้มีการพัฒนา ปรับเปลี่ยน ตลอดจนได้รับอิทธิพลจากกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ตระกูลภาษาอื่น จนคำศัพท์ใหม่ๆ ตลอดจนมีการหยิบยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้ร่วมในภาษาไทย ไม่ว่าจะเป็น ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ฯลฯ

ภาษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ภาษาพูด และภาษาเขียน ภาษาพูดมักจะใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ส่วนภาษาเขียนนั้นจะใช้ในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซึ่งเป็นงานด้านวัฒนธรรมอีกแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำว่าวรรณกรรม มักมีการนำไปเปรียบเทียบกับคำว่า วรรณคดี ความแตกต่างของสองคำนี้ คือ

1. วรรณกรรม หมายถึง หนังสือ งานเขียนและงานประพันธ์ของไทย สามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท

- ร้อยแก้ว เป็นวรรณกรรมที่เรียบเรียงขึ้นโดยไม่มีการกำหนดฉันทลักษณ์ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย ความเรียง บทละครต่างๆ เป็นต้น

- ร้อยกรอง เป็นงานประพันธ์ที่เขียนขึ้น โดยมีกรอบฉันทลักษณ์ชัดเจน โดยทั่วไปงานร้อยกรองของไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ กาพย์ กลอน โคลง และฉันท์ ซึ่งแต่ละประเภทสามารถจำแนกย่อยได้อีกมากมาย

นอกจากวรรณกรรมทั้ง 2 ประเภทที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีวรรณกรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัว และมีความน่าสนใจนั่นคือ วรรณกรรมพื้นบ้าน อันได้แก่ นิทานพื้นเมือง บทเห่กล่อม เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

2. วรรณคดี หมายถึง งานประพันธ์หรือวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าทางวรรณศิลป์ และเป็นเลิศในด้านการใช้ภาษา การเล่าเรื่อง รวมถึงเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในงานประพันธ์ชิ้นนั้นๆ อาทิ วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และวรรณคดีประเภทลิลิตอีกหลายเรื่อง

นอกจากภาษาและวรรณกรรมที่เป็นภาษากลางแล้ว ภาษาไทยของเรายังมีภาษาที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่และท้องถิ่น และแต่ละชนเผ่า หรือที่เรียกกันว่า ภาษาถิ่น เช่น ภาษาคำเมืองในภาคเหนือ ภาษาอีสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาษาใต้ในภาคใต้ ภาษาของชาวเขากลุ่มต่างๆ ตลอดจนภาษาที่ใช้กันในกลุ่มคนต่างด้าวกลุ่มต่างๆ

3. ศิลปะและดนตรี

ศิลปะเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ศิลปินในแต่ละสาขาได้สะท้อนความงดงาม และคุณค่าทางวัฒนธรรมออกมาเป็นงานศิลปะในแขนงต่างๆ ได้แก่

3.1 สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมเป็นงานศิลปะที่นำเสนอในรูปแบบของสิ่งก่อสร้างต่างๆ คุณค่าของงานด้านสถาปัตยกรรมนั้น มีทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและด้านความงดงามทางสุนทรียศิลป์ โดยทั่วไปเราจำแนกงานสถาปัตยกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

- งานสถาปัตยกรรมที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย การสร้างบ้านเรือนในแต่ละภูมิภาค จำแนกประเภทของเรือนไทย ได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องสับ
- งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ สิ่งก่อสร้างทั้งหลายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ ศาลา หอระฆัง หอไตร เป็นต้น

3.2 ประติมากรรม

ประติมากรรมหรืองานศิลปะในลักษณะของรูปหล่อ ปั้น หรือแกะสลักนั้น เป็นงานศิลปะที่มากจากอารยธรรมของตะวันตก ต่อมาประเทศอินเดียได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมกรีก-โรมัน และเริ่มสร้างงานประติมากรรมอันเนื่องมาจากศาสนา เช่น รูปปั้นเทพเจ้า และพระพุทธรูป ฯลฯ ต่อมา

งานประติมากรรมที่เน้นการจำลองรูปเหมือนของมนุษย์ และเทพเจ้า เริ่มแพร่หลายในทวีปเอเชีย ในประเทศไทยเองก็เช่นกัน

วิชาความรู้เกี่ยวกับงานด้านประติมากรรม มีความครอบคลุมถึงงานศิลปะเกี่ยวกับงานช่างของไทยที่สามารถจำแนกแยกย่อยออกไปได้ถึง 10 แขนง หรือที่เรียกว่า “ช่างสิบหมู่” ได้แก่ ช่างเขียน ช่างรัก ช่างหุ่น ช่างบุ ช่างสลัก ช่างแกะ ช่างกลึง ช่างปูน ช่างปั้น ช่างหล่อ แสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยในเชิงภูมิปัญญา และสุนทรีย์ที่สอดแทรกอยู่ในงานวิถีดนตรีวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริง

3.3 จิตรกรรม

จิตรกรรม เป็นศิลปะแขนงที่เกี่ยวข้องกับภาพเขียน ซึ่งมีเนื้อหาและแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต อุดมคติ และความเชื่อ ของจิตรกรผู้สร้างผลงาน แต่เดิมงานจิตรกรรมไทย จะปรากฏอยู่ร่วมกับงานศิลปะแขนงอื่น เช่น ใช้ตกแต่งเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ตกแต่งลวดลายลงบนงานประติมากรรม เช่น เครื่องเบญจรงค์ เป็นต้น

รูปแบบของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยนั้น อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. จิตรกรรมลายเส้น เป็นภาพวาดที่ใช้ลายเส้น จำแนกเป็น 4 หมวดหมู่ คือ

- กนก เป็นลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ต้นไม้
- นารี เป็นภาพบุคคล ประกอบด้วย ตัวพระ ตัวนางและเทวดา
- กระปี่ เป็นภาพยักษ์ และลิง ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องสำคัญ
- คชะ เป็นภาพสัตว์ และสัตว์ในเทพนิยาย เช่น พญานาค ราชสีห์ คชสีห์

2. จิตรกรรมที่ใช้สีเดียว ส่วนใหญ่ใช้สีตัดเป็นลวดลายลงบนสีพื้น เช่น การทำลายรดน้ำ ซึ่งมีพื้นเป็นสีดำ ขึ้นลวดลายด้วยการนำแผ่นทองคำเปลวมาติดลงบนลวดลายที่วาดไว้ด้วยยารัก แล้วจึงรดน้ำล้างออกเหลือเพียงลายทองบนพื้นดำ

3. จิตรกรรมหลากสี เป็นการลงสีฉูดฉาด ซึ่งปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมไทยยุคหลังๆ เช่น ภาพประดับฝาผนัง เป็นต้น

3.4 หัตถกรรม

หัตถกรรม หรืองานฝีมือ เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากความชำนาญในงานแกะสลัก จักสาน ถักทอ และประดิษฐ์ งานช่างที่เป็นหัตถกรรมต่างจากงานช่างในด้านประติมากรรม ก็คือ งานหัตถกรรมส่วนใหญ่จัดทำขึ้นเพื่อใช้สอยโดยตรง เช่น งานด้านจักสาน เป็นต้น

ในแต่ละท้องถิ่นมีวัสดุที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์งานหัตถกรรมแตกต่างกันออกไป ดังนั้น งานหัตถกรรมของแต่ละภูมิภาคจะมีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภูมิกษณนั้น

3.5 นาฏศิลป์

นาฏศิลป์ เป็นศิลปะแห่งการรำร่า โดยใช้การเคลื่อนไหวอริยาบถต่างๆ เป็นสื่อในการ ถ่ายทอดอารมณ์ ความหมาย และเรื่องราวต่างๆ โดยทั่วไปอาจจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

การแสดงที่เป็นชุดเป็นตอน

- **รำ** เป็นการแสดงโดยใช้มือกรีดกราย รำร่าไปตามบทเพลงที่มีการร้องประสาน1-2 คน
- **ระบำ** เป็นการรำที่เป็นหมู่คณะ มีผู้แสดงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เน้นที่ใช้ลีลา ทำร่า อย่างพร้อมเพรียง ตลอดจนการจัดกระบวนร่าและการตกแต่งเครื่องแต่งกายอย่างงดงาม
- **ฟ้อน** เหมือนการระบำ แต่ใช้เรียกเฉพาะการแสดงจากชาวไทยทางภาคเหนือ มี ลีลาทำร่าที่ต่างจากระบำทั่วไป เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน

การแสดงที่เป็นเรื่องราว

- **ละคร** เป็นการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวต่างๆ แต่เดิมมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ ละคร ชาตรี ละครนอก และละครใน ต่อมาได้มีวิวัฒนาการจนแตกแขนงออกไปอีกหลาย ประเภท เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ละครร้อง ละครพูด เป็นต้น
- **โขน** เป็นการเต้นที่ผู้แสดงจะสวมหน้ากาก หรือสวมหัวต่างๆ ที่เรียกว่า “หัวโขน” ยกเว้นแต่ตัวแสดงที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา วิวัฒนาการ ของโขนเกิดจากการผสมผสานการเล่นแบบโบราณ 3 อย่าง คือ การเล่นกระบี่

กระบอง การแสดงหนังใหญ่ และการแสดงชักนาคดึกดำบรรพ์ เรื่องราวที่นำมาเล่น มีเพียงเรื่องเดียว คือ รามเกียรติ์

- **ลิเก** เป็นการแสดงที่วิวัฒนาการมากจากบทสวดบูชาพระอัลเลาะห์ของชาวมุสลิม มีทั้งการร้องและการรำ โดยใช้วงดนตรีปี่พาทย์บรรเลงประกอบ เรื่องราวที่นำมาแสดงมีหลากหลาย

3.6 ดนตรี

ดนตรีไทยเป็นศิลปะการผสมผสานเสียง จากการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชนิดเข้าด้วยกัน พัฒนาการของดนตรีไทยมีประวัติมายาวนานนับพันปี เครื่องดนตรีไทยที่พบเห็นทั่วไปสามารถ จำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. **เครื่องดีด** เป็นเครื่องดนตรีที่ขึ้นสายไว้ ผู้เล่นจะใช้นิ้วมือดีด เช่น จะเข้ พิณ เป็นต้น
2. **เครื่องสี** เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้คันชักสีเข้ากับสายที่ขึงไว้ เช่น ซอ เป็นต้น
3. **เครื่องตี** เป็นเครื่องดนตรีที่เข้บรรเลงโดยการตี เช่น กลองทัด กลองรำมะนา บางชนิด เป็นเครื่องเคาะที่ทำจากไม้หรือโลหะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ฆ้องวง เป็นต้น
4. **เครื่องเป่า** เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้เขาสัตว์ หรือประกอบด้วยโลหะ เช่น ขลุ่ย ปี่ เป็นต้น

ในการบรรเลงดนตรีไทยจะมีการผสมผสานเครื่องดนตรีจัดเป็นวงดนตรีเพื่อบรรเลง ตาม ชนิดของเครื่องดนตรีที่ใช้ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ 3 ประเภท ได้แก่

- วงเครื่องสาย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด และเครื่องสีเป็นหลัก โดยมีเครื่องตี และเครื่องเป่าบางชนิดเข้ามาผสม การบรรเลงของวงเครื่องสายนิยมใช้กันในงานมงคลและการแสดงทั่วไป
- วงปี่พาทย์ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า มักใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดง เช่น โขน หนังใหญ่ ลิเก และละคร ตลอดจนงานฉลองและพิธีศพ

- วงมโหรี เป็นการนำเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงเครื่องสาย และวงปี่พาทย์ มาบรรเลงร่วมกัน โดยมีการกำหนดจำนวนของเครื่องดนตรีแต่ละประเภทให้มีความเหมาะสมกับขนาดของวง โดยทั่วไปจะใช้บรรเลงในงานมงคล หรืองานฉลองต่างๆ

นอกจากนี้แล้ว ยังมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านอีกหลายชนิด ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค เช่น สะล้อ ซอ ซึง พิณเป็ญะ ของภาคเหนือ โปงลาง แคน พิณ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ทับ กลองตุ๊ก กร้อโต๊ะของภาคใต้ เครื่องดนตรีเหล่านี้มักนำมาใช้บรรเลงเฉพาะในวงดนตรีพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นต่างกันไป

3.7 การละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เล่นกันเพื่อความสนุกสนานไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่ได้มุ่งเน้นที่การแพ้หรือชนะ กิจกรรมที่เป็นการเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่จะกระทำกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป วัตถุประสงค์หรือชนิดของกิจกรรมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นๆ และสามารถมีการยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามวัย และจำนวนผู้เล่น โดยทั่วไปสามารถแบ่งประเภทของการละเล่นพื้นบ้านเป็น 2 ประเภท คือ

1. การละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก สามารถจำแนกย่อยออกเป็น 4 ประเภทได้แก่

- การละเล่นที่ไม่มีการร้อง เช่น กากีไก่ ซ่อนหา วิ่งเปี้ยว ตีจับ ขี่ม้าส่งเมือง เป็นต้น
- การละเล่นที่มีการร้อง เช่น มอญซ่อนผ้า ภูกินหาง รี่ๆ ข้าวสาร จำจี้ โพงพาง เป็นต้น
- การละเล่นเฉพาะเด็กหญิง หรือเด็กชาย ของเด็กหญิงจะเน้นการเล่นที่ไม่โลดโผน ไม่เสี่ยงอันตราย เช่น หมากเก็บ อีตัก ขายของ ส่วนของเด็กชายจะโลดโผนและอันตรายมากกว่า เช่น ขี่ม้าก้านกล้วย ยิงปืน ลูกข่าง ลูกหิน เป็นต้น
- การละเล่นเพื่อฝึกไหวพริบ และสติปัญญาในด้านภาษา ได้แก่ การเล่นปริศนาคำทาย

2. การละเล่นพื้นบ้านสำหรับผู้ใหญ่

โดยทั่วไปกิจกรรมเป็นการละเล่นของผู้ใหญ่จะเป็นไปเพื่อความสนุกสนาน การกีฬาพักผ่อนหย่อนใจ รวมไปถึงเป็นการเปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวได้เกี่ยวพาราสีกัน เช่น การเล่นลูกช่วง การเล่นเพลงเรือ การแข่งวัวลาน เป็นต้น

4. ประเพณี

ประเพณีเป็นสิ่งที่มีการยึดถือปฏิบัติร่วมกันสืบต่อกันมา จนเกิดเป็นระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ ยอมรับ และถือปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ประเพณีจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ คติความเชื่อ ศาสนา การประกอบอาชีพ ตลอดจนแบบแผนในการปกครอง โดยทั่วไป อาจจำแนกประเพณีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- พระราชพิธี คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีพืชมงคล และพระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น ส่วนรัฐพิธีเป็นพิธีที่ภาครัฐเป็นผู้จัดขึ้น เช่น วันรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยา หากมีการละเมิด ถือว่าผู้ที่ละเมิดนั้นเป็นคนที่ทำความผิด หรือทำความชั่ว เช่น การไม่กตัญญูรู้คุณบิดามารดา การเป็นชู้ เป็นต้น

- ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่สังคมนั้นๆ กำหนดขึ้นทั้งแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ เช่น ประเพณีไหว้ครู ประเพณีแต่งงาน เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้หากไม่ปฏิบัติตามไม่ถึงขั้นถูกมองว่ากระทำผิด แต่อาจถูกตำหนิว่ากระทำไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน

- ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องทั่วไป เช่น มารยาทในการทำความเคารพผู้ใหญ่ มารยาทในการรับประทานอาหาร หากฝ่าฝืนหรือละเมิดจะถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควร อาจถูกดูแคลนหรือถูกตำหนิว่าไม่ถูกกาลเทศะ

นอกจากการจัดแบ่งประเภทตามลักษณะในการยึดถือปฏิบัติแล้ว ยังอาจจำแนกประเพณีต่างๆ ตามเนื้อหาสาระและโอกาสโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

4.1 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ มีประเพณีที่ชาวพุทธควรยึดถือปฏิบัติ เช่น การบูชาพระรัตนตรัย การทำบุญตักบาตร การฟังธรรมและรักษาศีล การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การถวายสังฆทาน

4.2 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ

4.3 ประเพณีความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ มารยาทที่พึงปฏิบัติ ในโอกาสต่างๆ เช่น มารยาทในการทักทาย และทำความเคารพ มารยาทในการแต่งกาย มารยาท ในการรับประทานอาหาร เป็นต้น

4.4 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล

เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีลอยกระทง

5. การแต่งกายประจำชาติ

ได้แก่ ชุดไทยสมัยต่างๆ เช่น สมัยสุโขทัยมีการห่มตะเบงมาน สมัยรัตนโกสินทร์มีชุดไทยจักรี สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ชายนิยมสวมชุดราชปะแตน

ปัจจุบันการแต่งกายชุดไทยเดิมนั้นมีให้เห็นน้อยลง จะมีก็เฉพาะในงานพิธีหรือเทศกาลต่างๆ หรือเห็นจากการแต่งกายของชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น การนำเอาชุดไทยมาใช้เฉพาะในโอกาสพิเศษนั้น จัดเป็นการยกระดับคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และเป็นวิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ชาญฉลาดอีกวิธีหนึ่งซึ่งสามารถทำให้มรดกไทยชิ้นนี้ไม่เลือนหายไปตามกาลเวลา

6. เลขไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่ประเทศในโลกที่มีเลขประจำชาติเป็นของตนเอง คือ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในธนบัตรทุกราคา เหรียญกษาปณ์ หรือในหนังสือทั่วไป

7. อาหารไทย

อาหารไทยมีมากมายหลายชนิดและหลากรส ทั้งเปรี้ยว เผ็ด เค็ม หวาน นอกจากนี้ยังมีอาหารที่ขึ้นชื่อในแต่ละท้องถิ่น เช่น ข้าวซอยของทางภาคเหนือ ข้าวเหนียวส้มตำของอีสาน ส่วนอาหารที่ขึ้นชื่อที่สุดของคนไทย ก็คือ ต้มยำกุ้ง น้ำพริกปลาหู พร้อมเครื่องเคียงที่นิยมจัดมาเป็นชุดสำหรับของหวานของไทยนั้นมีอยู่หลากหลาย ทั้งที่ทำรับประทานทั่วไปและที่ใช้ในงานมงคล โดยเฉพาะ เพราะชื่อขนมมีความหมายดี เช่น ทองเอก ทองหยิบ ซ่อม่วง ขนมงก เป็นต้น

8. กีฬาไทย

8.1 มวยไทย เป็นศิลปะเฉพาะที่ไม่มีชาติใดๆ เหมือน จะเริ่มต้นด้วยการไหว้ครูซึ่งเป็นการรำรำออกท่าแม่ไม้รุก-รับ อย่างสง่างาม แสดงลักษณะแม่บทของวิชาการต่อสู้ คละเคล้ากับเสียงปี่

8.2 กระบี่กระบอง รำดาบ ที่มีมาแต่สมัยโบราณ เป็นการเล่นของทหารในยามว่างศึก โดยจำลองอาวุธขึ้นใช้รำรำและต่อสู้ดูการรบจริงๆ เพื่อฝึกปรือให้มีความชำนาญในการใช้อาวุธให้ผู้เล่นมีความกล้าหาญ แข็งแรง อดทน

8.3 ตะกร้อ มีมาตั้งแต่ประมาณสมัยกรุงศรีอยุธยา ตะกร้อเป็นลูกกลมๆ สานด้วยหวาย เล่นได้ 2 อย่าง คือ ตะกร้อวง ตะกร้อลอดห่วง ต่อมาได้มีวิวัฒนาการกลายเป็นตะกร้อข้ามตาข่ายนั่นเอง

8.4 ว้าว ในหลายๆ ประเทศต่างเล่นว้าวเพื่อความสนุกสนาน เฉพาะของไทยนั้นถือเป็นการแข่งขันกีฬาพื้นเมือง ว้าวไทยมี 2 ชนิด คือ “ปักเป้า” มีรูปสี่เหลี่ยมหางยาว อีกชนิดหนึ่งเรียกว่า “จุฬา” รูปร่างลักษณะเป็นรูปดาว

8.5 การแข่งเรือ เป็นประเพณีของจังหวัดที่มีลำน้ำไหลผ่าน มีทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ นิยมแข่งขันในฤดูน้ำหลาก จะใช้ฝีพายตั้งแต่ 15-30 คู่ ตามขนาดเรือ

นอกจากวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องและบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป นั่นคือ ค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยม (Values) หมายถึง “สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้เป็น หรือกลายมาเป็นสิ่งที่คนถือว่าต้องทำ ต้องปฏิบัติเป็นสิ่งที่คนยกย่องบูชา ค่านิยมจึงเป็นวิถีของการจัดรูปความประพฤติที่บุคคลจะยึดถือเป็นแบบฉบับสำหรับปฏิบัติตนในสังคม” (จรัญ พรหมอยู่, 2523)

ค่านิยมบางอย่างขึ้นกับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมเดิมก็เปลี่ยนแปลงไปและอย่างใหม่ก็จะเกิดขึ้นมาแทนที่

ค่านิยมทั่วไป

1. รักพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ ทรงเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนโดยทั่วไป
2. นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่คนไทยนับถือศาสนาพุทธ โดยเฉพาะในชนบทจะมีความศรัทธายึดมั่นในศาสนาทั้งคำพูดและการปฏิบัติ
3. ยกย่องอำนาจ อำนาจขึ้นอยู่กับชั้นหรือตำแหน่ง ยิ่งมีตำแหน่งสูงก็ยิ่งมีอำนาจมาก อำนาจสามารถบันดาลให้มีทรัพย์ บริวาร และความเกรงใจ ฯลฯ
4. เคารพผู้มีอาวุโส ผู้มีอาวุโส คือ ผู้ที่มีตำแหน่งสูง อาจเป็นผู้มีอายุมากหรือผู้ที่มีประสบการณ์ และมักเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่องในสังคม ผู้มีอาวุโสนี้มี 3 ประการ คือ
 - อาวุโสทางด้านวัยวุฒิ คือ มีอายุมากกว่าเรา
 - อาวุโสทางด้านคุณวุฒิ คือ มีความรู้ ความสามารถมากกว่าเรา
 - อาวุโสทางด้านชาติวุฒิ คือ มีชาติกำเนิดเกิดมาในชนชั้นตระกูลสูงกว่าเรา
5. รักความสนุกสนาน ทำตนตามสบาย ไม่เคร่งครัดกับระเบียบแบบแผนหรือพิธีรีตอง ไม่จริงจังกับชีวิตเวลาเกิดเรื่องอะไรขึ้นมักยิ้มง่าย
6. มีน้ำใจโอบอ้อมอารี คำกล่าวที่ว่า “คนไทยไม่เคยแล้งน้ำใจ” นั้น นับว่าเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องเสมอ เพราะคนไทยเป็นผู้มีใจกว้างไม่เฉพาะแต่กับเพื่อนร่วมชาติเท่านั้น หากยังรวมไม่ถึงชาวต่างชาติด้วย
7. ความเชื่อถือต่างๆ ซึ่งความเชื่อของคนไทยนั้น สามารถแบ่งได้ดังนี้
 - ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
 - ความเชื่อเกี่ยวกับยากกลางบ้าน
 - ความเชื่อโชคลาง
 - ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิมิตร ผัน
 - ความเชื่อทางไสยศาสตร์

- ความเชื่อลักษณะของคนและสัตว์
- ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา
- ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ
- ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี
- ความเชื่อเรื่องเคล็ด และการแก้เคล็ด
- ความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ ชาติ ภพ
- ความเชื่อเกี่ยวกับ เลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ฯลฯ

8. ชอบจัดงานพิธี เป็นการทำให้เกียรติ ต้องการตำแหน่ง การยกย่องในสังคม มีการทำพิธีอย่างใหญ่โต เช่น บวชนาค งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

9. มีความเป็นอยู่ที่รักสันติ คนไทยเป็นผู้ที่รักสงบ รักสันติ มิใช่เป็นคนขลาดกลัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาติไทยเป็นชาติที่ผู้คนอยู่ร่วมกันมาอย่างสงบสุขร่มเย็นโดยตลอดทุกยุคสมัย

10. ชอบนับญาติ นอกจากมีการลำดับญาติของตนเองแล้ว คนไทยมักจะนับถือคนอื่นเป็นญาติด้วย เช่น นิยมเรียกคนทั่วไปว่า ลุง ป้า น้า อา ซึ่งถือว่าเป็นมารยาทที่ดีงาม

11. ไม่ตรงต่อเวลา หรือการผลัดวัน ประกันพรง์ เนื่องจากมีพื้นฐานมากจากสังคมเกษตรกรรมที่ต้องคอยฟ้าคอยฝน จึงทำให้คนไทยไม่ค่อยกระตือรือร้นในเรื่องเวลามากนัก และเมื่อสังคมเปลี่ยนไปเป็นสังคมที่ต้องรีบเร่ง การไม่ตรงต่อเวลาจึงเป็นผลเสีย

12. ยิ้มอยู่เสมอและอภัยง่าย สองสิ่งนี้อาจมีอิทธิพลมากจากการนับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากศาสนาพุทธสอนให้คนมีจิตใจเมตตากรุณา ไม่ผูกพยาบาทจองเวร ดังนั้น เมื่อมีเรื่องชุ่นใจกัน จึงสามารถสลัดความโกรธทิ้งได้ในเวลาอันรวดเร็ว

จากการศึกษาและทบทวนแนวคิดเรื่องความเป็นไทยและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา การนำเสนอ “ความเป็นไทย” ในรายการคุณพระช่วยโดยได้แบ่งเนื้อหาความเป็นไทยออกเป็น 10 เรื่อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สถาบันพระพุทธศาสนา
2. สถาบันพระมหากษัตริย์
3. ภาษาและวรรณกรรม
4. ศิลปกรรม (สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ทัศนกรรม และนาฏศิลป์)
5. ดนตรีไทย
6. การละเล่นพื้นบ้านแบบไทย
7. ประเพณีไทย
8. ลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย
9. กีฬาไทย
10. ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ ที่ต่างจาก 9 แบบแรก เช่น การแต่งกายแบบไทย อาหารไทย ตัวเลขไทย สุภาษิตคำพังเพย ยานพาหนะของไทย (รถตุ๊กตุ๊ก) ฯลฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรม

การสื่อสารกับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในแง่นั้นการสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตของวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เพราะวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการสื่อสารของสมาชิกของสังคม ในขณะที่เดียวกันการสื่อสารก็เป็นเครื่องมือในการทำให้วัฒนธรรมคงอยู่ได้ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532 :94)

สมควร กวียะ (2539) กล่าวว่า การสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการสังคม จึงถูกนำมาใช้ในการรณรงค์ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาด้านสังคม บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในการเป็นเครื่องมือของสังคม เห็นได้ชัดว่าเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการศึกษาอบรมให้มนุษย์อยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ จะต้องมีการสั่งสอนกันมาตั้งแต่เด็ก แล้วต่อมาก็อาศัยสื่อการสอน สถานศึกษา และสื่อมวลชน การสื่อสารเป็นเครื่องมือของสังคมในลักษณะเช่นนี้มานาน แต่ในปัจจุบันมีการใช้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวกลุ่มคนให้คงรูปเป็นสังคม และช่วยกันพัฒนาให้เกิดความเจริญงอกงามต่อไป สังคมประเทศก็เช่นเดียวกับสังคมประเภทอื่น จะต้องรู้จักใช้เครื่องมือสื่อสารให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมของตน การริเริ่มและการลงมือจะต้องเป็นไปตามหลักการพหุนิยม (Pluralism) คือ ปล่อยให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมประเทศ ดำเนินการใช้เครื่องมือสื่อสารตามความสามารถและเป้าหมายเฉพาะกิจของตน แต่ยึดหลักการและวัตถุประสงค์ใหญ่ไว้ให้อยู่ในกรอบนโยบายของสังคมประเทศนั้น

ในส่วนของการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศนั้น การสื่อสารสามารถถูกนำมาใช้ได้ในลักษณะดังต่อไปนี้ (สุโขทัยธรรมมาธิราช ,2532 :95)

1. การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารมวลชน ช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติในด้านต่างๆ ไปสู่ประชาชนที่อยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศ ทำให้วัฒนธรรมของชาติแพร่หลายและคงความเป็นชาติได้
2. สื่อมวลชนนำวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาสู่คนส่วนอื่นของประเทศให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจ และสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างคนในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศ ซึ่งเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศ รวมทั้งยังทำให้วัฒนธรรมของคนเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจนกลายเป็นวัฒนธรรมของมวลชน

3. สื่อมวลชนช่วยทำนุบำรุงรักษาส่งเสริม และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม จากคนรุ่นเก่า มาสู่คนรุ่นใหม่ เช่น กิริยามารยาท การเข้าสังคม ศาสนา เอกลักษณ์ของชาติ ฯลฯ เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกใหม่ของสังคม สามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับสภาพของสังคม เกิดความภูมิใจใน วัฒนธรรมของชาติ และไม่ทำลายล้างวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ

4. ปัญหาประการหนึ่งของการพัฒนาวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ซึ่งมี แหล่งที่มาจากภายในสังคมเองและทั้งจากอิทธิพลของต่างประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง บางส่วนของวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านวัตถุ หน้าที่ของการสื่อสารในการเผชิญกับปัญหานี้ คือ การทำให้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เป็น วัฒนธรรมที่ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนดีขึ้น ควบคุมและป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมของต่างชาติ ซึ่ง เป็นวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมกับสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประชาชน

แนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง

ความหมายของรายการปกิณกะบันเทิง

คำว่า “ปกิณกะ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายให้ ความหมายไว้ว่า หมายถึง เบ็ดเตล็ด กระจ่าย ระคนกัน คละกัน ซึ่งมักประกอบหน้าศัพท์ เช่น ปกิณกะคดี ซึ่งหมายถึงเรื่องราวเบ็ดเตล็ด เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ปกิณกะบันเทิง” ก็ย่อมจะหมายถึง ความเบิกบานใจ รื่นเริงใจ และสนุกสนานที่คละเคล้ากันหลายรส

รายการปกิณกะบันเทิงมาจากคำว่า Variety ในภาษาอังกฤษซึ่งหมายถึง รายการบันเทิง ประเภทเบ็ดเตล็ดต่างๆ ในประเทศอังกฤษเรียกรายการประเภทนี้ว่า Light-Entertainment แต่ใน สหรัฐอเมริกาเรียกว่า Variety Program หรือ Variety Show ซึ่งเป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูง มาก (สุโขทัยธรรมธิราช, 2539)

รายการ Variety Show ของอเมริกัน หมายถึงรวมถึงรายการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขัน หลายรูปแบบซึ่งเรียกว่า เกมโชว์ (Game Show) และการตอบปัญหาต่างๆ ที่เรียกว่า Quiz Show และรายการสัมภาษณ์ หรือรายการรูปแบบพูดที่เรียกว่า Talk Show

ลักษณะของการนำเสนอรายการปกิณกะบันเทิง

การจัดรายการประเภทปกิณกะบันเทิงทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นรายการเกมโชว์ ทอล์กโชว์ หรือปกิณกะบันเทิงโดยตรง มักจะมีองค์ประกอบของโครงสร้างและ ลักษณะของการนำเสนอ รายการ 2 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้ คือ

1. เนื้อหา (Content)
2. วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique)
 - 2.1 พิธีกร (Host)
 - 2.2 ผู้ร่วมรายการ (Guest/Talent)
 - 2.3 บรรยากาศ (Atmosphere)
 - 2.4 สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ (Style : Form of Presentation)

1. เนื้อหา (Content)

เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ประเภทรายการปกิณกะบันเทิงนั้น มักจะเกี่ยวข้องกับการ นำเสนอความสามารถของบุคคล เช่น ผู้ที่มีชื่อเสียงในสาขาต่างๆ ดารา นักร้อง นักดนตรี นักกีฬา หรือสุนทรียทางดนตรี เช่น การขับร้องเพลง การเต้นรำ การแสดงวิีวประกอบการร้องเพลงที่ หลอหลอ วิจิตรกระการตา สวยงามน่าประทับใจ

โครงสร้างด้านเนื้อหาสาระของรายการปกิณกะบันเทิง

โครงสร้างของรายการปกิณกะบันเทิงมักหลีกเลี่ยงไม่พ้นส่วนประกอบด้านเนื้อหาของ รายการ ดังต่อไปนี้

- การแสดงดนตรีและร้องเพลงของดารานักร้องชั้นนำยอดนิยม
- การแสดงตลกและละครตลกเบาสมองอย่างสั้น
- การแสดงละครสั้น
- การเต้นรำ เต้นระบำ โมเดิร์นแดนซ์ บัลเลต์ นาฏศิลป์
- การเชิญผู้มีชื่อเสียงมาปรากฏตัว ร่วมแสดงและสัมภาษณ์

- การเสียงโซคโดยให้ผู้ชมทั้งในและนอกห้องส่งมีส่วนร่วม
- การแสดงความสามารถพิเศษของนักแสดงบนเวที เช่น กายกรรม วิทยากล
- การแสดงละครสัตว์ทั้งแบบในโรงใหญ่และขนาดย่อม
- การแข่งขันกีฬา เพื่อการบันเทิงไม่ใช่มุ่งหวังจะเอาแพ้หรือชนะอย่างจริงจัง
- การดำเนินรายการโดย พิธีกรชายหรือหญิง ที่มีชื่อเสียงหรือได้รับความนิยม

โดยทางปฏิบัติแล้ว นับจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน คงไม่มีรายการปกิณกะบันเทิงรายการใดที่จะหนีพ้นจากการเสนอความสามารถส่วนบุคคลของ ดารา นักร้อง นักแสดง ที่ได้แสดงความสามารถของตนออกมาในรายการ การเสนอเพลงเพราะๆ และวิธีประกอบเพลงอันสวยงามงดงามด้วยเครื่องแต่งกายอันสง่างาม การแสดงโมเดิร์นแดนซ์ การเต้นระบำ และการแสดงอื่นๆ ที่สนุกสนานกลมกลืนด้วยการประกาศ แนะนำ สรุป บรรยาย สัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้ชมทั้งในห้องส่งและที่บ้านโดยพิธีกรที่ชาญฉลาด คล่องตัว มีไหวพริบสูง แก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินรายการได้เก่ง และมีชื่อเสียง การจัดรายการปกิณกะบันเทิงได้มีการแข่งขันและพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตลอดมา มีการใช้ผู้แสดงที่มีความสามารถในการบันเทิงสาขาต่างๆ จำนวนมากขึ้น เครื่องแต่งกายที่สวยงามน่าตื่นตาตื่นใจมากขึ้น มีการจัดฉากมโหฬารแสดงความยิ่งใหญ่ของการแสดงมากยิ่งขึ้น ระบบแสง สี และเสียง ตลอดจนเทคนิคพิเศษต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบไฟในการถ่ายทำ ส่วนหนึ่งของรายการปกิณกะบันเทิงที่ขาดไม่ได้ก็คือ เพลงและดนตรี ซึ่งเป็นสีสันที่สำคัญอย่างหนึ่งในรายการปกิณกะบันเทิง

2. วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique)

2.1 พิธีกร

คำว่า “พิธีกร” เริ่มนำมาใช้ในวงการโทรทัศน์เมืองไทย สมัยไทยทีวีช่อง 4 ตั้งอยู่ที่บางขุนพรหม ซึ่งเป็นยุคแรกๆ ที่ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์เริ่มก่อตั้งขึ้น คำนี้มีที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Master of Ceremony ซึ่งแปลตรงๆ ก็คงจะได้ว่า “ผู้อำนวยการงานพิธี” หรือ สมุหพระราชพิธี ส่วนคำว่า “พิธีกร” นี้ พจนานุกรมบางฉบับแปลไว้ว่า “ผู้ดำเนินการแสดงหรือการประชุม”

คุณสมบัติที่ดีของพิธีกรมีดังนี้

- เป็นผู้ที่มีบุคลิกดีและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
- มีไหวพริบ ฉลาดหลักแหลม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
- มีความรู้ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์
- ใช้ภาษาพูดได้ดี การพูดไม่เร็วหรือช้าเกินไป ชัดเจนถูกต้องตามอักขระ ใช้ภาษาสุภาพ
- มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเอง
- รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
- การแต่งกายสุภาพและถูกต้องกาลเทศะ
- เป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะ
- มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวที่จะซักถามผู้ร่วมรายการพอสมควร
- มีใบอนุญาตการเป็นผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์

ลักษณะของการทำหน้าที่พิธีกรที่ดีควรประกอบด้วย (อุฬาร เนื่องจำนงค์, 2527)

(1) บุคลิกลักษณะส่วนตัว

ต้องเป็นสุภาพ อ่อนน้อม สง่า ผ่าเผย และเป็นกันเองกับผู้ชม หรือผู้ร่วมรายการพอสมควร ไม่ล้วง แคะ แทะ เกา จนเกินงาม

(2) พูดจาชัดเจนถูกต้องตามอักขรวิธี และสุภาพ

ต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องทุกรูปแบบ เช่น คำราชาศัพท์ คำพูดสำหรับพระภิกษุ คำสามัญ คำภาษาต่างประเทศที่จำเป็นต้องใช้ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ภาษาที่ใช้ต้องสุภาพและเข้าใจง่าย ไม่นำภาษาแสลงหรือภาษาของคนบางกลุ่ม บางหมู่มาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ

(3) ควบคุมรายการให้ดำเนินไปตามเป้าหมาย

ต้องสามารถควบคุมผู้ร่วมรายการไม่ให้พูดนอกนอกเรื่อง นอกประเด็นที่ตั้งไว้ หรือพูดแบบวกวนไร้เนื้อหาสาระ เพราะจะทำให้ผู้ฟังหรือผู้ชมจับประเด็นของเรื่องที่พูดไม่ได้ ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องราวที่พูด

(4) การพูดเชื่อมรายการต้องกลมกลืนด้วยเนื้อหาสาระ

รายการบางรายการมีเนื้อหาสาระของรายการหลากหลายรูปแบบ พิธีกรจะต้องหาวิธีพูดเชื่อมรายการนั้นๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไม่ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกสะดุดในเนื้อหาสาระของรายการ

(5) ต้องทำตัวเป็นพี่เลี้ยงที่ดีของผู้ร่วมรายการ

เนื่องจากผู้ร่วมรายการนั้น มีทั้งบุคคลที่ชำนาญในการพูดและบุคคลที่ไม่เคยชินกับการพูดออกอากาศ หรือพูดในที่สาธารณะ บางคนอาจตื่นกลัวสถานที่ หรือตื่นกลัวไมโครโฟน จึงเป็นหน้าที่ของพิธีกรที่จะทำให้ผู้ร่วมรายการหายตื่นกลัวหรือประหม่า

(6) มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวที่จะซักถามผู้ร่วมรายการพอสมควร

จะซักถามหรือพูดคุยกับผู้ร่วมรายการเรื่องใด พิธีกรจะต้องศึกษาในเรื่องนั้นๆ ให้มีความรู้ไว้เป็นพื้นฐานบ้าง เพื่อจะได้ซักถามได้ถูกต้องตรงกับสถานการณ์ เช่น จะสอบถามแม่ค้าเรื่องการค้าขาย ก็ควรจะรู้ว่า แม่ค้าคนนั้นขายสินค้าประเภทไหน และสินค้านั้นจะต้องซื้อหรือปลูกขึ้นเองในช่วงเวลาไหน และต้องไม่แสดงความรอบรู้ของตนกับผู้ร่วมรายการ

(7) ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

เมื่อเกิดมีการขัดข้องเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการอัดรายการ เช่น ไฟดับ ไมโครโฟนไม่ทำงาน ผู้ร่วมรายการมาไม่ทันเวลา หรือไม่มา รายการจะกินเวลา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้น เป็นหน้าที่ของพิธีกรจะต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างฉับพลัน เพื่อไม่ให้เกิดจุดบอดโดยไม่จำเป็น

(8) มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ในห้องส่งเป็นอย่างดี

ต้องรู้ว่าไมโครโฟนแบบไหนรับเสียงได้ไวเพียงใด ต้องพูดในระยะเวลาแค่ไหน กล้องไหนกำลังจับภาพออกอากาศ หากมีลักษณะเอื้ออำนวยในการเคลื่อนไหวร่างกายเพียงใด แสงไฟที่จะใช้ในการแสดงตั้งไว้ที่จุดใด ใครเป็นผู้ที่จะติดต่อประสานงานกับรายการด้วย

(9) นำสาระประโยชน์มาพูดสอดแทรกในรายการบ้าง

สาระที่นำมาพูดในรายการ ควรเป็นลักษณะแนะนำ ไม่ใช่สั่งสอน โดยอาศัยประสบการณ์ คำสอนของนักปราชญ์ หรือคำพูดของบุคคลที่คนทั่วไปยกย่อง เช่น ขงจื๊อว่า “จะกินอย่าเห็นแก่อิ่ม จะอยู่อย่าเห็นแก่สนุกสบาย จะทำการสิ่งใด ก็ให้ห่วงไว้ แต่อย่าให้เสีย จะพูดก็อย่าให้มากนัก”

(10) การแต่งกายต้องสุภาพเหมาะสมกับลักษณะของรายการ

พิธีกรในรายการเด็กหรือเยาวชนก็ไม่ควรแต่งกายแบบโชว์ส่วนเว้า ส่วนโค้ง ส่วนนูน มากจนเกินไป จะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กและเยาวชน พิธีกรรายการอาหารก็ไม่ควรแต่งกายมอมแมม พิธีกรรายการสำหรับชาวชนบท ก็ไม่ควรแต่งกายแบบสากลนิยมที่หรูหรา พิธีกรรายการถ่ายทอดกีฬา ก็ควรแต่งตัวให้รู้สึกคล่องแคล่วกับการทำหน้าที่ ฯลฯ

(11) มีความสำนึกในหน้าที่ของสื่อมวลชนที่รับผิดชอบต่อสังคมหรือประเทศชาติ

ไม่ชักชวนให้ผู้ฟัง ผู้ชมเป็นทาสของสิ่งเสพติด เช่น เหล้า เบียร์ บุหรี่ หรือพูดโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนประพาศติผิดกฎหมาย หรือสร้าง ความหวาดผวาให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน เช่น คนเกิดปีมะจะได้รับการเคราะห์กรรมอย่างโน้นอย่างนี้

(12) ไม่ทำงานเพื่อเอาเด่นแต่เพียงตนเอง

ในกรณีที่พิธีกรจะต้องทำงานร่วมกันหลายคน จะต้องคำนึงถึงเพื่อนร่วมงาน เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานได้แสดงความรู้ ความสามารถในผลงานบ้าง ไม่แย่งพูดโดยไม่คำนึงถึงเพื่อนร่วมงาน หรือพูดขัดความคิดเห็นเพื่อนร่วมงานอย่างไม่จำเป็น ต้องคิดว่า งานจะสำเร็จเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือ ร่วมใจที่ดีของทุกคนที่ได้ร่วมงานกัน

พิธีกรในรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิง มักเรียกว่า Host ซึ่งอาจจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ส่วนมากจะใช้พิธีกรคู่ทั้งชายและหญิง มักจะใช้คนที่มีความบุคลิกภาพดีเป็นที่ต้องตาผู้พบเห็นและที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการพูดเป็นอย่างดี กล่าวคือ จะต้องสามารถใช้คำพูดชักจูงใจให้ผู้

ที่มาร่วมในรายการ ผู้ชมทั้งในห้องส่งและที่บ้าน ให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับการนำเสนอ และกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกอยากที่จะมีส่วนร่วม หรือมีอารมณ์ร่วมในการดำเนินรายการนั้น

2.2 ผู้ร่วมรายการ (Guest/Talent)

รายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง หรือรายการอื่นๆ ก็ตาม สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้รายการใหม่อยู่เสมอนั้น นอกจากจะมีการโชว์ต่างๆ แล้ว การเชิญผู้ที่มีชื่อเสียงในด้านต่างๆ มาร่วมรายการ ก็เป็นวิธีดึงดูดผู้ชมได้ดีทางหนึ่ง

คุณสมบัติของผู้รับเชิญมาร่วมรายการนั้น อยู่ที่ผลงานของผู้นั้นดีเด่นมากแค่ไหนและเหมาะสมกับช่วงเวลานั้นๆ หรือไม่ ไม่ใช่ก็จะเชิญก็เชิญมาโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม เพราะนอกจากจะไม่น่าสนใจแล้ว อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมรายการได้

ผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมรายการนั้นจะต้องมีความหลากหลาย ไม่เชิญมาซ้ำซากและเมื่อเชิญแล้วต้องให้ผู้ได้รับเชิญทราบความมุ่งหมายและต้องมีการเตรียมซักซ้อมก่อนออกอากาศแพรวภาพหรือบันทึกรายการด้วย

2.3 บรรยากาศ (Atmosphere)

การจัดบรรยากาศในการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิงจะประกอบไปด้วยแนวคิดแบบเน้นความยิ่งใหญ่ ตระการตา เต็มไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งจะสามารถพบเห็นได้จากลักษณะของการจัดสิ่งแวดล้อมขององค์ประกอบด้านการจัดฉาก และ อุปกรณ์ประกอบฉาก (Scenery & Props) ในรายการปกิณกะบันเทิงไม่ว่าจะเป็นรายการเกมโชว์ ทอล์กโชว์หรือปกิณกะบันเทิงโดยตรงก็ตาม มักจะมีลักษณะของความยิ่งใหญ่ มโหฬาร ตระการตา ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกตื่นตาตื่นใจ นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคทางด้านแสง และสีอันต่างๆ ได้แก่ ไฟกระพริบ ไฟวิ่ง ไฟสปอตไลท์ การใช้หมอกควันเทียม ช่วยเสริมให้บรรยากาศของการแสดงดูประหนึ่งว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในดินแดนแห่งความฝัน เป็นภาพมายาที่มนุษย์สามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ นอกจากนี้การใช้สิ่งแวดล้อม ทางด้านฉาก แสง สีแล้ว เสียงยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ถูกนำมาใช้เสริมในการสร้างบรรยากาศแบบตระการตา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการประเภทเกมโชว์ จะมีการเชิญผู้ชมรายการเข้ามานั่งในห้องส่งแล้วช่วยกันเปล่งเสียงเชียร์ แบบอึ้งคะนึง กรีดร้องตะโกน เพื่อเร่งเร้า ให้ผู้เล่นเกมแข่งขันกันอย่างออกรสชาติมากยิ่งขึ้น

2.4 สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ (Style & Form of Presentation)

การผลิตรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิงนั้น จะต้องคำนึงถึงรสนิยมของคนในสังคม รสนิยมของในสังคมในที่นี้หมายถึง สังคมส่วนใหญ่โดยเฉพาะสังคมของกลุ่มผู้ชมเป้าหมายชอบอะไรบ้างในชีวิตประจำวัน เช่น งานอดิเรก ประเภทของเพลง การแต่งกาย การเลือกใช้สิ่งอุปโภค และการบริโภค คอยสังเกตแนวโน้มของสังคมด้วยวิธีการสอบถามและติดตามข่าวคราวของสื่อมวลชน ตลอดจนทำการสำรวจความนิยมของสมาชิกในสังคมด้วยตนเองจะช่วยให้ได้มาก ข้อมูลทั้งหมดจะเป็นประโยชน์มากในการเลือกความบันเทิงรูปแบบต่างๆ เข้ามาบรรจุเป็นส่วนประกอบ หรือเป็นแกนของรายการ สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการจัดโครงสร้างเนื้อหาของรายการประเภทบันเทิงนั้น ได้แก่

- การดำเนินรายการตั้งแต่ช่วงเปิดจนถึงปิดรายการ จะต้องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกัน ในทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็น ดนตรี ร้องเพลง ลีลาการเดินประกอบ แนวเรื่องสั้นสำหรับละคร ตลก บุคลิกภาพ ผู้แสดงและพิธีกร บทสนทนา การแต่งกาย สภาพทางเทคนิคและศิลปกรรมในฉาก

- การดำเนินรายการเปลี่ยนจากช่วงหนึ่งไปยังอีกช่วงหนึ่ง จะต้องมีการจังหวะจะโคน และให้อารมณ์ที่ถูกต้องสอดคล้องกับเนื้อหาในช่วงนั้นๆ

- การดำเนินรายการในแต่ละช่วงจะต้องกระชับ และความยาวของรายการในแต่ละช่วงจะต้องไม่สั้น หรือยาวจนเกินไป

- การวางตำแหน่งของรายการบันเทิง แต่ละประเภทจะต้องอยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยยึดเอาความหลากหลายของเนื้อหาทั้งหมดของรายการ

ในการศึกษาการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตและนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิงมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ด้วย เนื่องจากรายการ คุณพระช่วย มีลักษณะการนำเสนอรายการ คล้ายคลึงกับรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิงที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่รายการ คุณพระช่วย มีความแตกต่างจากรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิงที่ผ่านมา เพราะรายการนี้จะไม่นำเสนอสิ่งที่ทันสมัย หรือทันต่อเหตุการณ์ แต่จะเน้นนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดหลักของรายการ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratification) เป็นทฤษฎีที่เน้นและให้ความสำคัญต่อผู้รับสารในฐานะที่เป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ และเลือกรับเนื้อหาของข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตนเอง เป็นการศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมและจิตใจ อันก่อให้เกิดความต้องการหรือความจำเป็นส่วนบุคคล และมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งข่าวสารอื่นๆ แล้วนำไปสู่การเปิดรับสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ กัน ผลที่เกิดขึ้นคือ การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการ และผลอื่นๆ ที่ตามมา ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้ (Katz และคณะ, 1974:11-35)

แนวความคิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ จากนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปลักษณะของแนวคิดนี้ได้ ดังนี้ (Katz, 1974)

1. ผู้รับสารเป็นผู้กระทำ แสวงหาสื่อที่จะให้เกิดความพึงพอใจเพื่อสนองต่อความต้องการที่มีอยู่ของแต่ละคน เป็นการค้นหาเหตุผลที่ทำให้คนแสวงหาการเปิดรับสื่อ
2. ผู้รับสารใช้สื่อเพื่อที่จะเติมเต็มความคาดหวัง หรือความพึงพอใจที่แสวงหาจากสื่อ
3. ผู้รับสารมีอิสระในการเลือกใช้สื่อและเนื้อหาของสื่อ ที่สามารถสร้างความพึงพอใจจากการใช้สื่อเพื่อสนองต่อความต้องการและแรงจูงใจ
4. ผู้รับสารแสดงความต้องการหรือแรงจูงใจในการใช้สื่อภายในตนเอง ผ่านออกมาทางพฤติกรรมการใช้สื่อ
5. การศึกษาเพื่อทราบถึงแรงจูงใจและความพึงพอใจของการใช้สื่อทำให้สามารถเข้าถึงแนวโน้มของพฤติกรรม ลักษณะของสื่อและเนื้อหาที่จะเปิดรับจากสื่อได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับ Rosengren (1974:269-285) ได้ให้ความหมายของคำว่าประโยชน์ (Uses) กับความพึงพอใจ (Gratification) ไว้ว่า ทั้ง 2 คำนี้ มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ คือ การได้รับประโยชน์จากการเปิดรับสื่อมีผลนำไปสู่การเกิดความพึงพอใจของผู้รับสารได้ และความพึงพอใจก็อาจได้รับจากประโยชน์ก็เป็นได้ ซึ่งอาจศึกษาเฉพาะตัวใดตัวหนึ่ง โดยมีเป้าหมายถึงทั้ง 2 ตัวได้

เช่นเดียวกับแนวคิดของ Palmgreen และ Rayburn (1985:61-62) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจสามารถตีความหมายได้ 2 ประเด็น คือ

1. ความพึงพอใจที่บุคคลแสวงหาจากสื่อ (Gratification Sought) เป็นการมองในแง่ผลจากความเชื่อ ความคาดหวังของบุคคลตลอดจนการประเมินค่าเกี่ยวกับความพึงพอใจที่สื่อจะพึงให้ได้ อันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้บุคคลเปิดรับสื่อ

2. ความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากสื่อ (Gratification Obtained) เป็นการมองในแง่ผลที่บุคคลได้รับหลังจากการเปิดรับสื่อหรือเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆ ซึ่งจะย้อนกลับไปสนับสนุนหรือเปลี่ยนแปลงตามความเชื่อเดิม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในแง่ของความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากสื่อ (Gratification Obtained) เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นการเน้นถึงการเป็นผู้กระทำของผู้รับสาร ซึ่งตามแนวคิดของนักจิตวิทยาเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการที่มีอยู่ และจะเป็นตัวกระตุ้นหรือผลักดันให้มนุษย์เกิดการแสดงพฤติกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

คำว่า “ความพึงพอใจ” (Gratification) นั้น ได้มีการอธิบายใน Longman Dictionary of Contemporary English ว่า หมายถึง ภาวะที่มีความพอใจ หรือภาวะที่ได้รับการตอบสนองความพอใจ

Wolman (1973:384) ได้ให้นิยามความพึงพอใจว่า หมายถึง ความรู้สึก (feeling) มีความสุข เมื่อได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (goals) ความต้องการ (want) หรือแรงจูงใจ (motivation)

Shelly (1975:252-268) ได้อธิบายทฤษฎีความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกสองแบบ คือ ความรู้สึกทางบวกและลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับสามารถทำให้เกิดความสุขหรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน (complex) และความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

สิ่งที่จะทำให้เกิดความรู้สึกพอใจของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากร (resource) หรือสิ่งเร้า (stimulus) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นสิ่งที่

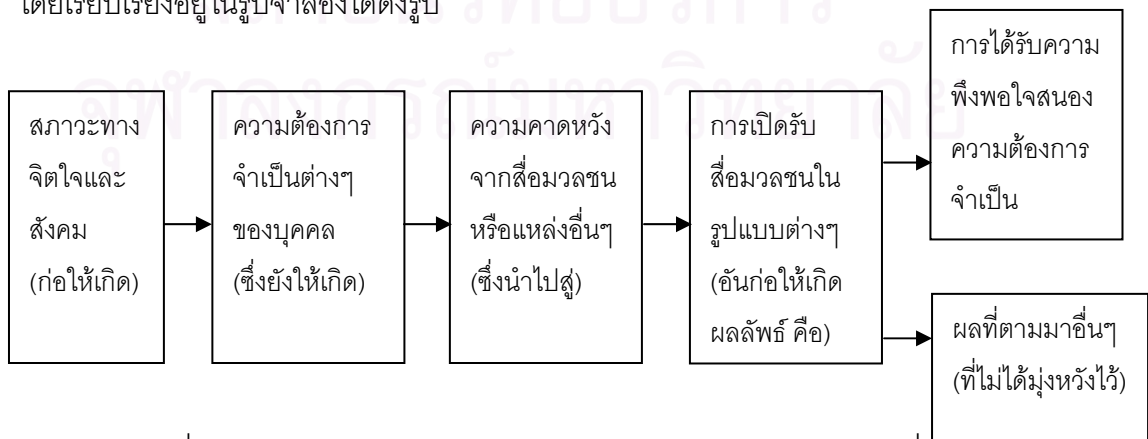
ต้องการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจและความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างครบถ้วน

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527:35) ได้นิยามความพึงพอใจไว้ว่า หมายถึง ทัศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นความพึงพอใจในการปฏิบัติต่อสิ่งนั้น

จากการศึกษาค้นคว้าความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติหรือความรู้สึกทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับในสิ่งที่ต้องการหรือบรรลุจุดเป้าหมายในระดับหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่นั้นเกิดขึ้นจากความต้องการหรือจุดหมายนั้นได้รับการตอบสนองหรือไม่

แนวความคิดเรื่องความพึงพอใจเป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของกลุ่มผู้รับสาร คือ ผู้ฟัง ในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร คือ ผู้รับสาร เป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ และเลือกรับเนื้อหาของข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การศึกษาในแนวนี้เป็นการศึกษาที่เน้นในด้านการศึกษาผู้รับสาร เนื่องจากผู้รับสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการสื่อสาร การสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการที่ผู้รับสารสามารถรับสารและเข้าใจสารนั้นได้มากน้อยเพียงใด

สวนิต และคณะ (2528:147-149) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ดังนี้ (1) จุดกำเนิดทางสังคมและจิตวิทยา (2) ของความต้องการจำเป็นต่างๆ ซึ่งยังให้เกิด (3) ความคาดหวังจาก (4) สื่อมวลชนหรือแหล่งอื่นๆ ซึ่งนำไปสู่ (5) รูปแบบต่างๆ กันของการมีโอกาสได้รับสารจากสื่อมวลชน (หรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆ) อันก่อให้เกิดผลลัพธ์คือ (6) การได้รับความพึงพอใจสนองตอบความต้องการจำเป็น และ (7) ผลที่ตามมาอื่นๆ อีกซึ่งบางทีก็เป็นผลที่ไม่ได้เจตนาเป็นส่วนใหญ่ โดยเรียบเรียงอยู่ในรูปจำลองได้ดังรูป

ภาพที่ 1 แบบจำลองการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อ

แบบจำลองการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนนี้ เป็นแบบจำลองที่กำหนดขึ้นมาเพื่ออธิบายกระบวนการรับสารในการสื่อสารมวลชน และเพื่ออธิบายถึงการใช้สื่อมวลชนโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล สามารถเลือกบริโภคสื่อมวลชนได้ตามความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง ทั้งนี้บุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์ มีความตั้งใจ มีความต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่างๆ กัน จะเห็นว่าการที่บุคคลจะแสวงหาข่าวสาร เพื่อให้ได้รับประโยชน์และความพึงพอใจนั้น บุคคลจะต้องมีความคาดหวังผลตอบแทนความพึงพอใจที่จะได้รับจากการบริโภคข่าวสารนั้นก่อน

จากแบบจำลองดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ด้วยการยกตัวอย่าง เช่น บุคคลหนึ่งมีความต้องการจำเป็นตามสภาวะทางจิตใจและสังคม เช่น ต้องการเป็นผู้รอบรู้ทันสมัย ต้องการได้รับการคลายความเหงาและความบันเทิง โดยมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนว่า การบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนจะสามารถช่วยสนองความต้องการของตนได้ โดยการเลือกใช้สื่อมวลชนต่างๆ เช่น การเลือกเปิดรับฟังรายการวิทยุ ซึ่งจะช่วยให้เขาได้รับความพึงพอใจตามที่เขาต้องการได้ คือ รู้สึกว่าตนเองมีความรอบรู้และทันเหตุการณ์ มีความทันสมัย ช่วยคลายความเหงาและได้รับความสนุกสนานบันเทิง

นอกจากนี้ผลจากการบริโภคข่าวสารของสื่อมวลชนทุกๆ วัน อาจจะมีผลอื่นๆ ตามมา นอกเหนือจากการเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย เช่น อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมบางอย่างได้ หรืออาจจะได้รับประโยชน์จากเนื้อหาที่ได้รับจากสื่อ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

จากทัศนะของ McQuail และคณะ (1981:73) ได้กล่าวถึงทัศนะของผู้รับสารในการใช้สื่อมวลชนกับการตอบสนองความพึงพอใจว่า จุดมุ่งหมายของการใช้สื่อมวลชนของผู้รับสารนั้นสามารถแบ่งได้หลายด้านด้วยกัน ดังนี้

1. ทางด้านสารสนเทศ

1.1 เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัวและสภาพปัจจุบันของสังคมและของโลก

1.2 เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในทางปฏิบัติหรือความคิดเห็นและในการตัดสินใจ

- 1.3 สนองต่อความอยากรู้ อยากเห็นและสนองต่อความสนใจ
- 1.4 ให้การเรียนรู้เป็นการศึกษาด้วยตนเอง
- 1.5 เพื่อความรู้สึกที่มั่นคง โดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

2. เพื่อสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แกบุคคล

- 2.1 ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล
- 2.2 ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม
- 2.3 แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่นๆ (ในสื่อมวลชน)
- 2.4 มองทะลุลึกเข้าไปภายในตัวเอง

3. เพื่อการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

- 3.1 มองทะลุลึกเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
- 3.2 แสดงออกร่วมกับผู้อื่นและเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ
- 3.3 นำไปใช้ในการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 3.4 ใช้แทนเพื่อน
- 3.5 ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม
- 3.6 สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อนและสังคม

4. เพื่อความบันเทิง

- 4.1 เพื่อการหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่างๆ
- 4.2 เพื่อการผ่อนคลาย
- 4.3 ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้และได้รับความสนุกสนานของสุนทรีย์
- 4.4 ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป

4.5 เพื่อเป็นการปลดปล่อยอารมณ์

4.6 เป็นการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ในทัศนะของ McQuail ได้กล่าวว่า เป็นปัจจัยอันหนึ่งของแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมของผู้รับสารในการเปิดรับสื่อมวลชน ในการใช้สนองความต้องการเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจแก่ตัวผู้รับสารเอง

จากการศึกษาของ Joseph R. Dominick (1993:48-53) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับเหตุผลในการใช้สื่อมวลชนของบุคคล โดยสรุปได้เป็น 4 กลุ่ม ด้วยกันคือ

1. เพื่อการรับรู้ (Cognition) คือ การที่ผู้รับสารต้องการข่าวสารเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความรู้ อยากเห็น และความต้องการได้รับการยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบหลัก คือ ข่าวสาร ความรู้และความบันเทิง

2. เพื่อความหลากหลาย (Diversions) คือ เพื่อตอบสนองความต้องการในรูปแบบต่างๆ กัน

- เพื่อการกระตุ้นอารมณ์ (Stimulation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความเข้าใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น อีกทั้งเพื่อลดความเบื่อหน่าย

- เพื่อการพักผ่อน (Relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อผ่อนคลายความเครียดหรือลดความเร่งรีบในชีวิตประจำวันลง

- เพื่อการปลดปล่อยอารมณ์ (Emotion Release)

3. เพื่อประโยชน์ทางด้านสังคม (Social Utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นการเปิดรับสื่ออาจแสดงถึงการยอมรับของคนในสังคมและความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งอาจแสดงออกได้ดังนี้

- การใช้ภาษาร่วมสมัย (Conversation Currency) ผู้รับสารอาจเปิดรับสื่อเพื่อต้องการความทันสมัย โดยสื่อมวลชนจะเป็นตัวเชื่อมโยงความเป็นกลุ่มเหล่านั้น ซึ่งผู้รับสารอาจจะมีการแสดงออกถึงการใช้ภาษา เช่น คำพูด ความเข้าใจต่อค่านิยมใหม่ๆ ทั้งนี้เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน

- สื่อมวลชนสัมพันธ์ (Parasocial Relationship) จากสภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า แต่ปัจเจกชนกลับรู้สึกโดดเดี่ยวในสังคม ดังนั้นปัจเจกชนจึงมักมีสื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทนหรืออย่างน้อยก็มีการใช้สื่อมวลชนในการแสวงหาเพื่อน ดังจะเห็นได้ในปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่ในสังคมอาศัยสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ไร่เป็นเพื่อนแก้เหงา

4. การผลจากสังคม (Withdrawal) เป็นการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงจากงานประจำ อาทิเช่น การเร่งรีบทำงานให้เสร็จเพื่อจะได้ไปชมโทรทัศน์ เป็นต้น

โดยสรุปทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ เป็นการอธิบายถึงเหตุผลที่ทำให้บุคคลเลือกใช้สื่อหรือเปิดรับสื่อแตกต่างกันไป เป็นเหตุผลเกี่ยวกับการที่สื่อมวลชนสามารถตอบสนองและสร้างความพอใจให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งเกิดจากสภาวะทางสังคมและจิตใจของบุคคลที่ต้องการทั้งด้านความรู้ข่าวสาร ความต้องการมีส่วนร่วมในสังคม ความต้องการสื่อเพื่อความบันเทิง เพื่อคลายความเหงา ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความคาดหวังจากสื่อมวลชน โดยการเปิดรับสื่อในรูปแบบต่างๆ และมีผลให้ตนได้รับการตอบสนองความพึงพอใจและได้รับประโยชน์อื่นๆ ตามมา หรืออีกนัยหนึ่งสามารถสรุปได้ว่า บุคคลจะเกิดพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารเพื่อสนองความพึงพอใจของตน โดยบุคคลจะเป็นผู้กำหนดว่าตนเองต้องการอะไรจากสื่อมวลชน โดยจะพิจารณาจากความพึงพอใจและประโยชน์ที่ได้รับจากการเปิดรับข่าวสารนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

การศึกษาวัยครั้งนี้ ในส่วนของการศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อ การนำเสนอ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการคุณพระช่วย ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการศึกษาเป็น กลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นจึงต้องใช้แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์

ความหมายของจิตวิทยาวัยรุ่น

คำว่า “วัยรุ่น” หรือ ในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Teen” หรือ “Adolescence” นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังต่อไปนี้

สุพัตรา สุภาพ (2523:43) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญทางด้านอื่นๆ ด้วย เช่น อารมณ์ หุ่นไหว่ง่าย เต็มไปด้วยความเพ้อฝัน มีอุดมคติสูงส่ง มักจะมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดี ดังนั้นถ้าหากมีความผิดหวัง หรือไม่ได้ดังที่ปรารถนาก็จะเสียใจมาก ไม่ค่อยเดินทางสายกลาง เพราะถ้ารักก็รักสุดหัวใจ ถ้าเกลียดก็เกลียดสุดใจเช่นกัน นอกจากนี้ยังต้องการให้เพื่อนยอมรับ รักเพื่อนต่างเพศ รักความเป็นอิสระ ต้องการความอบอุ่น เป็นต้น

สุชา จันท์ธอม (2529:2-3) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า คือ วัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็ก เป็นวัยที่เป็นสะพานไปหาผู้ใหญ่ ไม่มีเส้นขีดขึ้นว่าเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดวัยเมื่อใด แต่เรากำหนดเอาความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็นสำคัญ และถ้าจะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่อใด ก็ถือเอาตอนเด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน (Menstruation) ส่วนเด็กชายถือเอาตอนที่มือสุจิ (Sperm)

สรุปได้ว่า วัยรุ่น คือ วัยหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม จากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่

การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น

นักจิตวิทยามักจะแบ่งขั้นแห่งพัฒนาการของมนุษย์ออกตามลำดับอายุและวุฒิภาวะ ทั้งนี้เด็กวัยรุ่นส่วนมากมีอายุ 12-21 ปี แต่ช่วงอายุดังกล่าวนี้มิได้ถือเป็นหลักตายตัวเสมอไปเนื่องจากเด็กแต่ละคนจะเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกัน เด็กบางคนอาจเริ่มวัยรุ่นก่อนอายุที่กำหนด บางคนอาจถึงวัยรุ่นหลังอายุที่กำหนด อีกทั้งแต่ละสังคมยังกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้แตกต่างกันด้วย นอกจากนี้นักจิตวิทยาหลายท่านและหน่วยงานบางหน่วยงานยังได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็นช่วงๆ ดังต่อไปนี้

Luella Cole (อ้างในจินตวิรุ เกษมศุข, 2539:34) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (Pre-Adolescence) 10-13 ปี (ชาย 13-15 ปี)
2. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) 13-15 ปี (ชาย 15-17 ปี)
3. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) 15-18 ปี (ชาย 17-19 ปี)
4. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) 18-21 ปี (ชาย 19-21 ปี)

ส่วนสุชา จันท์เอม (2529,3-4) ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ ดังนี้คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15 ปี ช่วงนี้ร่างกายจะมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์
2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15-18 ปี ในระยะนี้การพัฒนาในด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21 ปี ในระยะนี้ การพัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่ภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ จึงมีพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและปรัชญาชีวิต

อาจสรุปได้ว่า ช่วงอายุของวัยรุ่นนั้นแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น มีอายุตั้งแต่ 13-15 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
2. วัยรุ่นตอนกลาง มีอายุตั้งแต่ 16-18 ปี โดยทั่วไปศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า
3. วัยรุ่นตอนปลาย มีอายุตั้งแต่ 19-21 ปี ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ปวส. หรือเทียบเท่า

วัยรุ่นมีความต้องการ ซึ่งคล้ายคลึงกับความต้องการของบุคคลโดยทั่วไป ทั้งนี้ความต้องการทางร่างกายก็อาจไม่แตกต่างกับเด็กเล็กหรือผู้ใหญ่ แต่ความต้องการทางอารมณ์ จิตใจ และสังคมของวัยรุ่นนั้นจะมีลักษณะพิเศษอันเป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น โดยสามารถสรุปได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ (สุพัตรา สุภาพ, 2523)

1. ความต้องการความรัก โดยความรักที่วัยรุ่นต้องการนี้ หมายถึง ความรักในทุกรูปแบบ เช่น รักพ่อแม่ญาติพี่น้อง รักเพื่อนและพวกพ้อง รักตัวเอง อยากได้ดีมีความสำเร็จ รักเพื่อนต่างเพศ ซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว เป็นต้น ซึ่งความรักทุกชนิดทุกรูปแบบนี้สามารถนำความสุข ความอบอุ่นทางใจ รวมทั้งความรักซึ่งคนเรามีเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมด้วย ทั้งนี้วัยรุ่นจะต้องการความรักทั้งในฐานะที่เป็นผู้ให้และผู้รับ คือ ต้องการรักผู้อื่นและต้องการให้ผู้อื่นรัก

2. ความต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากจะออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬาหรือการบันเทิง

3. ความต้องการความเป็นอิสระ โดยความต้องการนี้จะมีความรุนแรงมาก เนื่องจากเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ จึงอยากจะแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการมีอิสระทางความคิดและการกระทำ

4. ความต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับหรือชมเชย มีความอยากเด่นอยากดัง หรือเป็นที่รู้จักและต้องการจากบุคคลอื่นๆ บางครั้งอยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับในความสามารถของตนว่ามีประโยชน์ต่อสังคม

5. ความต้องการมีปรัชญาชีวิต หรือมีอุดมคติตนเอง โดยวัยรุ่นมักเป็นวัยที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยงในเรื่องต่างๆ มีพลังผลักดันสูง ถ้ามีความเชื่อในเรื่องใดก็จะเชื่อถืออย่างจริงจัง แต่ขณะเดียวกันก็มีความระแวงไม่เชื่อใครง่ายๆ นอกจากมีหลักฐานมาอ้างอิงให้เชื่อถือ

6. ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องเพศ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างถูกต้อง บางครั้งจะแสดงออกโดยการปิดบังและพูดคุยเฉพาะในกลุ่มเพศเดียวกัน ฟังจากผู้อื่นพูดคุย หรืออ่านจากหนังสือเรื่องเพศที่มีขายทั่วไปซึ่งอาจเป็นหนังสือประเภทลามก บางครั้งอาจดูจากภาพยนตร์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับความรักและเรื่องเพศ นอกจากนี้วัยรุ่นยังเป็นวัยที่สนใจเพื่อนต่างเพศอีกด้วย โดยมากมักเป็นวัยที่มีความรักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน คือออกมาในรูปแบบที่ใฝ่ฝันไม่ยึดหลักความเป็นจริง

7. ความต้องการการรวมกลุ่ม โดยวัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก อยากให้เพื่อนยอมรับ ไม่ต้องการความโดดเดี่ยว จึงมักจะประพฤติตนตามความนิยมของกลุ่มเพื่อนทั้งในเรื่องการแต่งกาย กิริยามารยาท รวมถึงการพูดจาและการใช้ภาษา

8. ความต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ส่วนมากเป็นความอยากลองและอยากเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่และตนเองไม่เคยกระทำมาก่อน เพื่อสร้างความพอใจแก่ตนเอง เช่น อยากแต่งกายแปลกๆ ตามสมัยนิยม อยากคบเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น

9. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่และผู้ปกครองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจอยู่ ดังนั้นวัยรุ่นจึงต้องการหลักประกันว่าหากทำในสิ่งที่ดีแล้วจะไม่ถูกตำหนิหรือลงโทษ

10. ความต้องการมีอนาคตและมีความสำเร็จ โดยวัยรุ่นจะต้องการรับผิดชอบตนเอง อยากพึ่งพาตนเองได้ มีความฝันและมีจุดมุ่งหมายในอนาคต เช่น อยากเป็นหมอ อยากเรียนสูงๆ อยากเป็นอาจารย์ เป็นต้น

ความสนใจของเด็กวัยรุ่น

ความสนใจ (Interest) หมายถึง แนวโน้มทางด้านจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคล ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้บุคคลนั้นเอาใจใส่ และรู้สึกพึงพอใจในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งนั้น (Hilgard R. Ernest อังในจินตวิริ์ เกษมสุข , 2539:40)

ถึงแม้เด็กวัยรุ่นจะมีความสนใจในเรื่องต่างๆ แตกต่างกัน เนื่องมาจากลักษณะบุคลิกภาพ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความสามารถ ความถนัด ฯลฯ แต่จะมีลักษณะร่วมกันของความสนใจ นั่นคือ ความสนใจของเด็กวัยรุ่นจะขยายขอบเขตออกไปสู่สังคมนอกร้าน และในขณะเดียวกันก็มีความสนใจที่แคบเข้ามาในเฉพาะเรื่อง ซึ่งในแนวคิดของ Crow and Crow (1956:204) ได้สรุปความสนใจของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ความสนใจเกี่ยวกับตนเอง เช่น รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และการวางตัว ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงตัวเองให้เป็นที่สนใจและดึงดูดใจของผู้อื่นและเพื่อนต่างเพศ
2. ความสนใจเกี่ยวกับสังคม ในระยะแรกจะมีความสนใจในเพื่อนเพศเดียวกัน ให้ความสำคัญและเวลากับเพื่อนมาก ต่อมาจะเริ่มสนใจในเพศตรงข้าม สนใจที่เข้าร่วมกลุ่มหรือมีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงสนใจในบทบาททางสังคมของบุคคล

3. ความสนใจในการเลือกอาชีพและวิถีชีวิต เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงลักษณะทั่วไปและความต้องการของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นมักจะมี ความต้องการ ความสนใจที่แตกต่างไปจากวัยอื่นๆ บางครั้งก็เป็นความต้องการที่ขาดความพอดี มักจะมากเกินไปหรือน้อยเกินไป จึงเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สังคม หรือ แม้แต่สื่อมวลชน ควรที่จะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแล ชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ให้แก่วัยรุ่น เพื่อให้วัยรุ่นสามารถเจริญเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพต่อไป

บทบาทของวัยรุ่นที่มีต่อสังคม

ในฐานะที่วัยรุ่นก็เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับภายใน สังคมโดยตลอด จึงจำเป็นต้องมีหน้าที่หรือบทบาทที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมด้วยเช่นกัน บทบาทโดย ทั่วๆ ไป ของวัยรุ่นที่มีต่อสังคม มีดังนี้ คือ (โสภณัท นุชนาถ, 2542: 278-279)

1. ปฏิบัติตามสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) ของตนที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ เช่น ใน โรงเรียนวัยรุ่นมีสถานภาพเป็นนักเรียน ก็ต้องแสดงบทบาทของนักเรียนที่ดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน ถ้าอยู่ในโรงงานมีสถานภาพเป็นพนักงานก็ต้องปฏิบัติ บทบาทของพนักงานที่ดี ตั้งอกตั้งใจทำงานให้มีประสิทธิภาพ ตรงต่อเวลา ไม่เกียจคร้านคดโกง เป็นต้น

2. ปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีของสังคม รู้จักช่วยรักษาสาธารณสมบัติ ไม่ทำลายหรือขีด เขียนของใช้สาธารณะ เช่น เบาะรถโดยสาร ตู้โทรศัพท์ กำแพงต่างๆ เป็นต้น

3. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในสาขาวิชาการที่ตนมีความถนัดและสนใจ เพื่อจะได้จบการศึกษา ออกมารับใช้สังคมตามสาขาวิชาชีพของตนต่อไป เช่น ออกมารับใช้สังคมในฐานะเป็นวิศวกร เป็น ครู เป็นแพทย์ เป็นทหาร ตำรวจ เป็นต้น

4. บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เมื่อมีโอกาสจะทำได้ในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาก็จะ ทำได้ในรูปของการเข้าร่วมกิจกรรมชมรม หรือชุมนุม เช่น ชมรมอาสาพัฒนาชนบท ชมรมส่งเสริม เอกลักษณ์ไทย ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการออกไปช่วยพัฒนาชนบทใน ระยะเวลาปิดภาคเรียน หรือช่วยพัฒนาสาธารณสถาน อันได้แก่ ถนน แม่น้ำ คูคลอง ตามโอกาส อันควร

5. ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กรุ่นน้องในด้านความประพฤติ กิริยามารยาท การแต่งกาย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการทำตนเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ

6. สืบทอดกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) โดยเฉพาะทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมจากผู้ใหญ่ไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

7. ช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดี และช่วยรณรงค์เผยแพร่สิ่งที่ดีไปสู่สังคม

นอกจากแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบในการสนับสนุนงานวิจัย ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

เมธูปิมพ์ สมประสงค์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อแนวคิดเรื่องความเป็นไทย ในภาพยนตร์โฆษณา ที่เน้นความเป็นไทยจากสื่อโทรทัศน์ พบว่า กลุ่มคนรุ่นเก่า จะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไทยมากกว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่ เนื่องจากมีประสบการณ์ตรงที่เคยพบเห็นมาในช่วงอายุที่ยาวนานกว่า และกลุ่มคนรุ่นเก่านี้อาจจะไม่ค่อยทำตามสารที่โฆษณานำเสนอ หากขัดกับความรู้ ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่จะค่อยๆ ตามสารที่โฆษณานำเสนอได้ง่ายกว่า เนื่องจากมีประสบการณ์น้อยกว่า ดังนั้นโฆษณาจึงสามารถสร้างความเป็นไทยให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ ในขณะเดียวกันโฆษณาก็มีการสะท้อนความเป็นไทยจากมุมมองทั้งสองกลุ่มด้วยเช่นกัน สำหรับการรับรู้ในเรื่องแนวคิดหลักของโฆษณา ทั้งกลุ่มคนรุ่นเก่าและกลุ่มคนรุ่นใหม่มีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์ดี และความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไทยในภาพรวมนั้น กลุ่มคนรุ่นเก่ายังคงมองความเป็นไทยในแง่บวก ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่มองความเป็นไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลง

สุทธิณี ละไมเสถียร (2538) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อความหมาย “ความเป็นไทย” ในชิ้นงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)” พบว่า กลยุทธ์การสื่อความหมาย “ความเป็นไทย” ในชิ้นงานโฆษณาสื่อสิ่งพิมพ์เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่มุ่งนำเสนอ “ความเป็นไทย” ด้วยการผสมผสานปัจจัยต่างๆ ทั้งนโยบายวัตถุประสงค์ การระดมความคิด การกำหนดกลยุทธ์ แนวคิดหลัก แนวทางการนำเสนอและการสอดใส่เนื้อหา เพื่อเป็นการสร้างความหมาย “ความเป็นไทย” ผ่านสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์ ไปยังผู้รับสารโฆษณาจนเกิดแรงจูงใจ น่าเชื่อถือ หรือค่อยๆ ตาม นอกจากนี้ยังพบว่าประสิทธิภาพของกลยุทธ์ในการสื่อความหมายโฆษณาต้องขึ้นอยู่กับประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ในแง่ของผู้ส่งสาร ความสามารถและทักษะในการสร้างบทโฆษณา ทักษะคิดระดับความรู้ รวมทั้งประสบการณ์เดิม เป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการโฆษณา
2. ในแง่ของผู้รับสาร ทักษะในการรับสาร ทักษะคิด ความรู้ และประสบการณ์ เดิมเป็นปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารโฆษณาได้เช่นกัน
3. ในแง่ตัวเนื้อหาสาร การเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมและออกแบบสารให้ตรงตามความต้องการของผู้โฆษณา และตรงกับสภาพการรับสารของผู้รับสาร เป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความมีประสิทธิภาพในกลยุทธ์ของการสื่อสารโฆษณา

ชยาพร เพชรโพธิ์ศรี (2539) ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการเลือกและนำเสนอความเป็นไทยในนิตยสารสวัสดี” พบว่า กระบวนการเลือกความเป็นไทย ประกอบด้วย 4 มิติ คือ

1. ความเป็นไทย ที่ได้รับการคัดเลือกในส่วนต่างๆ ของนิตยสาร ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของนิตยสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนนำ คอลัมน์ประจำ บทความ และหน้าโฆษณาของการบินไทย
2. ที่มาของการเลือกนำเสนอความเป็นไทย ได้แก่ บรรณาธิการ นักเขียน ช่างภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบินไทย และบริษัทโฆษณา
3. เกณฑ์ในการเลือกนำเสนอความเป็นไทย สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักๆ คือ ประเด็นที่ไม่ใช่ด้านลบเกี่ยวกับประเทศไทย ความเป็นไทยที่เป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมของชาวต่างประเทศ ประเด็นที่ไม่ใช่การเมือง และความเป็นไทยที่ส่งเสริมการขยาย
4. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจเลือก คือ คณะกรรมการนิตยสารสวัสดี

ส่วนวิธีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” มี 3 มิติ คือ

1. รูปแบบและวิธีการนำเสนอ มีลักษณะและองค์ประกอบคงที่ในส่วนนำ และคอลัมน์ประจำ ส่วนบทความมีรูปแบบที่หลากหลาย
2. ความหมายหรือเนื้อหาที่นำเสนอ มีโครงสร้างหลักๆ คือ นำเสนอ ความเป็นไทย ในหมวดหมู่ต่างๆ ทั้งในแง่ที่เป็นโลกแห่งความเป็นจริงและในแง่ที่สื่อสร้างขึ้น

3. วัตถุประสงค์ของการนำเสนอหลากหลาย ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของนิตยสาร ได้แก่ เพื่อเผยแพร่ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทางด้านธุรกิจและการลงทุน สร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์การบริการ และส่งเสริมการขาย

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่กำหนดการเลือกและวิธีการนำเสนอ ความเป็นไทย ได้แก่ นโยบาย ภาพลักษณ์ของนิตยสารและบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ผู้รับสาร เป้าหมายทางการตลาด และปัจจัยทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ศิริมา อยู่เวียงชัย (2541) ได้ศึกษาถึงความเป็นไทยที่มีการนำเสนอในภาพยนตร์โฆษณาเพื่อการประชาสัมพันธ์สำหรับต่างประเทศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) รวมทั้งศึกษาถึง กลยุทธ์การสื่อสารด้านรูปแบบและเนื้อหาของภาพยนตร์โฆษณา ตลอดจนที่มาของกลยุทธ์การสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นไทยที่มีการนำเสนอในภาพยนตร์โฆษณาประกอบด้วยความเป็นไทยทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งความเป็นไทยด้านรูปธรรมที่ ททท. นำมาใช้ในภาพยนตร์โฆษณามากที่สุดประกอบไปด้วย ภาพของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระพุทธรูป การแสดงโขน เรือสุวรรณหงส์และกระบวนพยุหยาตราชลมารค ส่วนความเป็นไทยในดานนามธรรมที่ถูกนำเสนอมากที่สุดคือ ความเป็นไทยในเรื่องลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตแบบไทย ซึ่งได้แก่ มารยาทไทยที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนสุภาพอ่อนน้อม ความเป็นคนสนุกสนานและมีน้ำใจไมตรี รวมทั้งวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับสายน้ำเป็นพิเศษ

ส่วนกลยุทธ์ในการสื่อสารภาพยนตร์โฆษณาของ ททท. สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การสื่อสารประเภท Thematic Campaign และ Tactical Campaign ซึ่งการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ จะมุ่งให้ผู้ชมเกิดการรับรู้เกี่ยวกับประเทศไทย และมุ่งโน้มน้าวใจให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกอยากเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยมีการเลือกใช้กลยุทธ์การโฆษณาแบบ Product Positioning มากที่สุด รองลงไปได้แก่ กลยุทธ์การโฆษณาแบบ Affective Strategy และ The Resonance Approach และมีการอาศัยหลักการผลิตภาพยนตร์โฆษณาเพื่อการประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพเป็นแนวทางในการผลิต

สำหรับที่มาของกลยุทธ์ในการสื่อสารพบว่า แผนงานรณรงค์โฆษณาซึ่งเป็นที่มาของภาพยนตร์โฆษณาแต่ละเรื่อง ถูกสร้างสรรคขึ้นมาจากข้อมูลที่ได้จากแผนการตลาดประจำปีของ ททท. ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยพฤติกรรมของผู้บริโภคของบริษัทตัวแทนโฆษณา

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์

ไสลทิพย์ จารุภูมิ (2533) ศึกษาความพึงพอใจที่ได้รับจากละครโทรทัศน์ของกลุ่มแม่บ้านในเขตกรุงเทพมหานครที่ติดตามดูละครหลังข่าวภาค 20.00 น. เป็นเวลาอย่างต่ำ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน ผลวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจมากที่จะดูละครโทรทัศน์มีการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทการแสดงของตัวละคร หรือเนื้อเรื่องในขณะที่อยู่และได้นำละครไปใช้อรรถประโยชน์ทางสังคม โดยนำไปเป็นประเด็นสนทนา และเป็นสื่อกลางในการเข้าร่วมกลุ่มความพึงพอใจหลักที่ได้รับจากละครโทรทัศน์คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลินจากเนื้อเรื่อง ดาราฉาก และเครื่องแต่งกาย การผ่อนคลาย หรือหลีกเลี่ยงจากความเครียดในปัญหาชีวิตประจำวัน การสำรวจความเป็นจริง การได้รับคำแนะนำ

ชนิษฐา เบญจาทิกุล (2535) งานวิจัย เรื่อง ทศนคติ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการสารคดี “หนึ่งในร้อย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ลักษณะทางประชากร ทศนคติต่อรายการ และการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชม สาเหตุของการไม่ชมรายการ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะประชากรและทัศนคติ กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ ซึ่งทำการสุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ชมรายการส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อรายการ และเห็นด้วยในการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับชม และจากการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อรายการ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชม

อรพินท์ ศักดิ์เยี่ยม (2537) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ ผลการวิจัยพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เปิดรับชมมาก 3 อันดับแรก คือ รายการประเภทการ์ตูน เหตุผลที่ทำให้เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากที่สุด คือ ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่วนด้านการใช้ประโยชน์พบว่า เด็กนำสิ่งที่ได้จากการชมรายการโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในระดับกลาง โดยนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานมากที่สุด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตรายการ เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” นอกจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำวิธีการสังเกตมาใช้ร่วมในวิจัยส่วนนี้ด้วย โดยจะทำการสังเกตเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย และทำการบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้ลงในแบบบันทึกการสังเกตที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อวัดความคิดเห็นของวัยรุ่นที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และวัดความพึงพอใจของวัยรุ่น จากการรับชมรายการ คุณพระช่วย ซึ่งจะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองแบบมีกลุ่มควบคุมและทดสอบเฉพาะหลังการทดลอง (Posttest-Only Control Group Design) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองมีรูปแบบดังต่อไปนี้

R (สุ่มกระจาย)	กลุ่มทดลอง	X (รายการ คุณพระช่วย)	O
	(Experimental Group)		(Observation)

R (สุ่มกระจาย)	กลุ่มควบคุม	—	O
	(Control Group)		(Observation)

ภาพที่ 2 รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองประเภท Posttest-Only Control Group Design

จากรูปข้างต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มกระจาย (Randomization) คือ กลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group) ซึ่งกลุ่มทดลองจะได้ดูเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย ซึ่งจะถือเป็น Treatment (X) ของการวิจัยนี้ ในทางตรงกันข้าม กลุ่มควบคุมจะไม่ได้ดูเทปบันทึกภาพดังกล่าว จากนั้นทำการวัดความคิดเห็นที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ของทั้งสองกลุ่ม ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจะทำการวัดความคิดเห็นและความพึงพอใจของกลุ่มทดลองที่มีต่อรายการคุณพระช่วย ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาการวิจัยในข้อ 4 และ 5

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้ผลิตรายการ คุณพระช่วย แหล่งข้อมูลจึงได้แก่ พนักงาน หรือ เจ้าหน้าที่ของ บริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด มหาชน ซึ่งเป็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยบุคคลกลุ่มนี้จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิต การกำหนดแนวคิดหลัก รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการ คุณพระช่วย ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลจำนวน 3 ท่าน ดังนี้

1. คุณ ชัยนต์ จันทวงศาทร ผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการ คุณพระช่วย
2. คุณ ธงชัย ประสงค์สันติ พิธีกรดำเนินรายการ คุณพระช่วย
3. อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญที่ปรึกษาทางด้านศิลปะ และนาฏศิลป์ไทย

ประชากร

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนั้น ประชากรในการวิจัยจึงต้องแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยเช่นกัน ในส่วนแรกซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ รายการ คุณพระช่วย ออกอากาศทางโมเดิร์น 9 ทวี โดยเริ่มตอนแรกในวันอาทิตย์ที่ 4 เมษายน พ.ศ.2547 และในภายหลังได้เปลี่ยนวันออกอากาศ เป็นทุกวันจันทร์ ซึ่งเมื่อนับรวมตั้งแต่ตอนแรกที่ออกอากาศ จนกระทั่งสิ้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทำการวิจัยชิ้นนี้ รายการ คุณพระช่วย ได้ออกอากาศ จำนวนทั้งสิ้น 87 ตอน ด้วยกัน

ในส่วนของการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และรายการ คุณพระช่วย ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 13-21 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยประกอบด้วยเขตจำนวนทั้งหมด 50 เขต ดังนี้

1.คลองเตย	11.ทวีวัฒนา	21.บางซื่อ	31.พระนคร	41.วัฒนา
2.คลองสาน	12.ทุ่งครุ	22.บางนา	32.พระโขนง	42.สะพานสูง
3.คลองสามวา	13.ธนบุรี	23.บางบอน	33.ภาษีเจริญ	43.สาทร
4.คันนายาว	14.บางกะปิ	24.บางพลัด	34.มีนบุรี	44.สายไหม
5.จตุจักร	15.สัมพันธวงศ์	25.บางรัก	35.ยานนาวา	45.บางกอกน้อย
6.จอมทอง	16.สวนหลวง	26.บึงกุ่ม	36.ราชเทวี	46.บางกอกใหญ่
7.ดอนเมือง	17.หนองจอก	27.ปทุมวัน	37.หนองแขม	47.บางขุนเทียน
8.ดินแดง	18.บางเขน	28.ประเวศ	38.ลาดกระบัง	48.ราษฎร์บูรณะ
9.ดุสิต	19.หลักสี่	29.ป้อมปราบฯ	39.ลาดพร้าว	49.บางคอแหลม
10.ตลิ่งชัน	20.บางแค	30.พญาไท	40.ห้วยขวาง	50.วังทองหลาง

กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาเทปบันทึกรายการในช่วงเวลา 4 เดือน จึงได้แบ่งเดือนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 เดือน โดยนับตั้งแต่การออกอากาศครั้งแรกในเดือน เมษายน 2547 จนถึงสิ้นเดือน พฤศจิกายน 2548 รวมระยะเวลาในการออกอากาศทั้งหมด 20 เดือน จึงสามารถแบ่งได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

- เดือน เมษายน 2547 ถึง เดือน กรกฎาคม 2547
- เดือน สิงหาคม 2547 ถึง เดือน พฤศจิกายน 2547
- เดือน ธันวาคม 2547 ถึง เดือน มีนาคม 2548
- เดือน เมษายน 2548 ถึง เดือน กรกฎาคม 2548
- เดือน สิงหาคม 2548 ถึง เดือน พฤศจิกายน 2548

เมื่อผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงทำการจับสลากเพื่อหาช่วงเดือนที่ผู้วิจัยจะต้องทำการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเลือกได้ช่วงเดือน สิงหาคม 2548 ถึง เดือน พฤศจิกายน 2548 โดยในช่วงเวลานี้ รายการ คุณพระช่วย ได้ออกอากาศ จำนวนทั้งหมด 18 ตอน กลุ่มตัวอย่างใน ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีทั้งหมด 18 ตอนด้วยกัน ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเทป รายการลงในเทปบันทึกภาพ (Video) ด้วยตนเอง

2. การวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบตัวอย่าง (Sampling Frame) ไว้จำนวน ทั้งหมด 108 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการทดลอง ซึ่งแจกแจงได้ดังนี้

กลุ่มทดลอง Experimental Group (54 คน)			กลุ่มควบคุม Control Group (54 คน)		
อายุ 13-15 ปี	อายุ 16-18 ปี	อายุ 19-21 ปี	อายุ 13-15 ปี	อายุ 16-18 ปี	อายุ 19-21 ปี
18	18	18	18	18	18

ผู้วิจัยจะทำการวิจัยเชิงทดลองทั้งหมด 3 ครั้ง โดยจะแบ่งการทดลองตามช่วงอายุข้างต้น จะทำการทดลองช่วงอายุ 1 ช่วง ต่อสถานศึกษา 1 แห่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะทำการทดลองกับสถานศึกษา 3 แห่งเท่านั้น การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงทดลองนี้ จะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบจัดกลุ่มตามลำดับขั้น (Multistage Cluster Sampling) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งวัยรุ่น 3 ช่วงอายุ ตามระดับการศึกษาดังนี้

- ช่วงอายุ 13-15 ปี ทดลองกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ช่วงอายุ 16-18 ปี ทดลองกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ช่วงอายุ 19-21 ปี ทดลองกับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ขั้นที่ 2 แบ่งสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด ตามเขตการปกครองของ กรุงเทพมหานคร 50 เขต จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก เพื่อเลือกเขตของสถานศึกษาที่จะทำการทดลอง โดยเลือกทั้งหมด 3 เขต ซึ่งเขตการปกครองที่ผู้วิจัยจับสลากได้ มีดังนี้

- เขต ยานนาวา
- เขต ปทุมวัน
- เขต หลักสี่

ขั้นที่ 3 จากนั้นนำรายชื่อสถานศึกษาทั้งหมดที่อยู่ในทั้ง 3 เขต มาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก เพื่อหาสถานศึกษาที่จะทำการทดลอง โดยสามารถเลือกสถานศึกษาได้ 1 แห่ง ต่อ เขตการปกครอง 1 เขต ซึ่งจะได้รายชื่อสถานศึกษาทั้งหมด ดังนี้

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน สารสาสน์วิทยา เขต ยานนาวา
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม) เขต ปทุมวัน
- ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย อุดมศึกษากรุงเทพ เขต หลักสี่

ขั้นที่ 4 เมื่อได้รายชื่อสถานศึกษาทั้ง 3 แห่งแล้ว ผู้วิจัยจะจัดส่งจดหมายขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง เพื่อประกาศหาผู้ที่สนใจเข้าร่วมในการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีนี้เป็น การสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการนี้ จะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความสนใจในเรื่องที่วิจัยอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างจะให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ และเมื่อ

ได้กลุ่มอาสาสมัครของสถานศึกษาแต่ละแห่งตามจำนวนที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการจับสลากในการแบ่งกลุ่มอาสาสมัคร โดยแต่ละแห่งจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยการทำสลากเป็นหมายเลข 1 และ 2 ในอัตราส่วน 50:50 และให้กลุ่มอาสาสมัครจับสลากดังกล่าว ผู้ที่จับสลากได้หมายเลข 1 ให้เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มทดลอง และผู้ที่จับสลากได้หมายเลข 2 เข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มควบคุม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงทดลอง ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงต้องแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาโดยผู้วิจัยได้คิดแนวคำถามหลักเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการ คุณพระช่วย ซึ่งประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นครอบคลุมถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

- ที่มาของรายการ
- วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของรายการ
- เนื้อหารายการเป็นอย่างไร
- วิธีการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการเป็นอย่างไร
- เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่คัดเลือกมานำเสนอในรายการมีเรื่องใดบ้าง

1.2 แบบบันทึกการสังเกต /แบบวิเคราะห์สื่อ นอกจากแบบสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบบันทึกการสังเกตขึ้น โดยนำมาใช้เป็นเครื่องมือเสริมในการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยแยกการบันทึกออกเป็น 1 ตอน ต่อแบบบันทึกการสังเกต 1 ชุด โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่ใช้ในการสังเกตดังนี้

1. เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่ปรากฏในรายการ คุณพระช่วย มีเรื่องใดบ้าง
2. วิธีการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและชัดเจน แบบบันทึกการสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจึงแบ่งออกเป็นช่วงๆ ตามที่รายการ คุณพระช่วยกำหนดขึ้น ซึ่งมี 7 ช่วง ดังนี้

- ช่วงคุณพระชวนชม
- ช่วงโชนวันละคำกับครุมีด
- ช่วงคุณพระเที่ยว
- ช่วงคุ้มของเก่า
- ช่วงคุณพระโชวี
- ช่วงคุณพระย่ากรุง
- ช่วงคุณพระประชัน

2. การวิจัยเชิงทดลอง

- แบบสอบถาม (Questionnaire) เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการในส่วนนี้ เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยดัดแปลงมาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัย รวมทั้งสอบถามผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Close-ended Question) ที่มีคำตอบให้เลือก โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งในแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และรายการ คุณพระช่วย

แบบสอบถามนี้ ประกอบด้วยคำถามที่เป็นทั้งคำถามปลายปิด (Close-Ended Question) โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งจะเป็นมาตรวัดที่มี 4 ตัวเลือก เหตุผลที่ไม่ได้สร้างเครื่องมือวัดที่มี 5 ตัวเลือกนั้น เนื่องจากมาตรวัดในระดับกลาง เช่น “เฉยๆ” หรือ “ไม่มีความคิดเห็น” จะส่งผลต่อค่าความเชื่อถือได้ (Internal Consistency)

นอกจากแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกตและแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลแล้ว ยังมีเครื่องมืออื่นๆ ที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ได้แก่ เครื่องเล่นเทป บันทึกภาพและเสียง ม้วนวิดีโอเทป เครื่องบันทึกเสียงและสมุดบันทึกข้อความต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เครื่องมือเสริมในการเก็บข้อมูล

การทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือ ทั้งแบบสังเกตและแบบสอบถาม ดังนี้

1. นำแบบสังเกตและแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสังเกต และแบบสอบถามที่ได้เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถิติ เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงค่อยนำเอาแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเรียบร้อยแล้ว ไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง

2. การหาค่าความเชื่อถือ (Reliability) นั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทำการทดสอบ (Pretest) โดยนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ จำนวน 30 คน โดยคำถามที่นำมาหาค่าความเชื่อถือนั้น เป็นคำถามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และ ความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน (Rating Scale) แล้วนำมาหาค่าความเชื่อถือได้ โดยใช้สูตร Coefficient Alpha ของ ครอนบาช (Cronbach) โดยใช้เกณฑ์ว่า ถ้าค่า Alpha เกิน 0.7 จะถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ในเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับได้ สูตรวิธีการคำนวณมีดังนี้

$$\alpha = \frac{K}{(K-1)} \left\{ 1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right\}$$

- เมื่อ α = ความเชื่อถือได้
- K = จำนวนข้อ
- v_i = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
- v_t = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ซึ่งได้ผลการตรวจสอบดังนี้

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้ค่า $\alpha = .7875$
- ความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย ได้ค่า $\alpha = .8517$

ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ดี

การหาค่าความเชื่อถือได้เป็นการตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถามและคำตอบว่า มีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือไม่ เพื่อจะได้ทำการแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ตอบสามารถเข้าใจคำถามและตอบได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษาในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถแบ่งข้อมูลออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่ การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 3 คน ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิต หรือ การกำหนดแนวคิดหลัก รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการ คุณพระช่วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi – Structural Interviews /Moderated Scheduled Interviews) โดยผู้สัมภาษณ์จะมีประเด็นคำถามเฉพาะที่ต้องการคำตอบไว้จำนวนหนึ่ง แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ มีอิสระในการให้ข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 ข้อมูลประเภทสื่อทัศนูปกรณ์ ได้แก่ เทปวีดิทัศน์รายการ คุณพระช่วย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเทปรายการลงในเทปบันทึกภาพ (Video) ด้วยตนเองจำนวนทั้งหมด 18 ตอน โดยเริ่มบันทึกเทปตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2548 – วันจันทร์ที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และได้บันทึกเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่ปรากฏในรายการ คุณพระช่วย ลงในแบบบันทึกการสังเกตที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยแยกการบันทึกออกเป็น 1 ตอน ต่อแบบบันทึกการสังเกต 1 ชุด จึงมีแบบบันทึกการสังเกตทั้งหมด 18 ชุด ด้วยกัน

2. ส่วนการวิจัยเชิงทดลองนั้น ผู้วิจัยจะทำการติดต่อกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ให้ประกาศหาอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้ครบตามจำนวนที่ต้องการแล้ว ก็แบ่งอาสาสมัครออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และทำการทดลองกับกลุ่มทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองได้ดูเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย จำนวน 3 ตอน หลังจากนั้นให้ทั้ง 2 กลุ่ม ได้ตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งแบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอนด้วยกัน โดยกลุ่มควบคุมจะได้ตอบแบบสอบถามเฉพาะตอนที่ 1 และ 2 เท่านั้น ส่วนกลุ่มทดลองจะต้องตอบให้ครบทั้ง 4 ตอน การทดลองนี้จะทำในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548

เกณฑ์การให้คะแนน

จากคำถามในแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 4 ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามกรรมวิธีของ Likert กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ 4 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้สร้างคำถามรวมทั้งสิ้น 17 ข้อ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม และความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทั่วไป โดยคำถามทั้ง 2 ประเด็นนี้ มีทั้งคำถามด้าน

บวกและด้านลบ ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 4 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

- เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ด้านบวกให้ 4 คะแนน	ด้านลบให้ 1 คะแนน
- เห็นด้วย	ด้านบวกให้ 3 คะแนน	ด้านลบให้ 2 คะแนน
- ไม่เห็นด้วย	ด้านบวกให้ 2 คะแนน	ด้านลบให้ 3 คะแนน
- ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ด้านบวกให้ 1 คะแนน	ด้านลบให้ 4 คะแนน

เกณฑ์การประเมินค่าระดับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” จะจัดเป็นระดับตั้งแต่ระดับที่ดีมากจนถึงระดับที่ไม่ดีเลย โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- คะแนนระหว่าง 3.50 – 4.00 มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ดีมาก
- คะแนนระหว่าง 2.50 – 3.49 มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ดี
- คะแนนระหว่าง 1.50 – 2.49 มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ไม่ดี
- คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.49 มีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ไม่ดีเลย

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย สร้างคำถามรวมทั้งสิ้น 19 ข้อ ให้เลือกตอบได้ 4 ตัวเลือก คือ พึงพอใจมาก พึงพอใจ ไม่พึงพอใจ ไม่พึงพอใจเลย และกำหนดการให้คะแนนดังนี้

- พึงพอใจมาก	ให้	4	คะแนน
- พึงพอใจ	ให้	3	คะแนน
- ไม่พึงพอใจ	ให้	2	คะแนน
- ไม่พึงพอใจเลย	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การประเมินค่าระดับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย จะจัดเป็นระดับตั้งแต่มีความพึงพอใจในระดับสูงมากจนถึงระดับต่ำมาก โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- คะแนนระหว่าง 3.50 – 4.00 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับสูงมาก
- คะแนนระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับสูง
- คะแนนระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับต่ำ
- คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับต่ำมาก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ตามวิธีการวิจัย ดังนี้

- การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1 และ 2 โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยอาศัยแนวคิดเรื่องความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทย เป็นกรอบในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการคุณพระช่วย

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยอาศัยแนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง และแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับวัฒนธรรม เป็นกรอบในการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย

- การวิจัยเชิงทดลอง

ในส่วนของ การวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 3-5 และเนื่องจากข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัย จึงใช้การคำนวณค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยระบุค่าของข้อมูลเป็นค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูลในตาราง เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในเรื่องต่อไปนี้

- ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากร
- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”
- ความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย
- ความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การหาค่า t - test เพื่อทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การประมวลผลข้อมูล

ในการวิจัยเชิงทดลอง ภายหลังจากที่ทำการทดลองและเก็บแบบสอบถามครบถ้วนตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดที่ได้เก็บข้อมูลมา จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาเข้ารหัส แล้วประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) เพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติ แล้วจึงนำผลที่ได้มาจัดทำตารางแสดงผลข้อมูล อธิบายความหมาย และจัดพิมพ์เป็นรายงานที่สมบูรณ์

การนำเสนอข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยเหตุนี้ ในการนำเสนอข้อมูล จึงต้องแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ การนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เขียนบรรยายเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามทฤษฎีที่ระบุไว้ข้างต้น โดยแยกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยจะนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) พร้อมแสดงตารางและรูปภาพประกอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอรายการ

รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ วิธีการนำเสนอรายการ มานำเสนอในรูปแบบบรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) พร้อมมีภาพประกอบ

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณการนำเสนอข้อมูล จึงจัดทำเป็นตารางแจกแจงความถี่ประกอบความเรียง โดยอธิบายข้อมูลจากตาราง

สำหรับการอภิปราย ทำโดยการอ้างอิงจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสรุปและให้ข้อเสนอแนะ ทั้งข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการสร้างสรรค์รายการที่จะนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในโอกาสต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย นี้ได้แบ่งวิธีการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ 1.การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และวิธีการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้เกี่ยวข้องในการผลิตรายการ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลประเภทวีดิทัศน์ ด้วยการวิธีการสังเกตเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย และส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการ คุณพระช่วย โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบ มีกลุ่มควบคุมและทดสอบเฉพาะหลังการทดลอง (Posttest-Only Control Group Design) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 108 คน จากการวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ และวิธีการนำเสนอ ซึ่งในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 แบบ คือ การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและความเป็นไทย และแนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและความเป็นไทย ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาความเป็นไทยออกเป็น 10 เรื่อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

1. สถาบันพระพุทธศาสนา
2. สถาบันพระมหากษัตริย์
3. ภาษาและวรรณกรรม
4. ศิลปกรรม (สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ทัศนกรรม และนาฏศิลป์)

5. ดนตรีไทย
6. การละเล่นพื้นบ้านแบบไทย
7. ประเพณีไทย
8. ลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย
9. กีฬาไทย
10. ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ ที่ต่างจาก 9 แบบแรก เช่น การแต่งกายแบบไทย อาหารไทย ตัวเลขไทย สุภาษิตคำพังเพย ยานพาหนะของไทย (รถตุ๊กตุ๊ก) ฯลฯ

- แนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิง ซึ่งมีองค์ประกอบของโครงสร้างและลักษณะของการนำเสนอรายการ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. เนื้อหา (Content)
2. วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique)
 - พิธีกร (Host)
 - ผู้ร่วมรายการ (Guest)
 - บรรยากาศ (Atmosphere)
 - สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ (Style: Form of Presentation)

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง

ศึกษาความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการ คุณพระช่วย โดยการวิจัยเชิงทดลองนี้ผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง (Experimental Group) จำนวน 54 คน และ กลุ่มควบคุม (Control Group) จำนวน 54 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ซึ่งผลการวิจัยสามารถแบ่งออกได้ 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม
- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย

ผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเบื้องต้นของรายการ “คุณพระช่วย”

รายการ คุณพระช่วย เป็นรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง นำเสนอและเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นไทย ออกอากาศทางโมเดิร์น 9 ทีวี ครั้งแรก เมื่อวันอาทิตย์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547 เวลา 15.00-16.00 น. ต่อมาได้เปลี่ยนวันและเวลาออกอากาศเป็นทุกวันจันทร์ เวลา 22.00-23.00 น.

ที่มาและวัตถุประสงค์ของรายการ

ที่มาของการผลิตรายการ คุณพระช่วยนี้ เริ่มจากทางบริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้รับเสนอจากทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์น 9 ทีวี ให้ผลิตรายการที่ส่งเสริมทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งสอดคล้องกับแผนงานของทางสถานี ที่ต้องการนำเสนอสิ่งที่เป็นสาระประโยชน์ให้กับผู้ชม สมดังคำที่ว่า “สังคมอุดมปัญญา” ซึ่งเป็นสโลแกนประจำสถานี

ภายหลังจากที่มีการตกลงกันระหว่างสถานีและบริษัท เวิร์คพอยท์ฯ แล้ว คุณประภาส ชลศรานนท์ หนึ่งในทีมผู้บริหารของบริษัท จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของรายการขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการวางรูปแบบของรายการต่อไป โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญของรายการ ได้แก่ การถ่ายทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้ ช่างซึ่งถึงคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น

“แรกเริ่มของรายการ คุณพระช่วย เกิดจากทางสถานีต้องการรายการที่จะมาปลุกกระแสเยาวชนให้มาสนใจในศิลปะ วัฒนธรรมไทย ในหลายๆ ประเภท ไม่ใช่แต่เฉพาะ โขน ละคร นาฏศิลป์ เท่านั้น คือ วัฒนธรรมโดยทั่วไป ในภูมิภาคบ้าง ของโบราณบ้าง ซึ่งอยากให้อาชนมีสำนึก ซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านั้น”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม, ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาทางศิลปะและนาฏศิลป์ไทย ของรายการคุณพระช่วย – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

“จุดเริ่มต้นว่าทำไมเราถึงทำรายการนี้ เพราะเวลาเราผ่านไปกรมศิลปากร ไปเที่ยวพิพิธภัณฑ์ หรือไปทัศนศึกษาที่โบราณสถาน เราก็จะภูมิใจในความเป็นไทยขึ้นมาซักทีหนึ่ง แต่ถามหน่อยว่าปีนึงเราไปซักกี่ครั้ง เราจึงทำรายการนี้ขึ้นเพื่อมาตอกย้ำให้เด็กๆ ได้ระลึกถึงความเป็นไทยอยู่เสมอ”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ, พิธีกรประจำรายการ คุณพระช่วย – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

“ตอนแรกได้รับโจทย์มาจากทางสถานี เป็นโจทย์ที่ยาก เพราะว่าเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ก่อนที่จะมีรายการนี้ ก็มีหลายรายการที่ลองทำดูแล้ว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่วัฒนธรรมไทยมีอยู่มากมายเต็มไปหมด ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี แต่ทำไมคนไม่สนใจเหล่าที่ทีมงานจึงช่วยกันคิด ก็ได้ออกมาว่า เราจะต้องนำเอาสิ่งที่มีอยู่เหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่า มาเล่าใหม่ให้น่าสนใจ”

(คุณ ชัยนต์ จันทวงศาทร, ผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการ คุณพระช่วย – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

จากวัตถุประสงค์ของรายการ คุณพระช่วย พร้อมทั้งความพยายามของผู้ผลิตรายการ จึงก่อเกิดรายการที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นไทยขึ้น ภายใต้การดูแลของบริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งในช่วงแรกๆ ที่เริ่มผลิตรายการ ผู้ผลิตมีความกังวลอย่างมากว่า รายการควรจะไปทิศทางใด กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ชมนั้นจะเป็นไปตามที่ตั้งไว้หรือไม่

กลุ่มเป้าหมาย

ในเบื้องต้นของการผลิตรายการนี้ ผู้ผลิตรายการไม่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของรายการไว้อย่างชัดเจน โดยต้องการนำเสนอรายการให้กับคนทุกเพศ ทุกวัย ไม่ได้เฉพาะเจาะจงเป็นพิเศษว่าเป็นคนกลุ่มใด ในช่วงที่รายการได้ออกอากาศไปในช่วงแรกๆ นั้น ยังไม่ได้รับเสียงตอบรับจากผู้ชมดีเท่าที่ควร ผู้ชมยังคงติดภาพลักษณ์ของรายการที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่

ผ่านๆ มา ว่ามักจะเป็นแบบมาตรฐาน และค่อนข้างน่าเบื่อ จึงทำให้ผู้ที่ชมรายการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความชอบและคุ้นเคยกับศิลปะและวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ต่อเมื่อทางรายการได้รับรางวัลจากสถาบันที่มีชื่อเสียงต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีการลงข่าวในสื่อต่างๆ เพิ่มขึ้น ทำให้รายการเป็นที่รู้จัก และได้รับความสนใจจากกลุ่มคนในวัยอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของกลุ่มคนที่ไม่ชอบดูละคร หรือรายการเกมส์โชว์ประเภทอื่นๆ

“ในช่วงแรกๆ ของรายการนี้ คำขาดทุนนะครับ ในช่วงแรกที่ทำ จะออกอากาศวันอาทิตย์ ตอนบ่าย คำก็สำรวจออกมาได้ว่า ผู้ที่ชมรายการมีอายุ 35 อัฟ ต่อมาก็ต้องย้ายเวลาเป็น 4 ทุ่ม เนื่องจากสปอนเซอร์สนับสนุนรายการเป็นเหล่า ซึ่งไม่สามารถโฆษณา ก่อน 4 ทุ่มได้ แต่ปัจจุบันรายการมีการตอบรับที่ดีขึ้น จึงได้ย้ายมาออกตอนหัวค่ำ ทำให้เด็กได้มีโอกาสดู เพราะเด็กส่วนมากต้องเข้านอนเร็ว เด็กดู ผู้ปกครองก็ดู เดียวนี้ไม่ใช่แค่คนไทยในประเทศเท่านั้น ผมมีโอกาสไปต่างประเทศบ่อยๆ เลยทราบว่าคนไทยที่อยู่ต่างประเทศที่มีโอกาสได้ดูก็ชอบรายการนี้ แม้แต่คนไทยที่เกิดที่ต่างประเทศ ไม่เคยมาเมืองไทย ได้ดูรายการนี้ก็ยิ่งชอบ”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม- สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

“ในเบื้องต้นคิดว่า 30 อัฟ อยู่แล้วที่จะดูรายการนี้ แต่ก็พยายามที่จะดึงคน 30 ดาวน มาดูให้ได้ ผมเชื่อว่าความเป็นไทยมันอยู่ในสายเลือดของคนไทยทุกคนอยู่แล้ว เราแค่ต้องปรับนิดปรับหน่อย เพื่อให้มันดึงดูดคนให้ได้ทุกกลุ่มเท่านั้นเอง”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร - สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ผู้ผลิตรายการมีความมุ่งมั่นที่จะดึงดูดให้คนทุกเพศ ทุกวัย หันมาชื่นชอบและสนใจ ในศิลปะ วัฒนธรรม และความเป็นไทย ซึ่งผู้ผลิตได้คิดรูปแบบรายการให้แตกต่างจากรายการที่นำเสนอความเป็นไทยรายการอื่นๆ ที่ผ่านมา โดยพยายามที่นำเสนอ ศิลปวัฒนธรรมไทย ในรูปแบบของสารบันเทิง เพื่อให้ผู้ชมได้รับสาระไปพร้อมๆ กับความสนุกสนาน ภายในรายการจะประกอบไปด้วยช่วงสัมภาษณ์ ช่วงที่ให้เกร็ดความรู้ ช่วงโชว์ต่างๆ นอกจากนี้ยังมีช่วงที่ผู้ชมทางบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในรายการด้วย จะเห็นได้ว่ารายการ คุณพระช่วย นี้ เป็นรายการที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบรายการ จึงจัดได้ว่าเป็นรายการปิกนิกะบันเทิงที่น่าสนใจรายการหนึ่ง

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย

จุดมุ่งหมายหลักของรายการคุณพระช่วย คือ ถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นไทย ดั้งนั้นส่วนประกอบต่างๆ ภายในรายการ จึงเต็มไปด้วยเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ตั้งแต่เริ่มไปจนกระทั่งจบรายการ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ให้ผู้วิจัยได้แยกออกเป็นส่วนๆ ตามองค์ประกอบและโครงสร้างของรายการดังนี้

1. เนื้อหา

เนื้อหาของรายการ คุณพระช่วย เป็นสิ่งหนึ่งที่น่าเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทั้งยังเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของรายการ เนื่องจากเป็นตัวกำหนดทิศทางขององค์ประกอบอื่นๆ ในรายการ จากเทปรายการที่ผู้วิจัยทำการสังเกตทั้งหมด 18 เทป ผู้ผลิตได้นำเสนอเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” มากมาย ถึงแม้บางเทปจะมีเนื้อหาเป็นเรื่องของประเทศอื่น แต่ก็มีความสอดคล้องหรือเกี่ยวเนื่องกับความเป็นไทย ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง สำหรับเนื้อหาหลักที่น่าเสนอในช่วงคุณพระช่วย ทั้ง 18 เทป สามารถแจกแจงได้ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนสิงหาคม พ.ศ.2548

ชื่อตอน วันที่ออกอากาศ	ผู้ร่วมรายการ (คุณพระเชี้ยว)	เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว
ตอนที่ 1 สถาปัตยกรรมไทย (1 ส.ค.2548)	รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี	นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับบ้านเรือนไทยสมัยก่อน ได้แก่ เรือนเครื่องฉุก เรือนเครื่องสับ เรือนแพ เป็นต้น โดยบอกลักษณะความแตกต่าง และอุปกรณ์ที่ใช้สร้างบ้านแต่ละประเภท
ตอนที่ 2 เพลงกล่อมลูก (8 ส.ค.2548)	ผศ.ศ.วชิราภรณ์ วรรณคดี	เสนอความเป็นมาและความสำคัญของการร้องเพลงกล่อมลูก, ลักษณะการร้องเพลงกล่อมลูกของทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
ตอนที่ 3 การประชันดนตรีไทย (15 ส.ค.2548)	อ.อัษฎาวุธ สาคริก	นำเสนอที่มาของการประชันดนตรีไทยในสมัยโบราณ, ผู้ที่มีชื่อเสียงทางด้านดนตรีไทย เช่น หลวงประดิษฐไพเราะ กระจุกวงษ์ โตสง่า เป็นต้น และเสนอกติกาในการประชันดนตรีไทย ที่แบ่งเป็น 3 ยก โดยยกแรก เล่นเพลงโหมโรง ยกที่สอง เล่นเพลงเสภา ยกสุดท้าย เป็นการเล่นเดี่ยว
ตอนที่ 4 ภาพเก่า (22 ส.ค.2548)	อ.เอนก นาวิกมูล	นำเสนอภาพเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 10 ภาพ โดยบอกถึงเรื่องราวในภาพ ผู้ถ่ายภาพ และอายุโดยประมาณของภาพ ภาพที่นำมาเสนอ ได้แก่ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5, ภาพพิธีการไล่ชิงช้า, ภาพคนนั่งเกาะป่า, ภาพผู้เป็นโรคท้องมาน เป็นต้น
ตอนที่ 5 แมวไทย (29 ส.ค.2548)	อ.อารี อยู่บำรุง	เสนอเรื่องเกี่ยวกับแมวไทย ซึ่งมีทั้งแมวมงคลที่สูญพันธุ์ไปแล้ว ได้แก่ นิลรัตน์, วิลาศ, เก้าแต้ม, รัตนกัมพล, นิลจักร, มุลลิลลา, กรอบแว่น, บัดเศวต, กระจอก, สิงหเสพย์, การเวก, จตุบาท แมวมงคลที่ยังพบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ วิเชียรมาศ, มาเลศหรือสีสวาด, ศุภลักษณ์, โกลัญจา, ขาวมณี และแซมเศวต และแมวอัปมงคล ได้แก่ ทูพพลเพศ, พรรณพยัคฆ์, ปีสาค, หินโทษ, กอบเพลิง และเห็บเสเนียน โดยจะบอกถึงลักษณะของแมวทุกตัว

ตารางที่ 3 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนกันยายน พ.ศ.2548

ชื่อตอน วันที่ออกอากาศ	ผู้ร่วมรายการ (คุณพระเชี้ยว)	เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว
ตอนที่ 6 รำลึกจรัล มโนเพ็ชร (5 ก.ย.2548)	สุนทรี เวชานนท์ บัณฑิต ฤทธิถกกล	เสนอเรื่องของคุณจรัล มโนเพ็ชร นักร้องผู้เป็นตำนานเพลง โฟล์คของภาษาคำเมือง บอกเล่าประวัติ ผลงาน และรางวัลต่างๆ ของคุณจรัล มโนเพ็ชร ในตอนท้ายได้นำเพลงมิดะ เพลงอุ้ยคำ ซึ่งเป็นเพลงที่มีชื่อเสียงของคุณจรัลมาขับร้องโดยคุณ เทห์ อุเทนพรหมินทร์
ตอนที่ 7 หุ่นนานาชาติ (1) (12 ก.ย.2548)	ดร.อนุชา ทิวคานนท์	นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับหุ่นนานาชาติ บอกเล่าต้นกำเนิด ลักษณะเด่น เรื่องที่นิยมนำมาแสดงและวัสดุที่ใช้ ของหุ่นของประเทศต่างๆ โดยหุ่นจากประเทศเวียดนามเป็นหุ่นน้ำ ทำจากไม้ทาสี วิธีการเชิดจะเชิดในน้ำ สำหรับหุ่นของประเทศพม่าเป็นหุ่นสาย ผู้เชิดจะยืนอยู่ด้านหลังจากที่มีความสูงระดับอก
ตอนที่ 8 หุ่นนานาชาติ (2) (19 ก.ย.2548)	ดร.อนุชา ทิวคานนท์	เป็นตอนต่อจากตอนที่ 7 สำหรับประเทศที่ได้รับเชิญมาในตอนนี้ คือ ประเทศกัมพูชา โดยหุ่นของประเทศนี้ เรียกว่า หุ่นสะแบกทวย มีลักษณะคล้ายหนังตะลุงของประเทศไทย ตัวหุ่นทำมาจากหนังสัตว์ และประเทศสิงคโปร์ ที่มีหุ่นหลากหลายประเภท ไม่มีแบบจำกัดตายตัว มีทั้งหุ่นมือ หุ่นแกะสลักจากไม้ เป็นต้น การแสดงก็มีลักษณะเป็นแบบร่วมสมัย
ตอนที่ 9 หุ่นนานาชาติ (3) (26 ก.ย.2548)	ดร.อนุชา ทิวคานนท์	เป็นตอนจบของเรื่องหุ่นนานาชาติ โดยนำเสนอเรื่องหุ่นของประเทศลาว, ประเทศจีน และประเทศไทย โดยหุ่นของประเทศลาว เป็นหุ่นมือ เรียกว่า "ฮิปโปก" เชิดโดยการสอดมือไว้ด้านหลังหุ่น ส่วนหุ่นของประเทศจีน เป็นหุ่นลอยตัวแบบ 3 มิติ ใช้ผู้เชิดเพียงคนเดียว สามารถเชิดได้ทั้ง แขน หน้า รวมทั้งการกระพริบตาด้วย สำหรับหุ่นของประเทศไทย มีหลายแบบ คือ หุ่นหลวง หุ่นเล็ก หุ่นกระบอก และหุ่นละครเล็กที่ใช้ผู้เชิดถึง 3 คน

ตารางที่ 4 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนตุลาคม พ.ศ.2548

ชื่อตอน วันที่ออกอากาศ	ผู้ร่วมรายการ (คุณพระเชี้ยว)	เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว
ตอนที่ 10 รำลึกจรัล มโนเพ็ชร (3 ต.ค.2548)	สุนทรี เวชานนท์ บันทึกตฤทธิถก	เสนอเรื่องของคุณจรัล มโนเพ็ชร อีกครั้ง เนื่องจากมีเสียงเรียกร้องจากผู้ชมเป็นจำนวนมาก โดยนำเทปในตอนที่ 6 มาเปิดซ้ำ เนื้อหาจึงเหมือนกัน
ตอนที่ 11 พุทธศิลป์ (10 ต.ค.2548)	ราม วัชรประดิษฐ์	นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดนำลง หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า พระเครื่อง โดยเสนอในแง่ของพุทธศิลป์ ซึ่งหมายถึง ศิลปะบนองค์พระ ที่สะท้อนเรื่องราว ประวัติศาสตร์และศิลปะในแต่ละยุค เช่น ศิลปะทวารวดี พระพุทธรูปจะมีฝักปากหนา จมูกใหญ่ พระเกศาหยิก ส่วนพระศิลปะสุโขทัยมีความงดงามมากที่สุด เนื่องจากคนยุคนั้นมีความศรัทธามากจึงจินตนาการว่าพระพุทธเจ้ามีหน้าที่จะเหมือนมนุษย์ทั่วไป
ตอนที่ 12 การเมืองไทย (17 ต.ค.2548)	จีระนันท์ พิตรปรีชา	นำเสนอเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่การปกครองระบอบราชาธิราช ต่อมาในสมัยรัชการที่ 5 ได้เปลี่ยนเป็นการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเปลี่ยนเป็นการปกครองระบบประชาธิปไตยในปีพ.ศ.2475 นอกจากนี้ยังนำเสนอวิธีการหาเสียงในสมัยก่อนที่ใช้วิธีการขายหนังกลางแปลงและสร้างหนังขึ้นเพื่อหาเสียง จนมีพระราชบัญญัติห้ามใช้สื่อมวลชนในการหาเสียงเกิดขึ้นในปีพ.ศ.2522
ตอนที่ 13 เปิดวัฒนธรรมบักซ์ ได้ (24 ต.ค.2548)	อ.ธงชัย สารอักษร	นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภาคใต้ นับตั้งแต่ที่มาของคำว่า บักซ์ได้ รวมทั้งชื่อจังหวัดกระบี่ และสตูล ได้นำเรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมทางด้านที่อยู่อาศัย และศิลปะการแสดงของภาคใต้นำเสนอ โดยศิลปะการแสดงแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ภาคใต้ตอนบน จะมีการรำมโนราห์ หนังตะลุง เป็นต้น ส่วนศิลปะการแสดงของภาคใต้ออนล่างจะได้รับอิทธิพลมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ระเบิดวงเง็ง
ตอนที่ 14 ภาษา 4 ภาค (31 ต.ค.2548)	อ.ณัฐวุฒิ ไส่เกื้อ วิทยา เจตะภัย	นำเสนอลักษณะของภาษาทั้ง 4 ภาค โดยนำคำที่เป็นภาษากลาง 1 คำ มาพูดเปรียบเทียบกับคำในภาคอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ขยับ (ภาคกลาง) ขด (ภาคเหนือ) ตูด (ภาคอีสาน) ถด (ภาคใต้) เป็นต้น

ตารางที่ 5 แสดงเนื้อหาที่นำเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ของเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2548

ชื่อตอน วันที่ออกอากาศ	ผู้ร่วมรายการ (คุณพระเชี้ยว)	เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว
ตอนที่ 15 หมาก (7 พ.ย.2548)	อ.สุรัตน์ จงดา	นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับหมาก นับตั้งแต่ต้นกำเนิดของการเคี้ยวหมาก โดยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย วิธีการกินหมากของประเทศไทยจะกินหมากกับใบพลูและปูน หมากไม่ได้มีไว้เคี้ยวอย่างเดียว แต่หมากยังมีความหมายอื่นๆ ด้วย โดยมีความหมายถึงการต้อนรับ เมื่อมีแขกมาบ้านก็จะนำน้ำนำพานเทียนหมากมาให้แขก นอกจากนี้ หญิงใดที่จับหมากพลูให้กับชายใดนั้นแสดงว่าหญิงนั้นมีใจให้ เป็นการแสดงความรักอย่างหนึ่ง
ตอนที่ 16 ท่านอังคาร (1) (14 พ.ย.2548)	อ.สุลักษณ์ ศิริวัชร	บอกเล่าเรื่องราว พร้อมทั้งประวัติของกวีแห่งแผ่นดินสยาม นั่นคือ ท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 เป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ท่านอังคารมีพรสวรรค์ทางด้านจิตรกรรมและกวีนิพนธ์มาก โดยมีผลงานต่าง ๆ มากมาย จนได้รับรางวัลยอดเยี่ยมแห่งเอเชีย (ซีไรท์) ในปี 2529 ทั้งยังได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ในปีพ.ศ. 2532
ตอนที่ 17 ท่านอังคาร (2) (21 พ.ย.2548)	พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์	ตอนนี้ เป็นตอนต่อจากตอนที่ 16 เนื้อหาที่นำเสนอ ทางรายการได้นำบทกวีของท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีชื่อว่า ปณิธานวิญญานกวี มาเรียบเรียงเป็นเพลง แต่งทำนองโดย คุณประภาส ชลศรานนท์ เรียบเรียงโดย คุณสุระชัย บุญแต่ง และขับร้องโดย คุณพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ สำหรับดนตรีที่ใช้บรรเลงโดยวงดุริยางค์ทหารบก เครื่องดนตรีเป็นแบบผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทยกับเครื่องดนตรีสากล
ตอนที่ 18 ชนชาติมอญ (28 พ.ย.2548)	ผศ.สนั่น มีชันหมาก	นำเสนอประวัติศาสตร์ ภาษา ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม ของชนชาติมอญ โดยชาวมอญเป็นชนชาติที่เก่าแก่ที่สุดในแผ่นดินสุวรรณภูมิ ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิรวดี ของประเทศพม่าตอนล่าง โดยใช้ชื่อว่า “รามัญประเทศ” ในอดีตเมืองรามัญเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา โดยภาษามอญเป็นต้นกำเนิดตัวอักษรของหลายๆ ประเทศ เช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาพม่า เป็นต้น

จากตารางแสดงเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยวทั้ง 4 ตาราง จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” หลากหลายเรื่องด้วยกัน นอกจากช่วงนี้แล้ว ช่วงอื่นๆ ของรายการ อันได้แก่ ช่วงไขว่คว้าค้นหาความจริง ช่วงคุ้มของเก่า ช่วงคุณพระโชวี ช่วงคุณพระย่ากรุง และช่วงคุณพระประชัน ถึงแม้ว่าจะมีวิธีการนำเสนอต่างกัน แต่เนื้อหาในทุกช่วงนั้นจะนำเสนอสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทั้งสิ้น ซึ่งหากจะแบ่งตามเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทั้ง 10 เรื่องสามารถแจกแจงได้ดังนี้

- สถาบันพระพุทธศาสนา

เนื้อหาในรายการที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระพุทธศาสนานั้น จะนำเสนอข้อย่อยที่สุดในช่วงคุณพระย่ากรุง คือ การนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับวัด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าวัดเป็นสถานที่สำคัญและสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นพระพุทธศาสนา สำหรับวัดที่ทางรายการได้นำมาแนะนำกับผู้ชม ได้แก่ วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม วัดอินทรวิหาร วัดปทุมคงคาราชวรวิหาร ภูมิจิตรภูมิ วัดเทพธิดารามวรวิหาร วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามวรวิหาร ซึ่งวัดต่างๆ เหล่านี้ จะมีประวัติความสำคัญ และความสวยงามแตกต่างกัน

นอกจากช่วงคุณพระย่ากรุงแล้ว เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยวครั้งหนึ่งได้นำเสนอเรื่องพุทธศิลป์ ซึ่งได้แก่ พระพุทธรูปจำลอง หรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า พระเครื่อง จากความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนา จึงได้บังเกิดพระเครื่องขึ้น เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คอยเตือนสติให้ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า สำหรับคนบางกลุ่ม พระเครื่องเปรียบเหมือนศิลปะอย่างหนึ่งที่อยู่บนองค์พระ สะท้อนเรื่องราว ประวัติศาสตร์และศิลปะในแต่ละยุคสมัย

- สถาบันพระมหากษัตริย์

เนื้อหาในส่วนนี้ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำมาเสนอในรายการ เนื่องจากสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันเบื้องสูง เป็นที่เคารพรักของพสกนิกรชาวไทย โดยเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของสถาบันพระมหากษัตริย์นี้ ทางรายการได้นำมาเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ตอนภาพเก่า โดยเนื้อหาจะเกี่ยวกับภาพถ่ายในสมัยโบราณ ซึ่งการถ่ายภาพในประเทศไทยเริ่มมีตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หลังจากนั้นการถ่ายภาพก็ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทำให้การถ่ายภาพเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางในประเทศไทย นอกจากนี้ทางรายการได้นำภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาให้ชมด้วย เช่น ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว, ภาพพระราชพิธีฉัตรทองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าอมรรตุมงคล มกุฎราชกุมารในรัชกาลที่ 5 เป็นต้น ซึ่งภาพถ่ายเหล่านี้เปรียบเสมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย

นอกจากนี้ทางรายการได้นำภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มานำเสนอในช่วงคุ้มของเก้าอี้ด้วย

- ภาษาและวรรณกรรม

เนื้อหาในรายการหลายครั้งที่น่าเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของ ภาษา เช่น ช่วงคุณพระเชี้ยวและคุณพระไชวของ ตอน ภาษา 4 ภาค และตอนเพลงกล่อมลูก เน้นนำเสนอความแตกต่างของภาษาทั้ง 4 ภาค อันประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งแต่ละภาคจะแตกต่างกันทั้ง น้ำเสียง ลักษณะการพูด และคำบางคำที่ใช้ เช่น การเรียก ผลฝรั่ง ของแต่ละภาคจะเรียกต่างกัน เช่น มะขาม, มะม่วง, มะกั่ว (ภาคเหนือ) บักสีดา (ภาคอีสาน) ชมพู (ภาคใต้) เป็นต้น สำหรับตอนเพลงกล่อมลูก 4 ภาค จะต่างกันเพียงภาษาที่ใช้ในการร้องเพลง แต่ทำนองเพลงที่ร้องจะมีลักษณะเป็นเพลงซ้ำเหมือนกัน

นอกจากภาษาไทย ทั้ง 4 ภาคแล้ว ทางรายการได้นำเอาภาษาของคนไทยเชื้อสายมอญมาเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว ในตอนชนชาติมอญด้วย เนื่องจากภาษาไทยบางคำก็ได้รับอิทธิพลมาจากภาษามอญ อย่างเช่น คำว่า “ขะนอมจีน” ของชาวมอญ ได้เพี้ยนมาเป็น “ขนมจีน” ในภาษาไทย

ช่วงคุณพระประชัน ได้นำเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทางด้านภาษามาใช้เป็นโจทย์ในการประชันด้วย โดยกำหนดให้ผู้แข่งขันแต่งกลอนขึ้นแบบสดๆ เปิดโอกาสทางความคิดอย่างเต็มที่ แต่กลอนที่แต่งออกมาจะต้องมีสัมผัสคล้องจองกัน และถูกต้องตามฉันทลักษณ์

ช่วงโชนวันละคำกับครุมีดี เป็นช่วงหนึ่งของรายการ ที่เนื้อหาทุกเทปเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของวรรณกรรม โดยจะนำวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์มาเสนอโดยเฉพาะ สำหรับการนำเสนอก็จะดึงเอาตอนที่สำคัญๆ หรือมีเนื้อหาที่เป็นคติสอนใจมาเสนอให้ผู้ชม

- ศิลปกรรม

แบ่งได้ออกเป็น 5 แขนง คือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ทัศนกรรมและนาฏศิลป์ แต่เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่พบในเนื้อหาของรายการในช่วงที่ทำวิจัยมีเพียง 3 แขนง ดังนี้

(1) สถาปัตยกรรม เป็นศิลปะในส่วนของสิ่งก่อสร้าง ในช่วงคุณพระเชี้ยว เทป วันจันทร์ที่ 1 สิงหาคม 2548 ได้เสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม ได้แก่ บ้านเรือนไทย ซึ่งมีมาแต่โบราณประกอบด้วย เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ เรือนเครื่องก่อ เรือนเครื่องก่อประดับเครื่องลายอง เรือนแพ และ เรือนไทยหมู่ ซึ่งเรือนไทยแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านรูปทรง อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้าง วิธีการสร้าง ความทนทาน รวมไปถึงความสวยงามของเรือนไทยแต่ละชนิด ถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่บ้านเรือนไทยก็มีเอกลักษณ์เหมือนกันอย่างหนึ่งนั่นคือ การสร้างจะใช้วิธีการเข้าไม้ แทนการตอกตะปู ซึ่งเป็นวิธีการสร้างที่มีมาแต่โบราณเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของคนไทย

(2) จิตรกรรม เป็นศิลปะทางการเขียนลวดลายไทยต่างๆ ซึ่งในช่วงคุณพระไชว เทปแรกของท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ ได้นำเสนอ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องนี้ โดยได้นำภาพจิตรกรรมฝีมือของท่านอังคาร ทั้งหมด 3 ภาพ ประกอบด้วย (1) ภาพลายกนก (2) ภาพหญิงสาว (3) ภาพเทวดา นางฟ้า ซึ่งภาพที่นำมาทั้งหมดนี้เป็นภาพที่มีความอ่อนช้อย งดงามตามลักษณะลวดลายแบบไทยทั้งสิ้น

จากเทปรายการทั้ง 18 ตอนที่ได้ศึกษา เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของจิตรกรรม ถูกนำมาใช้ในช่วงคุณพระประชัน คือ เทปวันจันทร์ที่ 17 และ 31 ตุลาคม 2548 โดยนำมาใช้เป็นโจทย์ในการประชัน ให้ผู้แข่งขัน แข่งกันวาดภาพจิตรกรรมลายเส้น สำหรับภาพที่ผู้แข่งขันวาดนั้น ประกอบด้วย ภาพลายกนก ภาพดอกพุดตาล ภาพพญานาค เป็นต้น

(3) นาฏศิลป์ เป็นศิลปะแห่งการเคลื่อนไหว ซึ่งเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในส่วนนี้มักเสนออยู่ในช่วงคุณพระไชว เนื่องจากเป็นช่วงของการแสดง ดังนั้นในตอนที่ได้เสนอเรื่องชนชาติมอญ จึงมีการรำมอญ ซึ่งเป็นนาฏศิลป์แบบโบราณของชาวมอญ มาเสนอควบคู่ไปด้วย โดยท่าที่ใช้รำรำประกอบด้วย ท่าฮาสุยสะกะ ท่าชะปะทาน ท่าเบริงเประสะเงิน เป็นต้น

ศิลปะการเคลื่อนไหวแบบอื่นๆ ที่ทางรายการได้นำมาเสนอในช่วงคุณพระไชวนี้ มีอีก 3 ตอนด้วยกัน ซึ่งการแสดงชุดนี้ออกอากาศต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 สัปดาห์ นั่นคือ การแสดงหุ่นนานาชาติ ถึงแม้ว่าการแสดงชุดนี้จะไม่ใช้รำรำจากคนโดยตรง แต่ก็ยังเป็นนาฏศิลป์อีกแบบหนึ่งที่ถ่ายทอดผ่านหุ่นเชิด โดยหุ่นแต่ละชาติก็จะมีลักษณะของหุ่น และวิธีเชิดที่แตกต่างกัน ซึ่งหุ่นของไทยนั้นได้แก่ หุ่นละครเล็ก เป็นหุ่นที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวใกล้เคียงคนจริงๆ มากที่สุด เนื่องจากต้องใช้ผู้เชิดทั้งหมด 3 คน ต่อหุ่นเพียงตัวเดียวเท่านั้น เนื้อหาตอนนี้จะเน้นที่การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างเอกลักษณ์ประจำชาติไทย กับเอกลักษณ์ประจำชาติของประเทศเพื่อนบ้าน

- ดนตรีไทย

ดนตรีไทย เป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่สามารถพบเห็นได้บ่อยที่สุดในรายการ เมื่อเปรียบเทียบกับเอกลักษณ์ในเรื่องอื่นๆ โดยจะมีดนตรีไทยเป็นส่วนประกอบอยู่ในการแสดงบางชุดในช่วงคุณพระโชว์ สำหรับในช่วงคุณพระประชันเครื่องดนตรีไทยถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหลักของช่วงเลยทีเดียว เนื่องจากแนวคิดเริ่มต้นของการทำรายการช่วงนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสามารถทางเครื่องดนตรีไทยมาแสดงฝีมือกัน จากเทปรายการที่ศึกษาทั้งหมด 18 ตอน มีถึง 12 ตอน ที่ใช้เอกลักษณ์ในเรื่องดนตรีไทย เป็นโจทย์ในการประชัน โดยเครื่องดนตรีที่นำมาใช้ในการประชันมีทั้งหมด 3 ประเภท คือ เครื่องดนตรีไทยประเภท สี (ซออู้) ดี (ขิม, ระนาด, เปิงมางคอก, ซ้องวงเล็ก) และเป่า (ขลุ่ย, เป้) จะเห็นได้ว่าขาดเครื่องดนตรีประเภทดีด ที่ทางรายการไม่ได้นำมาใช้เป็นโจทย์ในการประชันในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย

- การละเล่นพื้นบ้านแบบไทย

การละเล่นพื้นบ้านแบบไทยที่ปรากฏอยู่ในรายการคุณพระช่วย มีทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ ลิเกฮูลู การละเล่นพื้นบ้านของทางภาคใต้ เนื้อหาโดยทั่วไปที่นำมาใช้แสดงมักจะเน้นการให้แง่คิดพร้อมกับให้ความบันเทิง ซึ่งตอนที่นำมาแสดงในรายการ ก็เสนอเพลงรักกันไว้เกิดโดยแปลเนื้อร้องให้เป็นภาษายาวีเพื่อให้ชาวไทยมุสลิมเข้าใจเนื้อหาของเพลงด้วย ซึ่งลิเกฮูลูนี้ นำเสนอในช่วงคุณพระโชว์, การแหล่เพลง ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านสำหรับผู้ใหญ่มีลักษณะคล้ายการร้องลำตัด คือ ผู้แหล่จะต้องร้องสด ไม่มีการคิดเนื้อมาก่อน ผู้แหล่จะต้องมีปฏิภาณไหวพริบ แต่ทำนองในการร้องจะต่อเนื่องและเร็วกว่าการร้องลำตัด โดยการแหล่เพลงนี้ ทางรายการได้นำมาใช้เป็นโจทย์อยู่ในช่วงคุณพระประชัน นอกจากนี้ยังมีการละเล่นพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในรายการ นั่นคือ มอญซ่อนผ้า ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก ปรากฏอยู่ในช่วงคุณพระเซียว โดยเป็นประเด็นหนึ่งในการพูดคุยในตอนที่น่าเสนอเรื่องชนชาติมอญ

- ประเพณีไทย

ประเพณี คือ สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นระยะเวลาานาน ซึ่งเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในข้อนี้ จะมีเรื่องของเวลาเข้ามาเป็นส่วนประกอบด้วย นั่นหมายถึง ประเพณีทุกประเพณีนั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของเวลา ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ก็มีขึ้นเฉพาะในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น

ประเพณีที่ทางรายการได้นำมาเผยแพร่ในรายการ มี 3 ประเพณีด้วยกัน คือ ประเพณีแห่นางแมว ซึ่งเป็นประเพณีของทางภาคอีสาน, การแห่ขันหมาก เป็นส่วนหนึ่งของ

ประเพณีการแต่งงาน และการแห่โคม ประเพณีการรับน้องของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้จะเสนออยู่ในช่วงคุณพระไชว้ทั้งหมด

- ลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในข้อนี้ เนื้อหาของรายการมีปรากฏในเรื่องของ ค่านิยมแบบไทย โดยสะท้อนออกมาให้เห็นในลักษณะที่เป็นรูปธรรม นั่นคือ การนำเสนอสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ที่แสดงออกถึงค่านิยมแบบไทย เช่น กำไลโบราณ, จั๊บบั้ง, ไม้ตะพด เป็นต้น ซึ่ง สิ่งของเหล่านี้สามารถบ่งบอกสถานะของบุคคลที่มีไว้ในครอบครองได้ เป็นค่านิยมแบบหนึ่งของ คนไทยที่มีมาแต่อดีตจนถึงในปัจจุบัน นั่นคือ ค่านิยมทางด้านวัตถุที่บ่งบอกสถานะของคนใน สังคม

นอกจากวัตถุจะบอกค่านิยมของคนไทยแล้ว สถานที่ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่บอก ค่านิยมของคนไทย อย่างเช่น ช่วงคุณพระย่ากรุง ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับร้านอาหารที่ชื่อว่า “ออนลือกหยุ่น” ซึ่งอยู่บริเวณโรงหนังเฉลิมกรุง เป็นสถานที่ที่วัยรุ่นในสมัยก่อนนิยมไปนั่งเล่น หรือ พบปะกัน เปรียบได้กับเซนต์เตอร์พอยท์ในสมัยนี้ และนี่ก็เป็นค่านิยมอีกแบบหนึ่งของวัยรุ่นที่มักจะ ไปรวมตัวกันอยู่ในสถานที่ที่ได้รับความนิยม

- กีฬาไทย

สำหรับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องกีฬานั้น ไม่มีปรากฏอยู่ในเทป รายการทั้ง 18 ตอนที่ได้ทำการศึกษา

- ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในแง่มุมอื่นๆ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่ไม่เข้าพวกกับทั้ง 9 เรื่องที่ผ่านมา ซึ่งในรายการ คุณพระช่วย นี้ ก็มีอีกหลายเรื่อง ด้วยกัน โดยส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในช่วงคัมของเก่าที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งของโบราณ สำหรับ สิ่งของที่อยู่ในเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” หมวดนี้ ได้แก่ ปิ่นโต, หนังสือโป๊ะโบราณ, ตะเกียงเจ้า พายุ, หวย, ตู้ไปรษณีย์, ยาหม่อง และหมอนขวาน สำหรับในช่วงคุณพระเชียว ก็มีเนื้อหา 3 เรื่องที่ จัดอยู่ในหมวดนี้เช่นกัน คือ ตอนการเมืองไทย, ตอนแมวไทย และตอนหมาก

2. วิธีการนำเสนอ

นอกจากเนื้อหาที่สามารถนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการแล้ว ส่วนอื่นๆ ของรายการก็แสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยด้วยเช่นกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้คือ

- พิธีกร

จากการรับชมรายการ คุณพระช่วย ที่ผ่านมา พิธีกรได้แสดงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ออกมาในหลายๆ เรื่อง ได้แก่ เรื่องธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน หากเมื่อใดที่พิธีกรพบปะกับผู้ที่อาวุโสกว่า ก็จะไม่ไหว และกล่าวสวัสดิ์ และหากจะต้องพูดคุยด้วย ก็จะนั่งต่ำกว่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทยมาช้านาน

ภาพที่ 3 การนั่งบนพื้นและนั่งต่ำกว่า เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ และให้เกียรติกับผู้อาวุโส

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่พิธีกรแสดงให้เห็นชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง คือลักษณะนิสัยของคนไทย โดยพิธีกรได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินรายการ ซึ่งพิธีกรมักจะยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงความเป็นกันเอง และรักความสนุกสนาน โดยจะเห็นได้จากในตอนเปิดรายการที่พิธีกร ทั้ง 3 คน ร่ายรำด้วยความสนุกสนานตามเสียงดนตรีประกอบรายการ

ภาพที่ 4 การร่ายรำของพิธีกรด้วยความสนุกสนาน

“การรำตอนเปิดเบรค มันเหมือนการแห่เอาความสนุกสนานมาแล้วนี่ มันเหมือนงานรื่นเริงของชาวบ้าน งานบวช งานแต่ง ถือว่าเป็นบุคลิกอย่างหนึ่งของคนไทย”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

นอกจากการกระทำที่บ่งบอกเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” แล้ว การแต่งกายของพิธีกรในรายการนี้ ก็ยังมีความเป็นไทยชัดเจนยิ่งขึ้นอีก โดยพิธีกรจะแต่งกายด้วยการนุ่งโจงกระเบนสีแดง ใส่เสื้อยืดสีขาว ทั้งยังไม่ใส่รองเท้าอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทยในสมัยโบราณอีกด้วย

“ชุดที่พี่ใส่เนี่ย ลงตัวมาก คือ มันจะนำพาไปสู่เรื่องราวใหญ่ๆ ก็ได้ จะไปเรื่องเล็กๆ พื้นบ้าน เรื่องที่มีการพูดคุยอย่างสนุกสนานก็ได้ แล้วไม่ใส่รองเท้าด้วย..... คือถ้าเป็นชุดที่เป็นทางการอย่างชุดราชปะแตน สำหรับบางเรื่องมันก็ดูชัดๆ”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

“เป็นรายการแรก และรายการเดียวในโลกที่พิธีกรไม่ใส่รองเท้า และนี่เป็นการแสดงออกถึงความ เป็นไทยอีกอย่างหนึ่งด้วย”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ลักษณะการพูดของพิธีกรก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่พิธีกรพยายามคงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของภาษาไว้ ด้วยการพูดและออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขระ สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน ทั้ง ร. เรือ ล. ลิง รวมทั้งตัวอักษรควมกล้าด้วย

“พื้ก็ต้องระวัง แต่ก็ไม่อยากให้มากเกินไป มันจะเหมือนการอ่านข่าวมากกว่า จะทำให้ดูแข็ง แต่บางทีที่ต้องพูดคำสำคัญๆ พื้ก็ต้องระวังเป็นพิเศษ แต่ถ้าเป็นเรื่องบ้านๆ ก็จะไปตามเรื่อง”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

- ผู้ร่วมรายการ

ในส่วนของผู้ร่วมรายการ เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่ขาดไม่ได้ นั่นคือ การทักทายด้วยการไหว้ นอกจากนั้นก็จะแสดงออกถึงความเป็นไทยคล้ายคลึงกับพิธีกร คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง การแต่งตัวของผู้ร่วมรายการจะไม่มุ่งใจกระเบนเหมือนพิธีกร แต่ก็ยังคงไว้ด้วยการแต่งกายแบบไทยๆ ผู้ร่วมรายการบางท่าน ก็จะใส่ชุดไทยประจำชาติ บางท่านถึงแม้ชุดที่ใส่จะเป็นแบบประยุกต์ให้ดูเป็นสากลมากขึ้น แต่ผ้าที่ใช้ตัดเย็บก็เป็นผ้าไทย เช่น ผ้าไหม เป็นต้น

- บรรยากาศ

บรรยากาศของรายการประกอบด้วย ฉาก แสงสี เสียง และอุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ มีเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” สอดแทรกอยู่ในเกือบทุกส่วน ได้แก่

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องของลักษณะนิสัยและค่านิยม ปรากฏอยู่ในบรรยากาศของรายการหลายอย่าง ได้แก่ ฉากเปิดรายการ ที่เน้นการใช้สีทอง ซึ่งเป็นสีที่คนไทยถือว่าเป็นสีที่สวยงาม และมีค่าเช่นเดียวกับทอง ที่คนไทยนิยมนำมาหล่อพระพุทธรูป ทำเป็นเครื่องประดับนับตั้งแต่สมัยโบราณกาล สำหรับพื้นของรายการก็แสดงออกถึงค่านิยมของคนไทยในสมัยก่อน ที่พื้นเรือนมักจะทำจากไม้ ไม่ใช่พื้นปูนเหมือนในสมัยปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 5 ฉากที่ใช้เปิดรายการ

ฉากธงชาติในตอนที่น่าเสนอเรื่องการเมืองไทย ก็เป็นอีกฉากหนึ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้อย่างชัดเจน นอกจากธงชาติ ยังมีฉากอุปสรรคพระพิศเนศซึ่งเป็นงานศิลปกรรมประเภทประติมากรรมที่มีลักษณะแปลกตาไม่เคยเห็นจากที่อื่น การนำพระพิศเนศมาเป็นฉากหลังนั้น เป็นความเชื่อของผู้ผลิตรายการอย่างหนึ่ง ซึ่งนับถือพระองค์เนื่องจากเป็นเทพแห่งวงการบันเทิง บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของคนไทยอย่างหนึ่ง ที่มักจะมีความเชื่อ และเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และเป็นสิริมงคลกับชีวิต

“ที่พี่นำพระพิศเนศมาเป็นฉาก ก็เพราะจะได้เป็นมงคลกับรายการ เพราะพระพิศเนศเป็นที่นับถือในด้านศิลปะการแสดง พี่เชื่อว่าทุกคนในวงการบันเทิงเนี่ย นับถือพระองค์นะ”

(คุณ ชัยนต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

นอกจากฉากแล้ว องค์ประกอบฉากก็เป็นส่วนหนึ่งของบรรยากาศที่น่าเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยนำกระดานชนวนซึ่งเป็นสิ่งของที่คนไทยสมัยก่อนใช้เขียนก่อนที่จะมีกระดาษ มาทำเป็นป้ายผู้สนับสนุนรายการ (Sponsor) ซึ่งแตกต่างจากรายการอื่นๆ มักจะทำเป็นแบบตู้ไฟ หรือทำเป็นฉากของรายการ การนำกระดานชนวนมาทำเป็นป้ายผู้สนับสนุนรายการ ช่วยสร้างความกลมกลืนกับอุปกรณ์ประกอบฉากอันอื่นๆ เช่น พานเขียนหมาก ซึ่งเป็นอุปกรณ์

ประกอบฉากที่แสดงความเป็นไทยอีกอย่างหนึ่ง ที่ผู้ผลิตรายการจะนำมาวางในช่วงที่มีการพูดคุยสนทนา บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยและค่านิยมของคนไทยสมัยก่อนที่นิยมรับประทานหมากพลู

- รูปแบบการนำเสนอ

จากทุกช่วงของรายการ รูปแบบการนำเสนอมีเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” แฝงอยู่ในทุกช่วงที่เป็นช่วงของการสนทนา นั่นคือ วิธีการสัมภาษณ์ ลักษณะการพูดคุยจะเป็นกันเอง ที่สำคัญ คือ ทั้งพิธีกรและผู้ร่วมรายการจะนั่งพับเพียบ ขัดสมาธิ สนทนากันบนพื้นรายการ ไม่ได้นั่งเก้าอี้เหมือนรายการอื่นๆ แต่จะมีบางเทปที่ผู้ร่วมรายการเป็นผู้ที่มีอาวุโสมากๆ ก็จะทำให้ผู้ร่วมรายการนั่งบนตั่ง และพิธีกรนั่งกับพื้น เป็นการให้เกียรติกับผู้ร่วมรายการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็แสดงออกถึงลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย ที่จะต้องเคารพผู้ที่มีอาวุโส

“เวลาคุยกันก็จะนั่งกับพื้น ให้ดูเป็นไทยๆ แสดงให้เห็นความแตกต่างไปจากรายการ Variety Show อื่นๆ”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

กลยุทธ์การนำเสนอของรายการ คุณพระช่วย

เนื่องจากรายการ คุณพระช่วย เป็นรายการประเภทปกิณกะบันเทิง ซึ่งจะมีองค์ประกอบและโครงสร้างรายการ แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. เนื้อหา (Content)

เนื้อหาที่นำเสนอในรายการคุณพระช่วยนั้น ได้มีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง นับตั้งแต่เริ่มออกอากาศในช่วงแรกๆ โดยเริ่มต้นรายการจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ เรื่องหลักเป็นการสนทนาถึงรายละเอียดของเรื่องที่น่าสนใจ หลังจากนั้นจะเป็นการแสดง ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องที่น่าสนใจ สำหรับในช่วงที่ 2 จะเป็นการประเมินความสามารถของเด็ก

“ช่วงออกอากาศแรกๆ รายการแยกออกเป็น 2 องค์กร องค์กรแรก คือ เรื่องหลัก เช่น ถ้าเราทำเรื่องลิเกฮูลู ช่วงแรกเราจะคุยกันเรื่องลิเกฮูลู แล้วช่วงที่ 2 ก็จะใช้ลิเก นี่คือองค์กรที่ 1 พอองค์กรที่ 2 ก็จะเป็นการประเมินของเด็ก ซึ่งจะแบ่งชัดเจนเป็น 2 องค์กร”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ต่อมาทางรายการได้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและรูปแบบในการนำเสนอรายการหลายครั้ง ซึ่งในช่วงที่ทำการวิจัย รายการ คุณพระช่วย มีทั้งหมด 7 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 คุณพระชวนชม

เป็นช่วงสั้นๆ ใช้เวลาไม่ประมาณ 1 นาที โดยช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงเปิดรายการ เพื่อให้พิธีกรแนะนำผู้ชมว่าในวันนั้นจะเสนออะไร ในช่วงไหนบ้าง โดยจะมีภาพตัวอย่างประกอบให้ผู้ชมดู ซึ่งช่วงคุณพระชวนชมนี้ ได้ถูกตัดออกไปเนื่องจากทางรายการได้เพิ่มช่วงคุ้มของเก่า และ ช่วงคุณพระย่ำกรุงเข้ามาแทน

ช่วงที่ 2 โชนวันละคำกับครุมีด

เป็นช่วงที่ใช้เวลาในการนำเสนอไม่ยาวมาก โดยผู้ผลิตจะนำคำศัพท์ สุภาษิต หรือ คติสอนใจต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เข้าตามตรอกออกตามประตู ตายเพราะล้น หน้ามืดตามัว เป็นต้น โดยจะนำคำเหล่านี้มาผูกเข้ากับเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งจะมีคุณธงชัย ประสงค์สันติ พิธีกรประจำรายการ และ อ.ประสาธน์ ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาโชนเป็นผู้นำเสนอในช่วงนี้

ภาพที่ 6 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการ ในช่วงโชนวันละคำกับครุมีด

ช่วงที่ 3 คุณพระเชีว

เนื้อหาในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นเนื้อหาหลักของรายการ เพราะเป็นช่วงที่พิธีกรของรายการจะได้พูดคุย ชักถาม ความรู้ต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของเรื่องที่น่าเสนอในแต่ละตอน เช่น ในตอนที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย ทางรายการได้เชิญ รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ และเป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นคุณพระเชีว พูดคุย ให้ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย เป็นต้น การสนทนาในช่วงนี้จะเป็นการปูทางไปสู่การนำเสนอในช่วงคุณพระโชว์ ซึ่งเป็นช่วงหลักอีกช่วงหนึ่งของรายการ

“คุณพระเชีว จะเป็นช่วงที่ให้ความรู้ พูดคุย สนทนาจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ พูดคุยกันก่อนแล้วสุดท้ายก็จะส่งไปที่คุณพระโชว์”

(คุณ ชัยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ภาพที่ 7 การพูดคุย สนทนากับผู้ร่วมรายการ ในช่วงคุณพระเชีว

ช่วงที่ 4 คุ่มของเก่า

เป็นช่วงสั้นอีกช่วงหนึ่งของรายการ ออกอากาศเทปแรกวันจันทร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2548 การนำเสนอจะคล้ายกับในช่วงไขวันละคราคำกับครุมีด คือ จะเป็นการสนทนากันระหว่างคุณ เท่ง เกิดเท็ง ซึ่งรับหน้าที่เป็นพิธีกรประจำช่วง กับ อ.เผ่าทอง ทองเจือ ผู้เชี่ยวชาญของช่วงนี้ แต่เนื้อหาที่นำเสนอช่วงนี้จะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นของเก่า ของโบราณ ซึ่งสิ่งของบางอย่างที่นำมาเสนอนั้นมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และบางอย่างก็ไม่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน เช่น จัปป์งู ตู้ไปรษณีย์ตู้แรกของประเทศไทย ไม้ตะพด เป็นต้น ในบางตอนจะเสนอสิ่งของที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว เช่น ตอนที่เสนอเรื่องภาพถ่ายโบราณ ทางรายการได้นำภาพถ่ายฝีพระหัตถ์มาเสนอในช่วงคุ่มของเก่าด้วย

ภาพที่ 8 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการในช่วงคุ่มของเก่า

ช่วงที่ 5 คุณพระโชวี

เป็นช่วงที่มีเนื้อหาต่อเนื่องจากช่วงคุณพระเชี้ยว ซึ่งในช่วงคุณพระเชี้ยวนั้น จะให้ความรู้กับผู้ชมในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา และความสำคัญของเรื่องต่างๆ แต่ในช่วงคุณพระโชวีนี้จะนำเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยวมานำเสนอให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยนำมาแสดง หรือ สาธิต ให้ผู้ชมดู ในรูปแบบของบันเทิงทำให้ผู้ชมมีความเข้าใจในสิ่งที่พูดคุยกันในช่วงคุณพระเชี้ยวมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าการแสดงบางอย่างอาจจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว แต่ก็จะมีความสอดคล้องหรือใกล้เคียงกัน

ภาพที่ 9 การร้องเพลงในช่วงคุณพระโชวี ตอนรำลึกจรัล มโนเพ็ชร

ช่วงที่ 6 คุณพระย้ากรุง

เป็นช่วงใหม่ของรายการ ออกอากาศเทปแรกเมื่อวันจันทร์ที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2548 เป็นช่วงสั้นๆ ของรายการ ซึ่งเนื้อหาในช่วงนี้จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของสถานที่สำคัญๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามวรวิหาร ชุมชนบ้านบาตร และบางลำพู เป็นต้น สำหรับพิธีกรประจำในช่วงนี้ได้แก่ คุณทอดด์ ทองดี โดยจะสนทนาร่วมกับคุณรอง คำมูลคดี นักแสดงอาวุโส

“ช่วงนี้ก็จะนำสถานที่สำคัญๆ มาเสนอ เช่น บ้านเกิดของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสะพานร้องไห้ที่สร้างขึ้นตอนที่รัชกาลที่ 5 เสด็จสวรรคต ซึ่งมีคนอีกมากมายไม่รู้จัก”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ภาพที่ 10 พิธีกร ผู้ร่วมรายการ ฉาก และการดำเนินรายการ ในช่วงคุณพระย้ากรุง

ช่วงที่ 7 คุณพระประชัน

คุณพระประชันเป็นช่วงสุดท้ายและเป็นช่วงหลักอีกช่วงหนึ่งของรายการ เนื้อหาในส่วนนี้จะแยกออกมาจากช่วงหลัก อีก 2 ช่วง คือ ช่วงคุณพระเขียว และคุณพระโชวี อย่างชัดเจน โดยเนื้อหาในช่วงนี้ จะเป็นการประชันความสามารถของผู้ชมทางบ้านในศิลปะแบบไทย เช่น การตีซิม การแต่งกลอน การวาดลายไทย เป็นต้น สำหรับการแข่งขันในแต่ละครั้งจะมีผู้แข่งขันทั้งหมด 2 คน คือ แชมป์เก่า กับ ผู้ทำชิง โดยผู้ที่จะมาตัดสินการแข่งขันนั้นมี 3 ท่าน และต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในศิลปะแขนงนั้นๆ ด้วย

“ช่วงนี้พี่คิดว่า มีเด็กๆ ที่เล่นเครื่องดนตรีไทยอยู่เยอะ แต่พวกเขาไม่มีเวทีที่มาประกวดประชันกัน ก็เลยทำช่วงนี้ขึ้นมา”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ภาพที่ 11 ผู้ร่วมรายการ และผู้เข้าแข่งขันในช่วงคุณพระประชัน

จากเนื้อหาของรายการทั้งหมด 7 ช่วงตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าสามารถแบ่งเนื้อหาออกได้เป็น 2 ส่วน คือ เรื่องหลัก ได้แก่ ช่วงคุณพระเชี้ยว คุณพระโชวี และคุณพระประชัน ซึ่งทั้ง 3 ช่วงนี้จะนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่มีการกำหนดตายตัวและใช้เวลาในการนำเสนอ นานกว่าอีก 4 ช่วงที่เหลือ สำหรับอีกส่วนหนึ่งซึ่งได้แก่ ช่วงโชนวันละคำกับครุมีด คุ่มของเก่า และคุณพระย่ากรุงนั้น เนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นเกร็ดความรู้เล็กๆ น้อยๆ ที่มีรายละเอียดไม่มากนัก ซึ่งวิธีการนำเสนอในทุกเทปก็จะมีรูปแบบเหมือนๆ กัน

ในส่วนของคุณพระชวนชมนั้นไม่ได้จัดอยู่ใน 2 ส่วนที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากภายในช่วงไม่ได้มีเนื้อหาอะไรเป็นเพียงช่วงที่นำมาใช้ในการแนะนำช่วงอื่นๆ ของรายการเท่านั้น ซึ่งในภายหลังช่วงนี้ได้ถูกตัดออกไปจากรายการ เนื่องจากผู้ผลิตได้นำช่วงอื่นเข้ามาแทนทำให้มีเวลาไม่เพียงพอ

2. วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique)

- พิธีกร (Host)

พิธีกร เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการผลิตรายการโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นผู้ที่นำเสนอเนื้อหา และดำเนินรายการให้มีความต่อเนื่อง และสนุกสนานไปตั้งแต่ต้นรายการ จนกระทั่งจบรายการ บางครั้งพิธีกรก็ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ชมในการสอบถามผู้ร่วมรายการ ถึงเรื่องที่คุณชมสงสัย อยากรู้ ดังนั้นพิธีกรในรายการปกิณกะบันเทิงจึงมีความสำคัญมากต่อการทำให้รายการมีความน่าสนใจอย่างน้อยเพียงใด ซึ่งในรายการคุณพระช่วยนี้ มีพิธีกร 3 คน คือ

(1) คุณธงชัย ประสงค์สันติ (พิธีกรหลัก)

ประวัติโดยสังเขป

คุณธงชัย ประสงค์สันติ เป็นบุคคลที่รู้จักกันดีในวงการบันเทิง เนื่องจากทำงานอยู่ในวงการนี้มากกว่า 20 ปี มีผลงานมากมาย ทั้งละครและภาพยนตร์ โดยเรื่องที่คุณสร้างชื่อเสียงก็คือ ภาพยนตร์เรื่องบ้านผีปอบซึ่งมีหลายภาคด้วยกัน นอกจากนี้คุณธงชัยยังมีผลงานเพลงออกมาอีกหลายอัลบั้ม ภายใต้ชื่อบุคคล สามโทน โดยร่วมงานกับเพื่อนอีก 2 คน คือ คุณวิทยา เจตะภัย (ถนนสามโทน) และคุณสุธีรัชย์ ชาบุญนุกุล (บูมบี้ สามโทน) ซึ่งเพลงที่คุณธงชัยร้องก็เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับกันดี เช่น เพลงเจ้าภาพจงเจริญ เพลงน้ำตาฟ้า เป็นต้น

นอกจากผลงานที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา บทบาทของคุณธงชัยชัดเจนขึ้นในภาพของการเป็นพิธีกรดำเนินรายการ ซึ่งรายการที่คุณธงชัยเป็นพิธีกรนั้น มักจะเป็น

รายการประเภทบันเทิง เนื่องจากคุณธงชัยเป็นคนที่มีรสนิยมและมีอารมณ์ขัน สำหรับรายการที่คุณธงชัยเคยรับหน้าที่เป็นพิธีกรนั้น ได้แก่ รายการสมอลทอล์ค รายการคำพิพากษา เป็นต้น ซึ่งรายการทั้ง 2 รายการนี้ ปัจจุบันได้เลิกผลิตไปแล้ว ส่วนรายการที่คุณธงชัยยังคงทำหน้าที่พิธีกรอยู่คือ รายการสู้เพื่อแม่ และรายการคุณพระช่วย

สำหรับรายการคุณพระช่วยนี้ คุณธงชัย ประสงค์สันติ มีหน้าที่หลักๆ คือเป็นผู้ดำเนินรายการ โดยจะดำเนินรายการในช่วงต่างๆ ดังนี้ ช่วงโฆษณวันละคำกับครูมีด คุณพระเชียว คุณพระไชว และช่วงคุณประชัน

บุคลิกลักษณะ

จากผลงานที่ผ่านมา จะเห็นว่าคุณธงชัย ประสงค์สันติ เป็นคนมีบุคลิกลักษณะที่สนุกสนานและเป็นคนที่มีอารมณ์ขันพอสมควร แต่สำหรับการจัดรายการคุณพระช่วยนี้ คุณธงชัยได้รับหน้าที่เป็นพิธีกรหลักของรายการ เป็นผู้ที่ทำให้รายการดำเนินไป และด้วยเหตุที่รายการนี้เป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งบางสิ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดมาแต่โบราณ เป็นสิ่งที่ต้องแสดงความเคารพ และเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ชม ดังนั้นบุคลิกของคุณธงชัยในรายการจึงถูกวางให้ดูเป็นคนสุขุม จริงจังกว่ารายการอื่นๆ ที่ผ่านมา

ถึงแม้ว่าในรายการนี้คุณธงชัย จะต้องเป็นพิธีกรที่มีบุคลิกสุขุมและน่าเชื่อถือ แต่ทางผู้ผลิตก็ต้องการให้คุณธงชัยเป็นตัวของตัวเองและให้แสดงความเป็นกันเองกับผู้ร่วมรายการ ให้ดำเนินรายการแบบสบายๆ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบของรายการ ซึ่งคุณธงชัยก็แสดงออกมาให้เห็นด้วยการเป็นพิธีกรที่ยิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลา และมีความเป็นมิตรต่อผู้ร่วมรายการทุกคน บุคลิกอีกอย่างที่น่าสนใจของคุณธงชัย นั่นคือ ด้วยเหตุที่ภูมิลำเนาเดิมของพิธีกรเป็นคนต่างจังหวัด เวลาสงสัยจะซักถามสิ่งใดต่อผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความรู้ในรายการก็จะถามแบบชื่อๆ ในบางครั้งก็แสดงความคิดเห็นหรือความเชื่อแบบท้องถิ่นร่วมด้วย

วิธีการดำเนินรายการ

จากรูปแบบรายการที่แบ่งออกเป็น 6 ช่วงนั้น คุณธงชัยได้เป็นพิธีกรดำเนินรายการทั้งหมด 4 ช่วง คือ

(1) ช่วงโฆษณวันละคำกับครูมีด ช่วงนี้เป็นช่วงแรกของรายการ ซึ่งจะเสนอคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในรามเกียรติ์ คุณธงชัยจะทำหน้าที่บอกกับผู้ชมว่าในช่วงนี้จะเสนอคำว่าอะไรแล้วก็จะถาม อ.ประสาธ ทองอร่าม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญประจำช่วงถึงเรื่องราวในเรื่องรามเกียรติ์ที่

เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ ในขณะที่อ.ประสาธน์กำลังเล่าอยู่นั้น คุณธงชัย ก็จะคอยซักถามเพิ่มเติม ในบางครั้งก็จะแสดงความคิดเห็นต่างๆ กับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องรามเกียรติ์ และเมื่ออ.ประสาธน์เล่าจบแล้ว ถ้าคำศัพท์ที่น่าสนใจเป็นคติสอนใจ คุณธงชัยก็จะพูดสรุปให้แง่คิดกับผู้ชม ก่อนที่จะปิดเบรค

(2) ช่วงคุณพระเชี้ยว เป็นช่วงที่พิธีกรต้องสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย โดยในช่วงนี้คุณธงชัยจะต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เริ่มตั้งแต่เปิดเบรคมา คุณธงชัยก็ต้องบอกกับผู้ชมถึงเรื่องที่จะนำเสนอในแต่ละเทปว่า จะเสนอเรื่องอะไร เมื่อถึงตอนนั้น คุณธงชัยก็จะพูดคุย สอบถามความคิดเห็นกับพิธีกรร่วมอีก 2 ท่าน เกี่ยวกับเรื่องที่จะเสนอในตอนนั้น หลังจากนั้นก็จะแนะนำผู้ที่มาร่วมรายการ แล้วจึงทำการพูดคุยซักถามกัน ซึ่งคุณธงชัยก็เป็นพิธีกรที่ซักถามผู้ร่วมรายการบ่อยที่สุด

“พี่ก็จะเป็นคนเปิดประเด็น บอกเรื่องราวกับผู้ชมว่าวันนี้จะนำเสนอเรื่องอะไร แล้วก็ซักถามผู้ที่มาร่วมรายการ เอาเนื้อหาและสาระออกมาให้ผู้ชมให้ได้เยอะที่สุด”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

สำหรับคำถามที่คุณธงชัยใช้สอบถามเหล่าผู้เชี่ยวชาญนั้น ส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจในแต่ละตอน โดยคำถามเหล่านี้ทางรายการจะกำหนดให้อย่างคร่าวๆ ในบางครั้งคุณธงชัยก็จะนำประสบการณ์ที่ผ่านมา หรือความสงสัยส่วนตัวที่อยากรู้เสริมเข้ามาในการซักถามด้วย

“ก่อนที่จะอัดรายการที่จะไปฟังเก็บรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำ ดูว่าเค้าจะทำเรื่องอะไร แต่พี่จะไม่ฟังทั้งหมดนะ บางทีรู้มากไปแล้วเนี่ยก็就不用ถาม ทำให้ไม่สด นี่คือเทคนิคพี่ เรารู้หัวข้อ แล้วเราก็มานั่งคิด มาสงสัยในมุมมองของเรา”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

เมื่อใกล้จะปิดเบรค คุณธงชัยจะทำหน้าที่สรุปเนื้อหาที่ได้พูดคุยกันในช่วงนี้ทั้งหมด โดยลักษณะการพูดนั้นก็แสดงถึงความอึ้งอึ้งใจที่ได้รู้เรื่องราวต่างๆ เหล่านั้น บางครั้งก็แสดงความภาคภูมิใจที่ตนเองได้เกิดมาในประเทศที่อุดมไปด้วยมรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมายาวนาน และก็พยายามพูดให้ผู้ชมเห็นคุณค่าและให้ช่วยกันอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น ให้คงอยู่ต่อไป

“การพูดปิดเบรคในช่วงนี้ พี่ก็จะเอาเนื้อหา ที่ฟังจากการสัมภาษณ์นี้แหละ ในนั้นจะมีคำดีๆ แฝงอยู่ พี่ก็จะเก็บไว้ แล้วก็จะเอามาฆ่า มาห่อใหม่ ขยี้ซักนิดนึง แต่เราไม่ได้ fake นะ เราก็ต้องพูด ตามที่มันมีจริงๆ”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

หลังจากที่ได้สรุปเนื้อหาแล้ว คุณธงชัยก็จะกล่าวขอบคุณผู้ร่วมรายการและ แนะนำช่วงต่อไปของรายการ นั่นคือ ช่วงคุณพระโชวี ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงไฮไลน์ของรายการ โดย คุณธงชัยจะพูดถึงรายละเอียดคร่าวๆ เกี่ยวกับการแสดงว่า เป็นการแสดงเกี่ยวกับอะไร ใครจะ มาร่วมแสดงด้วย เพื่อดึงดูดให้ผู้ชมสนใจไม่เปลี่ยนไปดูช่องอื่นในขณะที่มีโฆษณา

(3) ช่วงคุณพระโชวี เป็นช่วงที่มีการแสดงซึ่งเนื้อหาในการแสดงจะสอดคล้องกับ ช่วงคุณพระเชียว ดังนั้นเมื่อเปิดเบรคมาคุณธงชัยก็จะพูดถึงเรื่องราวที่ได้เสนอไปแล้วในช่วงคุณ พระเชียว เป็นการสรุปเนื้อหาสั้นๆ ให้ผู้ชมที่เพิ่งเปลี่ยนช่องมาชมรายการและพลาดชมในช่วงคุณ พระเชียวรู้ว่าตอนนี้รายการดำเนินมาถึงช่วงไหนแล้ว และทำให้ผู้ชมเข้าใจสิ่งที่จะนำเสนอในช่วงนี้ มากขึ้น เหตุผลอีกประการหนึ่งนั้น เนื่องจากก่อนถึงช่วงนี้ได้มีช่วงสั้นๆ คั่นระหว่างทั้ง 2 ช่วง ดังนั้น การพูดสรุปนี้จะช่วยเชื่อมต่อบรรยากาศของผู้ชมให้เกิดความรู้สึกต่อเนื่อง หลังจากนั้นคุณธงชัยก็จะ บอกรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงให้ผู้ชมทราบ เช่น ถ้าการแสดงนั้นเป็นการร้องเพลงก็จะให้ รายละเอียดเกี่ยวกับผู้แต่งเนื้อร้อง ทำนอง และผู้เรียบเรียง พร้อมทั้งแนะนำผู้ที่จะมาร้องเพลงและ เล่นดนตรีประกอบ เป็นต้น แล้วจึงพุดนำเข้าสู่การแสดง

“ผมจะเป็นคนบอกผู้ชมว่าตอนนี้เราถึงไหนแล้ว อีกซักพักเราจะไปตรงนั้นแล้วนะ จะเป็น คนทำความเข้าใจให้กับผู้ชม เป็นข้อๆ ไป คอยเล่าเรื่อง บอกเรื่อง”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

หลังจากจบการแสดงแล้ว คุณธงชัยก็จะเชิญผู้ร่วมในการแสดงมาสอบถาม ความรู้สึกและรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงเพิ่มเติม รวมทั้งขอบคุณผู้ร่วมรายการในช่วงนี้ทุกคน และก่อนที่จะปิดเบรค คุณธงชัยก็ได้บอกกับผู้ชมถึงช่วงต่อไปเพื่อไม่ให้ผู้ชมเปลี่ยนช่องอีกเช่นกัน

(4) ช่วงคุณพระประชัน เป็นช่วงสุดท้ายของรายการ เปิดมาคุณธงชัยก็จะพูดคุย กับพิธีกรร่วมอีก 2 ท่าน ว่าในตอนนั้นๆ เป็นการประชันศิลปะไทยในแขนงใด ต่อมาก็จะแนะนำ คณะกรรมการตัดสินการประชัน และผู้ที่จะมาเข้าร่วมในการประชัน เมื่อแนะนำเรียบร้อยแล้ว ก็จะ

พูดคุยกับคณะกรรมการและผู้แข่งขันเพื่อสร้างความเป็นกันเองก่อนการแข่งขัน โดยก่อนการแข่งขันจะเริ่มขึ้นนั้น คุณธงชัยก็จะเป็นผู้บอกโจทย์ หรือกติกาในการแข่งขัน

เมื่อการแข่งขันจบสิ้นลง คุณธงชัยมักกล่าวชื่นชมและให้กำลังใจแก่ผู้แข่งขัน แล้วจึงสอบถามความรู้สึกของผู้แข่งขัน พร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการทั้งหมด เมื่อรู้ผลการแข่งขันซึ่งก็ใกล้หมดเวลาของรายการ คุณธงชัยก็จะกล่าวขอบคุณเหล่าคณะกรรมการและผู้สนับสนุนรายการ ก่อนที่จะกล่าวสวัสดิ์กับผู้ชม

(2) คุณพงษ์ศักดิ์ พงษ์สุวรรณ หรือ เท่ง เกิดเทิง (พิธีกรร่วม)

ประวัติโดยสังเขป

คุณพงษ์ศักดิ์ พงษ์สุวรรณ ในอดีตนั้นเคยเป็นลิเกเก่า แต่ในปัจจุบันเป็นตลกยุคใหม่ที่มีชื่อเสียงในวงการโทรทัศน์ แจ้งเกิดด้วยการเล่นละครสั้นในรายการระเบิดเถิดเทิง ซึ่งเป็นรายการของบริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในนาม เท่ง เกิดเทิง ต่อมาคุณเท่งก็มีโอกาสร่วมงานกับบริษัท เวิร์คพอยท์ฯ อีกครั้ง โดยได้มาอยู่ในแก๊ง 3 ซ่า ซึ่งเป็นกลุ่มตลกที่ช่วยสร้างความสนุกสนานให้กับรายการชิงร้อยชิงล้าน เป็นเอกลักษณ์ประจำรายการอย่างหนึ่งที่สามารถดึงดูดผู้ชมได้ โดยแก๊ง 3 ซ่านี้ประกอบด้วย คุณเพชรทนายวงคำเหล่า (หมา จ๊กม๊ก) คุณชูศักดิ์ เอี่ยมสุข (โหน่ง ชะชะช่า) และคุณเท่ง เกิดเทิง

จากผลงานทั้ง 2 ชิ้นที่ผ่านมาช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับคุณเท่งมาก ทำให้คุณเท่งมีผลงานอื่นๆ ตามมาอีกหลายอย่าง เช่น ภาพยนตร์ (เรื่อง 7 ประจัญบาน, แอบ..คนข้างบ้าน, หลวงพี่เท่ง, โหน่ง เท่ง นักเลงภูเขาทอง เป็นต้น) มิวสิควีดีโอ (เพลง ซ่อมได้ ของเบิร์ด ธงชัย แมคอินไตย์) งานโฆษณา (โฆษณา หมากฝรั่งเดนทีน) นอกจากนี้คุณเท่งก็ได้ออกพอกเก็ตบู๊ตออกมา 1 เล่ม ชื่อว่า รักนะ เท่ง เกิดเทิง อีกด้วย

ในปัจจุบันคุณเท่ง เกิดเทิง เป็นพิธีกรประจำของ บริษัท เวิร์คพอยท์เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) โดยรายการที่คุณเท่งจะต้องรับผิดชอบมีหลายรายการด้วยกัน ซึ่งในแต่ละรายการคุณเท่งก็จะทำหน้าที่แตกต่างกันไป เช่น รายการระเบิดเถิดเทิง รายการชิงร้อยชิงล้าน คุณเท่งจะรับหน้าที่เป็นตัวชูโรง สร้างสีสันให้กับรายการ เป็นต้น

ในรายการคุณพระช่วย หน้าที่หลักๆ ของคุณเท่ง คือ ทำหน้าที่เป็นพิธีกรร่วม หรือเป็นพิธีกรผู้ช่วยของคุณธงชัยซึ่งเป็นพิธีกรหลักของรายการ แต่จะมีช่วงหนึ่งของรายการ คือ ช่วงคุ้มของเก่า ที่คุณเท่งจะได้รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว โดยจะนำเสนอร่วมกับ

ผู้เชี่ยวชาญประจำช่วงอีกท่านหนึ่ง สำหรับช่วงที่คุณเก่งจะต้องรับผิดชอบมีดังนี้ ช่วงคุณพระเชี้ยว ช่วงคุ่มของเก่า ช่วงคุณพระโชวี และช่วงคุณพระประชัน

บุคลิกลักษณะ

เนื่องจากคุณเก่งเคยมีอาชีพเป็นตลก และผลงานที่ผ่านๆ มากี่มักจะทำออกมาในรูปแบบเดียวกัน ดังนั้นบุคลิกลักษณะของคุณเก่งจึงเป็นคนที่ยิ้มแย้ม มีอารมณ์ขัน และมักจะเล่นมุขอยู่ตลอดเวลา ในบางครั้งก็คอยหยอกล้อกับผู้ร่วมรายการและพิธีกรท่านอื่นๆ เป็นผู้ที่คอยสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานให้แก่ผู้ชม จะเห็นได้ว่าเป็นบุคลิกที่แตกต่างกับคุณธงชัย ซึ่งบุคลิกของคุณเก่งนี้จะช่วยทำให้ภาพลักษณ์ของรายการทางด้านศิลปวัฒนธรรมไม่น่าเบื่อ

“คุณเก่งเค้ามีพื้นฐานเป็นลิเก เป็นตลก จะคอยให้ความสนุกสนานกับผู้ชม”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

ถึงแม้ว่าบุคลิกโดยทั่วไปของคุณเก่งจะตลกและสนุกสนาน แต่ในบางครั้งที่ทางรายการนำเสนอเรื่องราวที่มีลักษณะเป็นทางการ หรือผู้ร่วมรายการเป็นผู้อาวุโสมากๆ อย่างเช่น ท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ คุณเก่งก็จะมีความสุขุมมากขึ้น แสดงออกอยากอ่อนน้อม ไม่ทำสิ่งใดอันเป็นการไม่เหมาะสม

วิธีการดำเนินรายการ

ในรายการคุณพระช่วยนี้ คุณเก่งได้รับหน้าที่ให้เป็นพิธีกรร่วมทั้งหมด 3 ช่วง และเป็นผู้ดำเนินรายการหลักอีก 1 ช่วง ดังนี้

(1) ช่วงคุณพระเชี้ยว ในช่วงนี้คุณเก่งจะช่วยคุณธงชัยซักถามผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมาในช่วงนี้ โดยคำถามของคุณเก่งค่อนข้างแตกต่างกับคำถามของคุณธงชัย โดยคำถามของคุณเก่งมักจะมาจากความสงสัยส่วนตัวมากกว่า นอกจากการซักถามแล้ว ในบางครั้งก็จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่นำเสนอ พร้อมทั้งสอดแทรกประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเองเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ผู้ชมทราบ และเมื่อการพูดคุยกันดำเนินไปในแนวทางที่ดูจริงจังเกินไป คุณเก่งก็จะคอยหาจังหวะที่ปล่อยมุขตลกเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชม เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของรายการไม่ให้น่าเบื่อ ในบางกรณีที่มีการพูดคุยในช่วงนี้มีการสาธิตประกอบด้วย คุณเก่งก็จะขอมีส่วนร่วมในการสาธิตนั้นๆ ด้วย เช่น ในเทปที่นำเสนอเรื่องเพลงกล่อมลูก ทางรายการได้จัดให้มีสาธิตการร้องเพลงกล่อมลูก ซึ่งผู้ร่วมรายการจะต้องแสดงเป็นแม่และร้องเพลงกล่อมลูก พร้อมกับไกวเปลเหมือนจริง

คุณเท่งก็จะร่วมด้วยโดยการแสดงเป็นพ่อ ซึ่งก็เป็นมุขสดของคุณเท่งที่สร้างเสียงหัวเราะให้แก่ผู้ชมอย่างหนึ่ง

ภาพที่ 12 คุณเท่งสาธิตการตัดมือ ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของคนที่จะเรียนรำไทย

(2) ช่วงคุ้มของเก่า เป็นช่วงที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับของเก่า ของโบราณ ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วงเดียวของรายการที่คุณเท่งทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการหลักเพียงคนเดียว โดยเปิดเบรคมาก็จะแนะนำกับผู้ชมว่าช่วงนี้เป็นช่วงอะไร แล้วก็บอกกับผู้ชมว่าในเทปนั้น เสนอสิ่งของอะไร หลังจากนั้นก็จะสอบถาม อ.เผ่าทอง ทองเจือ ผู้เชี่ยวชาญประจำช่วงถึง ประวัติ ที่มา และความสำคัญของสิ่งของชิ้นนั้นๆ หากประวัติของสิ่งของชิ้นนั้นไม่ยาวมาก เวลายังมีเหลือ คุณเท่งก็จะสอบถามผู้เชี่ยวชาญถึงสิ่งของชิ้นอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งของชิ้นแรกที่นำเสนอ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาอีกวิธีหนึ่ง ถ้าในบางครั้งสิ่งของที่นำมาเป็นสิ่งที่คุณเท่งไม่เคยเห็น ก็จะแสดงสีหน้าตะลึง และทิ้งออกมาอย่างชัดเจน สำหรับในตอนท้ายของช่วง เมื่อผู้เชี่ยวชาญเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งของจบแล้ว คุณเท่งก็จะพูดปิดเบรค โดยย้ำกับผู้ชมว่าสามารถรู้เรื่องราวเกี่ยวกับของโบราณได้ในช่วงนี้

(3) ช่วงคุณพระไชว้ ในตอนต้นเบรคที่พิธีกรหลักแนะนำเรื่องการแสดง คุณเท่งก็จะช่วยแนะนำด้วย พร้อมทั้งแสดงความอยากดูการแสดงของผู้ร่วมรายการ ด้วยเหตุที่ช่วงนี้เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการแสดง บทบาทของคุณเท่งในการพูดคุยจึงลดลงไป ดังนั้นคุณเท่งจึง

พยายามที่จะมีส่วนร่วมกับการแสดง โดยในบางครั้งที่การแสดงเป็นเรื่องแบบชาวบ้านๆ เช่น การแห่
 ขันหมาก ซึ่งจะมีการจำหน่ายชบวนคุณเท่งก็จะสวมบทบาทเป็นผู้แสดงด้วย โดยเข้าไปร่วมรำกับผู้
 แสดงคนอื่นๆ เป็นต้น แต่หากการแสดงชุดใดที่ผู้แสดงต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนเป็นเวลานาน
 เมื่อจบการแสดงคุณเท่งก็จะขอทดลองทำบ้าง และด้วยความไม่ชำนาญก็จะเรียกเสียงหัวเราะจาก
 ผู้ชมได้อีกทางหนึ่ง ตัวอย่างเช่น การแสดงหุ่นนานาชาติ ซึ่งจะเป็นการแสดงเชิดหุ่นของประเทศ
 ต่างๆ คุณเท่งและคุณทอดด์พิถีกร่วมอีกท่านหนึ่ง ก็ได้ทดลองเชิดหุ่นเหล่านั้น เป็นต้น

การที่คุณเท่งเข้าไปมีส่วนร่วมในช่วงของการแสดงนี้ นอกจากจะสร้างรอยยิ้มและ
 เรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมแล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ร่วมรายการ ช่วยลดความเขิน
 อายและความตื่นตัวให้แก่ผู้ร่วมรายการ อีกวิธีหนึ่งที่คุณเท่งใช้สร้างความเป็นกันเองกับผู้ร่วม
 รายการ คือ การแซวผู้ร่วมรายการ โดยจะหยิบเอาเอกลักษณ์ของผู้ร่วมรายการ มาทำเลียนแบบ
 เช่น ร้องเพลงเลียนแบบเสียงของคุณสันติ ลุนเผ่ นักร้องเพลงปลุกใจ ซึ่งน้ำเสียงของคุณสันติจะ
 เป็นเอกลักษณ์ เพราะมีน้ำเสียงที่ใหญ่ เป็นต้น

(4) ช่วงคุณพระประชัน ก่อนที่รายการจะเพิ่มช่วงคุณพระย่ากรุงเข้ามาในรายการ
 นั้น คุณเท่งยังมีเวลาพูดคุยกับผู้แข่งขันก่อนทำการแข่งขันได้ แต่เมื่อเพิ่มช่วงเข้ามาทำให้เวลา
 ของช่วงนี้ลดลง ซึ่งทำให้คุณเท่งมีบทบาทน้อยลงตามไปด้วย เพราะแทบจะไม่ได้พูดอะไรเลย อาจ
 ได้ถามความรู้สึกของผู้แข่งขันบ้างเป็นบางครั้ง หรือมีเพียงบางโอกาสเท่านั้นที่คุณเท่งจะได้กล่าว
 แสดงความรู้สึกของตนที่มีต่อการประชัน สำหรับหน้าที่หลักของคุณเท่งในช่วงนี้ คือ การช่วยเปิด
 โจทย์หรือกติกาที่ใช้ในการแข่งขัน ซึ่งทางรายการได้จัดทำขึ้น

ในช่วงที่ผู้แข่งขันกำลังประชันฝีมือกัน ถ้าการประชันครั้งใดเป็นการประชันด้วย
 การบรรเลงเพลงช้า คุณเท่งก็จะแสดงอาการเคลิบเคลิ้มไปตามเพลง แต่ถ้าเพลงที่ใช้ในการประชัน
 เป็นเพลงเร็ว ก็แสดงความสุขสนุกสนาน เดินไปพร้อมกับเพลงด้วย

(3) คุณทอดด์(ทองดี) ลาเวลล์ (พิถีกร่วม)

ประวัติโดยสังเขป

ทอดด์ ทองดี เกิดที่เมืองสแครนตัน รัฐเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา เดินทางมาประเทศ
 ไทยเนื่องจากได้รับทุนฟูลไบรท์ (Full Bright) ทำโครงการเรื่องสมุนไพรรักษาโรคในชนบทไทย 1 ปีเต็ม
 ต่อมามีโอกาสได้พบและร่วมงานกับกลุ่มนักร้องเพลงเพื่อชีวิต ได้แก่ วงชูชู และคาราบาว ทำให้
 คุณทอดด์เป็นที่รู้จักมากขึ้น หลังจากนั้นคุณทอดด์ก็ออกผลงานเดี่ยวของตนเอง โดยมีผลงานเพลง
 มากกว่า 10 อัลบั้ม ซึ่งคุณทอดด์มักจะเป็นผู้แต่งเนื้อร้อง ทำดนตรี ด้วยตัวเองเกือบทั้งหมด

นอกจากงานเพลงแล้ว คุณทอดด์ยังมีผลงานทางด้านงานเขียนอีกมากมาย โดยเขียนคอลัมน์ This Great Country ให้กับหนังสือ เนชั่นจูเนียร์และคอลัมน์ กระจ่างกับเต่า ในหนังสือดิฉัน เป็นเวลาหลายปี ทั้งยังเขียนหนังสืออื่นๆ อีกมากมาย โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแง่คิด ความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น เต็มราชีวิต คู่มือชีวิต ชีวิตใช้ได้ เป็นต้น

สำหรับความเป็นมาของคุณทอดด์ ที่มาเป็นพิธีกรรายการนี้ก็เนื่องจากเคยเป็นแขกรับเชิญในรายการชัยบดินทร์โชว์ และรายการชิงร้อยชิงล้าน ด้วยความที่เป็นคนมีมุขตลก ทางบริษัทเวิร์คพอยท์ฯ จึงชักชวนให้มาร่วมงาน โดยให้มาเป็นพิธีกรในรายการ คุณพระช่วย ซึ่งคุณทอดด์ทำหน้าที่เป็นพิธีกร 4 ช่วง คือ ช่วงคุณพระเชีว ช่วงคุณพระโชว์ ช่วงคุณพระยำกรุง และช่วงคุณพระประชัน

บุคลิกลักษณะ

สำหรับบุคลิกลักษณะของคุณทอดด์ โดยทั่วไปแล้วเป็นคนยิ้มแย้ม แต่ค่อนข้างจะพูดน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพิธีกรคนอื่น ๆ เนื่องจากคุณทอดด์เป็นคนต่างชาติ แต่มาเป็นพิธีกรในรายการเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมไทย อาจทำให้มีหลายอย่างที่ไม่เข้าใจ อย่างเช่นในเรื่องของภาษา ซึ่งก็จะทำให้ตามไม่ทันมุขตลกของคุณธงชัยและคุณเท่ง และเมื่อไม่เข้าใจก็จะทำสีหน้างงสงสัยออกมาอย่างชัดเจน สร้างความน่าเอ็นดูให้กับผู้ชม เนื่องจากเป็นบุคลิกที่คนไทยมักจะพบเห็นเป็นประจำเมื่อชาวต่างชาติไม่เข้าใจความหมายของภาษาไทย

บุคลิกอีกอย่างหนึ่งที่คุณทอดด์มักจะทำอยู่เสมอ และมีลักษณะโดดเด่น แตกต่างจากพิธีกรท่านอื่น คือ มีบุคลิกคล้ายเด็ก สาเหตุก็เนื่องมาจากเป็นชาวต่างชาติไม่เข้าใจในวัฒนธรรมไทยนั่นเอง ทำให้การแสดงออกบางอย่างนั้นตามใจตัวเอง อยากจะทำอะไรตอนไหนก็ทำ ทั้งที่การกระทำบางอย่างถ้าเป็นคนไทยจะเห็นว่าไม่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น ในช่วงคุณพระโชว์ ที่สาธิตวิธีการแห่ขันหมาก ซึ่งในขบวนก็จะประกอบไปด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย พานขันหมาก ลินสอดพร้อมด้วยขนมที่ใช้ในพิธีหมั้น เมื่อคุณทอดด์เห็นขนมก็หยิบรับประทานทันที ซึ่งตามประเพณีไทยจะไม่รับประทานขนมเหล่านั้นจนกว่าจะเสร็จพิธี เป็นต้น

บุคลิกด้านหนึ่งของการเป็นพิธีกรชาวต่างชาติ คือ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดเห็นค่อนข้างแตกต่างจากพิธีกรท่านอื่น ตรงไปตรงมา สงสัยสิ่งใดก็จะถามออกมาตรงๆ แต่เนื่องจากคุณทอดด์อยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้คุณทอดด์ซึมซับลักษณะ และอุปนิสัยแบบไทยมาพอสมควร เช่น มีความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ มีสัมมาคารวะ เป็นต้น

วิธีการดำเนินรายการ

การเป็นพิธีกรของคุณทอดด์ ในรายการนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับของคุณเท่ง คือ ทำหน้าที่เป็นพิธีกรร่วม 3 ช่วง และเป็นผู้ดำเนินรายการหลักอีก 1 ช่วง ดังนี้

(1) ช่วงคุณพระเชี้ยว คุณทอดด์จะช่วยพิธีกรท่านอื่นๆ สอบถามผู้เชี่ยวชาญ แต่คำถามของคุณทอดด์จะมีลักษณะแตกต่างจากพิธีกรอีก 2 ท่าน โดยคุณทอดด์ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนต่างชาติ จะคอยสอบถามในมุมมอง และความคิดของคนต่างชาติ นอกจากจะทำหน้าที่สอบถามผู้เชี่ยวชาญแล้ว หากเรื่องที่น่าสนใจมีความใกล้เคียง สอดคล้องกับเรื่องราวและความเชื่อในประเทศของตน คุณทอดด์ก็จะพูดเปรียบเทียบให้ผู้ชมทราบ อย่างเช่น ในตอนที่เสนอเรื่องแมวไทย มีการพูดถึงแมวชนิดหนึ่งที่มีสีดำทั้งตัว ซึ่งคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับแมวดำว่าเป็นแมวอัปมงคล คุณทอดด์เห็นว่าเป็นความเชื่อที่ใกล้เคียงกับในประเทศของตน จึงเล่าให้ผู้ชมฟังว่าในบ้านเมืองเค้าถือว่าถ้าแมวดำเดินตัดหน้าจะเกิดเรื่องไม่ดี เนื่องจากชาวต่างชาติมีความเชื่อว่ามีแมวดำเป็นสัตว์เลี้ยงของเหล่าแม่มด เป็นต้น แต่หากเรื่องใดที่น่าสนใจมีความแตกต่างและขัดแย้งกัน คุณทอดด์ก็จะอธิบายให้ผู้ชมได้ทราบเช่นกัน

“ทอดด์ก็เหมือนผู้เฝ้าวัฒนธรรม คอยเปรียบเทียบว่า อันนี้เหมือนอันนั้นนะ คล้ายวัฒนธรรมของเขา เหมือนเป็นการบันทึกไว้อีกทางหนึ่ง”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

“คุณทอดด์เป็นคนที่ทำให้เห็นความแตกต่าง แต่ในบางครั้งที่วัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกัน ก็จะเป็นเค้าที่โยงให้เห็นว่า มนุษย์เราก็มีรากเหง้าอันเดียวกัน”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

ในบางโอกาสที่ผู้ร่วมรายการเป็นชาวต่างชาติ เช่น ตอนหุ่นนานาชาติ ที่มีผู้ร่วมรายการเป็นชาวสิงคโปร์ ซึ่งมีความรู้ทางภาษาอังกฤษดี คุณทอดด์ก็จะทำหน้าที่เป็นล่ามสอบถามผู้ร่วมรายการเป็นภาษาอังกฤษ

(2) ช่วงคุณพระไชว สำหรับการแสดงที่นำมาในช่วงนี้มีหลายๆ ชุดที่คุณทอดด์เคยเห็นแต่ไม่เข้าใจความหมายลึกซึ้ง ก็จะสอบถามผู้แสดงเกี่ยวกับรายละเอียด และความสำคัญของการแสดงในชุดนั้นตามความคิดของเขาเอง ในบางเรื่องคุณทอดด์ก็จะสอดแทรกประสบการณ์ที่ผ่านมาของเขาให้ผู้ชมฟัง หรือบางครั้งก็จะพูดเสริมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจ เช่น ในตอนเพลงกล่อมลูก คุณทอดด์ได้บอกว่า เด็กที่นอนหลับในสภาพแวดล้อมที่มีเสียงดังรบกวนยาก กับ

เด็กที่นอนหลับด้วยเสียงดนตรีที่ไพเราะนั้น จะมีพัฒนาการทางความคิดแตกต่างกัน เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่คุณทอดด์พูดนี้ เป็นความรู้จากตัวคุณทอดด์เอง เมื่อเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าเสนอ จึงหยิบยกมาพูดเพื่อเป็นความรู้เสริมให้ผู้ชม

นอกจากที่ได้กล่าวมา หน้าที่อื่นๆ ในช่วงก็จะคล้ายกับคุณเท่ง คือ เข้าไปมีส่วนร่วมเล็กๆ น้อยๆ กับการแสดง อย่างเช่น ตอนหุ่นนานาชาติ คุณทอดด์ก็ร่วมทดลองการเชิดหุ่นของชาติต่างๆ เช่นเดียวกับคุณเท่ง

(3) ช่วงคุณพระย้ากรุง เป็นช่วงที่แนะนำสถานที่สำคัญๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในช่วงนี้คุณทอดด์จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการหลัก ร่วมกับคุณรอง เค้ามูลคดี ผู้เชี่ยวชาญประจำช่วง เปิดเบรคมาคุณทอดด์ก็จะแนะนำกับผู้ชมว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่จะพาผู้ชมไปเที่ยว ซึ่งลักษณะการพูดก็เหมือนเชิญชวนให้ผู้ร่วมเดินทางไปยังสถานที่เหล่านั้นพร้อมๆ กับรายการ หลังจากนั้นจึงสอบถามกับคุณรองว่าจะพาไปเที่ยวที่ไหน และจะคอยซักถามเกี่ยวกับที่ตั้งและความสำคัญของสถานที่เหล่านั้น ด้วยความสนใจอยากรู้ ในขณะที่คุณรองอธิบายได้ฟังบางครั้งคุณทอดด์ก็จะหยอกเ้าคุณรอง ช่วยสร้างสีสันให้รายการ ก่อนปิดเบรคในช่วงนี้คุณทอดด์ก็จะเชิญชวนให้ผู้ชมติดตามชมช่วงนี้อีกในวันต่อไป

(4) ช่วงคุณพระประชัน เนื่องจากในระยะหลังเวลามีจำกัด ช่วงนี้จำเป็นที่จะต้องรวบรัดให้มีความกระชับ เนื้อหาที่น่าเสนอจึงเน้นที่การประชันเป็นหลัก ดังนั้นหน้าที่ประจำของคุณทอดด์จึงไม่มี มีโอกาสได้พูดคุยสอบถามความรู้สึกของผู้แข่งขันบ้างเป็นบางครั้ง ถึงแม้ว่าจะไม่มีหน้าที่ประจำ แต่คุณทอดด์ก็ไม่ทิ้งบทบาทการเป็นตัวแทนชาวต่างชาติ โดยจะคอยพูดเปรียบเทียบกับศิลปะไทยที่มีความหลายคลึงกับของต่างชาติให้ผู้ชมฟัง อย่างเช่น การประชันเพลงแหล่ คุณทอดด์ก็จะบอกว่า เพลงแหล่นั้น ถือได้ว่าเป็นเพลงแร็ปแบบไทย เป็นต้น

สำหรับเครื่องดนตรีไทยบางอย่างที่คุณทอดด์ไม่รู้จัก แต่ถ้าเครื่องดนตรีชิ้นนั้นสามารถบรรเลงได้อย่างสนุกสนาน คุณทอดด์ก็จะแสดงอารมณ์ร่วมไปพร้อมๆ กับการบรรเลงด้วย แสดงให้เห็นว่าภาษาดนตรีนั้นเปรียบได้กับภาษาสากลนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าพิธีกรทั้ง 3 คน มีบุคลิกและหน้าที่ในรายการที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้วิธีการดำเนินรายการของแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย โดยมีทั้งคุณธงชัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ เชื่อมโยงเนื้อหาและสาระสำคัญ คุณเท่งเป็นผู้สร้างความสนุกสนาน คอยเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชม และคุณทอดด์ตัวแทนชาวต่างชาติที่เปรียบได้กับผู้เฝ้าสังเกตวัฒนธรรม

ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ทำให้รายการ คุณพระช่วย มีบรรยากาศ และรูปแบบรายการไม่เหมือนกับรายการทางด้านศิลปวัฒนธรรมรายการอื่นๆ

“ในแต่ละตอน พิธีกรถือได้ว่าเป็นผู้นำสารที่คืออยู่แล้ว เพราะว่า ทุกคนมีพื้นฐานความเป็นไทยแบบเก่าก่อนมาพอสมควร”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

- ผู้ร่วมรายการ (Guest)

ผู้ร่วมรายการ เป็นบุคคลที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งในรายการ คุณพระช่วย โดยจะแบ่งออกตามลักษณะการนำเสนอ และเนื้อหาในแต่ละช่วง ซึ่งสามารถได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) ผู้เชี่ยวชาญ

เป็นผู้ร่วมรายการที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่นำเสนอในรายการ โดยส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้อาวุโส ผู้ร่วมรายการกลุ่มนี้ จะอยู่ในช่วงของการสัมภาษณ์และพูดคุย เช่น ช่วงไขนวันละคำกับครูมีด ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ เป็นต้น

(2) ผู้สาธิต และ ผู้แสดง

เป็นผู้ร่วมรายการที่มีความสามารถในด้านต่างๆ เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี ร่ายรำ เป็นต้น บุคคลกลุ่มนี้มักอยู่ในช่วงที่มีการแสดง เช่น ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ (เป็นบางเทป) ช่วงคุณพระโชว์ เป็นต้น ซึ่งจะมีความหลากหลาย ทั้งในด้านอายุและความสามารถ

- ผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ในรายการเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และมรดกของชาติ ซึ่งมีความโบราณ เก่าแก่ บางอย่างก็เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ดังนั้น ผู้ที่จะมาพูดคุยให้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้จึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีความรู้ในเรื่องเหล่านั้นเป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญในรายการ คุณพระช่วย สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้เชี่ยวชาญประจำรายการ ประกอบด้วย อาจารย์ประสาท ทองอร่าม (ครูมีด), อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ และคุณรอง คำมูลคดี ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ โดยจะประจำอยู่ในช่วงต่างๆ ของรายการ ดังนี้

- อาจารย์ประสาท ทองอร่าม (ครูมีด) ผู้เชี่ยวชาญในช่วงไขววันละคำกับครูมีด

อาจารย์ประสาท ทองอร่าม หรือที่รู้จักกันดีในนามของ ครูมีด ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็น นักวิชาการ ละครและดนตรี ระดับ 8 ของกรมศิลปากร ที่ครูมีดได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในช่วงนี้ เนื่องจากเป็นครูทางที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้คลุกคลีอยู่กับไขว นานาศิลป์ไทย และดนตรีไทยอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีความรู้ในศิลปะแขนงนี้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากการทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำไขววันละคำฯ แล้ว ในบางเทป ครูมีดก็ร่วมเป็นคณะกรรมการในการตัดสินการแข่งขัน ในช่วงคุณพระประชันด้วย

นอกจากงานเบื้องหน้าที่ได้กล่าวมาแล้ว ครูมีดยังทำหน้าที่ในส่วนของการผลิตด้วย โดยเป็นที่ปรึกษาของรายการ

“นอกจากทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญแล้ว ทางเบื้องหลังผมก็ต้องคอยให้ข้อมูล บางอย่างที่ไม่รู้ หรือบางสิ่งที่มีมันแฝงอยู่เป็นเกร็ดเล็ก เกร็ดน้อย เราก็ต้องให้ข้อมูลเค้า หรือการจัดทำการแสดง ก็จะแนะนำว่าควรออกมาลักษณะไหนให้คนดูชอบ”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

บุคลิกลักษณะและวิธีการดำเนินรายการ

ครูมีด เป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาเสียงดัง ฟังชัด ลักษณะคล้ายกับการพากย์ไขว เวลาที่เล่าเรื่องรามเกียรติ์นั้น ก็จะเล่าได้อรรถรส น้ำเสียงที่ใช้ก็จะแสดงอารมณ์ไปตามเนื้อหา ทำให้ผู้ชมเห็นภาพตามไปด้วย บางครั้งก็จะแสดงความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับตอนนั้นๆ ให้ผู้ชมทราบ

“ครูมีดเนี่ย เริ่มจากไขววันละคำ ต้องเป็นเค้าอยู่แล้ว เพราะเชี่ยวชาญเรื่องไขวมาก จำอยู่ในสายเลือดเลย แล้วครูแกก็เล่าสนุก เสียงดัง พูดจาฉะฉาน เล่ามันส์”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ในบางโอกาสก็ยกบทกลอนในเรื่องมากกล่าวให้ฟัง ซึ่งเป็นบทกลอนที่นำมาใช้ในการพากย์ไขวจริงๆ ตัวอย่างเช่น ในตอนที่เสนาบอกว่า ลิ่นฤทธิ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนุมาน ครูมีดได้ยกเอาบทกลอนช่วงหนึ่งที่อยู่ในตอนนั้นมาพูดให้ผู้ชมฟัง ดังนี้

พระแลแสงเพ่งพิศวายุบุตร บริสุทธิ์ชนขาวราวสีสังข์
 ทั้งท่วงทีกริยาไม่น่าขัง จึงดำรงสตรัสสั่งอนุชา
 วานรตัวนี้ที่ประหลาด เห็นมิใช่เชื้อชาติวานรป่า
 อย่าทำร้ายพี่จะเรียกให้ลงมา แล้วมีวาจาเรียกวานร

“เวลาผมเล่าเรื่อง ก็พยายามเอาตลกเข้าไปแทรกบ้าง มีการพากษ์ การบรรยาย จะช่วยทำให้คนดูสนใจ ไม่ง่วง ไม่เบื่อ”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

การนำบทกลอนมาใช้ร่วมในการเล่าเรื่องนี้ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและวิถีในการนำเสนอแบบหนึ่ง และเมื่อใกล้จะหมดช่วง หากคำใดที่เป็นคติสอนใจ ครูมีดก็จะให้แง่คิดกับผู้ชมก่อนที่จะส่งให้คุณธงชัยเป็นผู้ปิดเบรค

- อาจารย์ เผ่าทอง ทองเจือ ผู้เชี่ยวชาญในช่วงคุ่มของเก่า

อ.เผ่าทอง ทองเจือ คณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดี นอกจากอาชีพราชการแล้ว อ.เผ่าทอง ยังมีอาชีพเสริมอื่นๆ อีก เช่น ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่ทำมาจากผ้าไหม และผ้าฝ้าย จำหน่ายตามห้างสรรพสินค้าทั่วประเทศไทย อาชีพเสริมอีกอย่าง คือ มัคคุเทศก์ ซึ่งทำเป็นทัวร์วัฒนธรรม ทั้งยังเป็นพิธีกรรายการทีวี ทำงานเขียน เป็นที่ปรึกษาของบริษัทเทอร์แกโนเซอร์ และหน่วยงานราชการต่างๆ ที่ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมทั้งสิ้น ด้วยคุณสมบัติและผลงานของอ.เผ่าทองที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้ทางผู้ผลิตรายการเชิญอาจารย์มาเป็นผู้เชี่ยวชาญประจำรายการในช่วงคุ่มของเก่า

“อ.เผ่าทองเป็นผู้รอบรู้เยอะมากในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องผ้าไทยหรือของประทีนผืนเนี้ย แก่เอกอุมาก แต่พอได้คุยด้วยแล้วเนี้ย แก่รู้เยอะกว่านั้นอีก แล้วก็เล่าเรื่องสนุกด้วย”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

บุคลิกลักษณะและวิธีการดำเนินรายการ

บุคลิกของอ.เผ่าทอง ด้วยเหตุที่ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดี จึงต้องวางตัวให้น่าเชื่อถือ เวลาพูดจานั้นจึงเป็นแบบเรียบๆ แต่ก็แฝงไปด้วยอารมณ์ขัน และใบหน้าก็ยิ้มแย้มอยู่

เสมอ ในขณะที่อ.เผ่าทองเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับของเก่าอยู่นั้น ถ้าพิธีกรรมสังคายนาหรือถามสิ่งใด อ.เผ่าทองก็จะอธิบายเพิ่มเติมให้เข้าใจ เมื่อคุณเท่ง พิธีกรที่ดำเนินรายการด้วยกันในช่วงนี้ทำการหยอกล้อหรือแซว อ.เผ่าทองก็จะเล่นมุขตบ สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม และหากอ.เผ่าทองมีประสบการณ์เรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของที่นำเสนอ ก็จะเล่าให้ผู้ชมได้รู้ด้วย

- คุณรอง คำมูลคดี ผู้เชี่ยวชาญประจำช่วงคุณพระย่ากรุง

คุณรอง คำมูลคดี ศิลปินอาวุโสซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและรู้จักกันดีในวงการบันเทิง เป็นที่เคารพ รักของคนทั้งในและนอกวงการ มีผลงานมากมาย หลากหลาย ทั้งภาพยนตร์ ละคร และการพากย์เสียง เป็นต้น จากความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาระยะเวลาอันยาวนานในวงการบันเทิงนี้ ทำให้คุณรองได้รับเกียรติให้เป็นอาจารย์สอนสาขาวิชาโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ ที่มหาวิทยาลัยเกริก สำหรับการมาร่วมงานในรายการคุณพระช่วยครั้งนี้ เนื่องจากในช่วงคุณพระย่ากรุง เป็นช่วงที่นำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญๆ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสถานที่ส่วนใหญ่ก็จะมีประวัติอันยาวนานผู้จัดจึงต้องการคนที่ค่อนข้างมีอายุชักร่น้อย เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และต้องเป็นคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งคุณรองก็มีคุณสมบัติเหล่านี้ครบถ้วน

“เหตุที่เลือกพ่อรอง ก็เพราะท่านเป็นคนกรุงเทพ ที่อยู่มานานแล้วไง ตั้งแต่เด็ก แล้วเป็นที่รู้จักดีของคนทั่วไป”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

บุคลิกลักษณะและวิธีการดำเนินรายการ

บุคลิกของคุณรองนั้นทราบกันดีว่า เป็นคนที่มีอารมณ์ขัน มีน้ำเสียงไพเราะ และพูดจาชัดถ้อยชัดคำ และด้วยความที่คุณรองเป็นคนกรุงเทพ ก็จะมีรู้จักสถานที่ต่างๆ เหล่านั้นเป็นอย่างดี รู้ทั้งประวัติ และความสำคัญ ในบางเรื่องที่น่าสนใจถ้าคุณรองมีประสบการณ์โดยตรงก็จะเล่าเรื่องได้อย่างเห็นภาพ อย่างเช่น ตอนที่น่าสนใจเรื่องบางลำพู ซึ่งเป็นที่อยู่ของคุณรองในวัยเด็ก ก็จะเล่าให้เห็นภาพเป็นฉากๆ ผ่านออกมาจากมุมมองของคุณรองเอง เป็นต้น

“เสียงของแกหล่อ มีเอกลักษณ์ น่าฟังเหมือนสรพงษ์ แล้วแกก็จะเล่าได้เป็นฉากๆ และมีลักษณะบุคลิกเหมือนพิธีกร คือ เฮฮา เป็นกันเอง”

(คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน อาจมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันบ้าง แต่วิธีการนำเสนอจะมีลักษณะคล้ายๆ กัน คือ แสดงความเป็นกันเองกับพิธีกรที่ร่วมดำเนินรายการ ไม่ถือตัว ให้ความรู้ในลักษณะที่เหมือนผู้ใหญ่เล่าเรื่องให้เด็กฟัง ไม่ได้เป็นแบบจริงจัง หรือมีพิธีรีตองแต่อย่างใด บุคลิกที่สังเกตเห็นอีกอย่างหนึ่ง ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส หากมีสิ่งใดตลกก็จะหัวเราะออกมา ไม่ปิดบังใดๆ ซึ่งแตกต่างจากบุคลิกลักษณะของผู้เชี่ยวชาญโดยทั่วไป ที่มักจะต้องวางตัวให้ดูน่าเชื่อถือ และไม่ทำสิ่งใดที่ลบภาพความน่าเชื่อถือ

2. ผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่องที่น่าเสนอในแต่ละตอน ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้จะอยู่ในช่วงคุณพระเชี้ยว ซึ่งเป็นช่วงของการพูดคุย สัมภาษณ์ระหว่างพิธีกรกับผู้ร่วมรายการ ผู้ร่วมรายการในช่วงนี้จะเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านในเรื่องที่น่าเสนอในแต่ละตอน และด้วยเหตุที่เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยวเปลี่ยนแปลงไปทุกสัปดาห์ ผู้เชี่ยวชาญจึงต้องเปลี่ยนไปตามเรื่องที่น่าเสนอด้วยเช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากช่วงที่มีการพูดคุย ช่วงอื่นๆ เช่น ช่วงไขวันละคำฯ เนื้อหาที่น่าเสนอในทุกๆ สัปดาห์ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับไขวันเรื่องรามเกียรติ์ ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นคนเดียวกันตลอด ทำให้ครูมีดีได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำรายการ เป็นต้น

เนื้อหาที่น่าเสนอในช่วงนี้ เป็นเนื้อหาหลักของรายการ มีความหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และมีประวัติอันยาวนาน ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้จึงคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่จะนำเสนอ ต้องเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในวงการนั้นๆ และหากบุคคลท่านนั้นเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ก็จะได้รับเลือกให้เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่องในช่วงนี้ ตัวอย่างเช่น ตอนที่น่าเสนอเรื่อง การเมืองไทย ผู้ที่ได้รับเชิญให้มาเป็นผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่อง คือ คุณจีระนันท์ พิตรปรีชา ซึ่งผู้ที่สนใจเรื่องการเมืองส่วนใหญ่จะทราบดีว่า คุณจีระนันท์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์ประท้วง เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม ปีพ.ศ.2516

นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมา ยังมีคุณสมบัติอีกข้อหนึ่งของผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่องและผู้ผลิตต้องการ คือ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอด และเล่าเรื่องได้อย่างสนุกสนาน ทำให้เรื่องเก่า เรื่องโบราณ กลายเป็นเรื่องที่แปลกและน่าสนใจได้

“ในช่วงคุณพระเชี้ยว ผู้ที่จะเชิญมาก็ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ที่สุดในเรื่องนั้นๆ แต่ก็ต้องมีการพูดคุยกันก่อน บางท่านรอบรู้ก็จริง แต่เวลาเล่าแล้ววังวนนอน ก็ไม่เอา อาจจะถูกเลือกเป็นเบอร์ 2 หรือ 3 แทน แล้วอีกอย่าง คือ จะต้องเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ด้วย”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

- ผู้สัาธิตและผู้แสดง

ในช่วงคุณพระโชวี ซึ่งเป็นช่วงที่มีเนื้อหาต่อเนืองจากช่วงคุณพระเชี้ยว เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยส่วนใหญ่มักจะถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการสัาธิตหรือการแสดงให้ชม ดังนั้นบุคคลกลุ่มนี้จึงมีบทบาทอย่างมากในช่วงนี้ สำหรับผู้ที่มาสัาธิตหรือแสดงนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการแสดงที่จะนำเสนอ ซึ่งก็จะสอดคล้องกับเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว โดยผู้แสดงจะต้องมีความสามารถในเรื่องนั้นด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ตอนเพลงกล่อมลูก ผู้ร่วมรายการที่มาสัาธิตการร้องเพลงกล่อมลูก เป็นผู้ชนะการประกวดการร้องเพลงกล่อมลูกจากทั้ง 4 ภาค เป็นต้น

จากเนื้อหาในรายการที่ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งในเบื้องต้นนั้นอาจไม่ได้รับความสนใจจากวัยรุ่นเท่าที่ควร ดังนั้นหลังจากที่ให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญในช่วงคุณพระเชี้ยวแล้ว ช่วงคุณพระโชวีผู้ผลิตจึงนำคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นที่รู้จักและชื่นชอบของเหล่าวัยรุ่น มาร่วมในการแสดงด้วย เพื่อเรียกผู้ชมกลุ่มวัยรุ่นให้มาดูรายการ และแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ด้วย

“เค้าจะเอาคนรุ่นใหม่ มาร่วมร้องเพลงกับคนรุ่นเก่า ในท่วงทำนองแบบไทยๆ เป็นการดึงคนรุ่นใหม่เข้ามา ดึงดูความสนใจของเด็กได้”

(คุณธงชัย ประสงค์สันติ – สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2549)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่13 นักร้องกลุ่ม Academy Fantasia(2) ซึ่งเป็นกลุ่มนักร้องรุ่นใหม่เป็นที่รู้จักดีในกลุ่มวัยรุ่น

- บรรยากาศ (Atmosphere)

บรรยากาศของรายการ เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งในการผลิตรายการ ปกติกะบันเทิง เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้กับรายการ บรรยากาศของรายการ คุณพระช่วยมี องค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) ฉาก (Scenery)

ฉาก เป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งเพราะทุกช่วงของรายการต้องมีฉาก ฉากจะช่วย สร้างบรรยากาศในการชม สำหรับรายการคุณพระช่วย ฉากไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบอย่างหนึ่ง ในรายการเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราวไปพร้อมๆ กับเนื้อหาในรายการด้วย โดยฉาก ในรายการสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

- ฉากที่ใช้ประจำในรายการ เป็นฉากที่ทางรายการมักจะใช้อยู่เสมอ พบเห็นได้บ่อยครั้งหรืออาจจะทุกเทป โดยฉากที่เป็นเอกลักษณ์ของรายการ คือ ฉากเปิดรายการ เป็นฉากที่ใช้ก่อนเข้าเนื้อหาหลักในช่วงคุณพระเชี้ยว คุณพระโชว์ และคุณพระประชัน พื้นฉากเป็นสีน้ำตาล มีคำว่า คุณพระช่วย และโลโก้ของรายการปรากฏอยู่ตรงกลางฉาก สำหรับฉากอื่นๆ ที่ใช้ประจำ ในรายการ ก็คือ ฉากรูปพระพิศเนศ ฉากโพธิ์สามต้น ฉากหลักศิลาจารึก ซึ่งทั้ง 3 ฉากนี้ ผู้ผลิตจะใช้สลับสับเปลี่ยนกันค่อนข้างบ่อย โดยจะใช้ในช่วงคุณพระเชี้ยว คุณพระโชว์ และคุณพระประชัน

นอกจากฉากเหล่านี้แล้ว ยังมีอีก 3 ฉากที่เป็นฉากประจำช่วงซึ่งจะต้องเห็นทุกเทปเช่นกัน ได้แก่ ฉากหัวโขนในช่วงโขนวันละคำกับครุมีด, ฉากวิวัฒนาการการเขียนในช่วงคุ้มของเก่า และ ฉากประตูลิขิตวิหารสามบานในช่วงคุณพระย่ากรุง ซึ่งแต่ละฉากผู้ผลิตล้วนพยายามให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เสนอในแต่ละช่วง

“ช่วงที่พีธีชกคุบกับครุมีด พี่จะทำหัวโขนเยอะๆ ไว้ข้างหลังให้เหมาะกับช่วงโขนวันละคำ”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

- ฉากที่เปลี่ยนแปลงตามเนื้อหาของเรื่อง ฉากเหล่านี้จะเป็นฉากที่ผู้ผลิตทำขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องที่น่าเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ลดความซ้ำซากจำเจจากการใช้ฉากประจำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฉากที่สวยงาม ยิ่งใหญ่อลังการ และจะทำขึ้นเพื่อใช้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น เช่น ตอนรำลึกจรัล มโนเพ็ชร ที่ฉากทำจากร่มบ่อสร้างหลากหลายทั้งสีล้นและขนาดมาเรียงต่อกันจนเต็มฉาก เป็นต้น

“ตอนเพลงเห่เรือ พี่สร้างเรือสุวรรณหงส์ขึ้นมา จำลองเกือบเท่าขนาดจริง เพื่อให้ดูยิ่งใหญ่ อลังการ ตัวคนจริงๆ เข้าไปนั่งได้ ทำยากมากใช้แค่ครั้งเดียว แต่คุ้ม”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ภาพที่ 14 ฉากในช่วงคุณพระโชวี ตอนเพลงเห่เรือ

(2) แสง สี

จากวิธีการนำเสนอของรายการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ ส่วนของการสนทนา และส่วนของการแสดง แสงสีที่ใช้จึงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ตามวิธีการนำเสนอของรายการ ดังนี้

- ช่วงการสนทนา แสงสีที่ใช้จะเป็นโทนสีอบอุ่น โดยจะใช้ไฟโทนสีเหลือง และสีส้มอ่อนๆ ความสว่างของแสงจะอยู่โดยรอบบริเวณพิธีกรและผู้ร่วมรายการ แสงที่ใช้ในช่วงนี้ จะใช้ตั้งแต่เริ่มสนทนา จนกระทั่งจบการสนทนา

- ช่วงการแสดง ทางรายการได้ใช้แสงสีหลากหลายมาช่วยในการแสดงเพื่อสร้างความตื่นตา ตื่นใจ เพิ่มสีสันให้การแสดงมากยิ่งขึ้น โดยแสงไฟที่ใช้จะเป็นไฟสีแบบแวนมีทั้งสีน้ำเงิน สี แดง สีชมพู สีเหลือง เป็นต้น โดยจะเปิดสลับสีกันตามจังหวะของการแสดง ในการแสดงบางชุด เช่น ตอนประเพณีการแห่โคมของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สาธิตการแห่โคม ก็จะไม่ใช้แสงโดยดับไฟเพื่อให้การแสดงสมจริงและทำให้โคมไฟสวยงามมากยิ่งขึ้น

(3) เสียง

เสียงมีส่วนสร้างบรรยากาศในรายการได้มาก สำหรับรายการ คุณพระช่วย มีการใช้เสียงเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศในรายการดังนี้

- เสียงดนตรีประกอบรายการ เป็นเพลงบรรเลงไม่มีเนื้อร้อง ซึ่งเสียงที่บรรเลงมีลักษณะคล้ายเสียงเครื่องดนตรีไทย เป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ ใช้เป็นไตเติ้ลเปิดรายการ นอกจากนี้ก็จะตัดเป็นช่วงสั้นๆ เพื่อใช้ในตอนเปิดและปิดในแต่ละเบรค เนื่องจากเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ทำให้เพลงนี้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำรายการ

- เสียงของผู้ชมในห้องส่ง ส่วนใหญ่จะเป็นเสียงปรบมือ ตอนเปิดรายการ ตอนแนะนำผู้ร่วมรายการ ตอนจบการแสดง หรือตอนจบการแข่งขันในช่วงคุณพระประชัน นอกจากนี้ เวลาที่พิธีกร หรือผู้ร่วมรายการ เล่นมุขตลกก็จะมีเสียงหัวเราะจากผู้ชมในห้องส่ง ช่วยสร้างบรรยากาศทำให้รายการไม่เงียบเหงาจนเกินไป ทำให้รายการคึกคัก การดำเนินรายการสนุกสนานและเป็นตัวแทนของผู้ชมที่บ้านที่จะรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินรายการ

(4) อุปกรณ์ประกอบฉาก

นอกจากฉากแล้ว อุปกรณ์ประกอบฉากก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยในการสร้างบรรยากาศให้กับรายการ ในรายการปกิณกะบันเทิงแต่ละรายการก็จะใช้อุปกรณ์ประกอบฉากที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปแล้วแต่แนวคิดของรายการ ซึ่งส่วนมากก็ต้องเหมาะสมและเข้ากับฉากหลังของรายการ สำหรับรายการ คุณพระช่วย เนื่องจากแนวคิดของรายการนำเสนอความเป็นไทย และฉากที่ใช้ก็มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ดังนั้นอุปกรณ์ประกอบฉากจึงเป็นของแบบไทยๆ เช่น แจกันเครื่องปั้นดินเผา กระดานชนวน พานเขียนหมาก เป็นต้น และด้วยเหตุที่ผู้ผลิตเน้นการสร้างฉากให้ยิ่งใหญ่อลังการแล้ว ดังนั้นอุปกรณ์ประกอบฉากที่ใช้จึงมีไม่มากนัก

“เรื่องอุปกรณ์ประกอบฉากเป็นเรื่องเกี่ยวกับ Art Direction ครับ การทำ Art Direction ที่เกี่ยวกับความเป็นไทยค่อนข้างทำยาก ถ้าเราทำเกินไประดับ ก็จะไม่สวย แต่ถ้าน้อยไปก็达不到ความเป็นไทย มันต้องพอดีๆ”

(คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

- สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ (Style: Form of Presentation)

รูปแบบการนำเสนอของรายการ คุณพระช่วย เนื่องจากเนื้อหาที่รายการนำเสนอนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม จึงมีลักษณะเป็นรายการที่ให้ความรู้ แต่ความรู้ที่นำมาเป็นความรู้โดยทั่วไป อาจเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ความรู้เชิงวิชาการ และเหตุผลที่ผู้ผลิตเกรงว่าผู้ชมจะเบื่อ จึงนำเสนอรายการในรูปแบบที่ให้สาระไปพร้อมๆ กับความบันเทิง โดยรายการได้แบ่งออกเป็น 6 ช่วง ตามเนื้อหารายการและแต่ละช่วงมีรูปแบบในการนำเสนอดังนี้

- ช่วงไขว่คว้ากับครุมีด รูปแบบการนำเสนอจะเป็นแบบสบายๆ สนทนากันระหว่างคุณธงชัย และครุมีด โดยครุมีดจะเล่าวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ในตอนที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ให้ฟัง ซึ่งในขณะที่เล่าทางรายการจะขึ้นภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ในตอนที่ครุมีดเล่าให้ผู้ชมดูประกอบด้วย รูปแบบในการนำเสนอของครุมีดบางครั้งก็จะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือ จะท่องบทกลอนในตอนนั้นๆ ให้ฟัง หรืออ่านบทกลอนในลักษณะเหมือนการพากย์โขน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ผลิตได้เปิดโอกาสให้กับผู้เชี่ยวชาญอย่างเต็มที่ในการสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอ

“เวลาเล่าเรื่องผมจะให้มันเป็นแบบสบายๆ ไม่ตึงเครียด ไม่ใช่แบบวิชาการเลย ขึ้นเป็นบรรทัดแบบนี้ มันไม่ใช่ เราต้องทำให้มันสนุกสนาน ฟังแล้วได้ความรู้ ดูแล้วได้ความบันเทิง”

(อาจารย์ ประสาท ทองอร่าม – สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549)

- ช่วงคุณพระเชี้ยว ในบางเทปที่เนื้อหาของเรื่องที่น่าสนใจมาก เวลาในการสนทนาอาจไม่เพียงพอ ตัวอย่างเช่น ตอนที่เสนอเรื่องท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ ทางรายการได้จัดทำภาพวิดิทัศน์ประวัติโดยย่อของท่านมาให้ชม ก่อนที่จะนำเข้าสู่ช่วงสนทนา เป็นต้น

เนื่องจากช่วงนี้เน้นนำเสนอเนื้อหาสาระ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอส่วนใหญ่จึงเป็นการสนทนาระหว่างพิธีกรทั้ง 3 ท่านกับผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่อง ในขณะที่สนทนาหากมีการพูดพาดพิงไปถึงบุคคลหรือสิ่งของ ที่ผู้ชมอาจจะไม่รู้จัก ทางรายการก็จะขึ้นภาพประกอบให้กับผู้ชม ทำให้ได้บรรยากาศในการชมมากขึ้น รูปแบบการนำเสนอในช่วงนี้ นอกจากจะมีการสนทนาแล้ว ในบางเรื่องก็มีรูปแบบที่แตกต่างออกไป คือ อาจมีตัวอย่าง หรือ การสาธิตสั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนทนามาให้ชมด้วย เช่น ตอนพุทธศิลป์ ที่สนทนาเกี่ยวกับเรื่องพระเครื่อง ทางรายการได้นำตัวอย่างของพระเครื่องที่มีชื่อเสียงมาให้ชม คือ พระกรุเนื้อดิน พระกรุเนื้อชิน พระกริ่ง พระปิดตา เป็นต้น

การคัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาเสนอในช่วงนี้ บางครั้งก็ดูความเหมาะสมในวันที่ออกอากาศด้วย อย่างเช่น เทปวันจันทร์ที่ 8 สิงหาคม 2548 เป็นเทปที่ออกอากาศใกล้กับวันแม่แห่งชาติ ทางรายการจึงได้นำเสนอเรื่องเพลงกล่อมลูก เพื่อให้ทันสมัย ตรงกับสถานการณ์

- ช่วงคุ่มของเก่า รูปแบบการนำเสนอจะคล้ายคลึงกับช่วงไขวันละคำฯ คือเป็นการสนทนาแบบสบายๆ เป็นกันเองระหว่างพิธีกร กับผู้เชี่ยวชาญประจำรายการ แต่จะแตกต่างตรงที่ในช่วงนี้ทางรายการมักจะนำของจริงๆ มาให้ชม ไม่ใช่มีเพียงภาพประกอบเท่านั้น ของชิ้นใดที่มีประวัติไม่ยาวมาก เวลายังเหลือก็จะโยนเนื้อหาไปยังสิ่งอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน เชื่อมเนื้อหาโดยให้พิธีกรเป็นคนถามนำแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้โยงเนื้อหาต่อไป

- ช่วงคุณพระโชวี ช่วงนี้จะเรียกโดยรวมว่าเป็นช่วงของการแสดง เนื้อหาจะต่อเนื่องจากช่วงคุณพระเชี้ยว แต่จะแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นช่วงของการแสดง ดังนั้นจึงมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย มีทั้งการร้องเพลง การสร้างสถานการณ์จำลอง การรำ เป็นต้น แต่สิ่งสำคัญในการนำเสนอในช่วงนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่แนวคิดหลักของการแสดงทุกชุดต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในช่วงคุณพระเชี้ยว โดยการแสดงเหล่านี้จะมีทั้งที่เป็นแบบมาตรฐาน การแสดงที่ดัดแปลงจากของเดิม และการแสดงที่คิดขึ้นมาใหม่ ในส่วนของการ

แสดงแบบสุดท้ายนี้ จะเป็นการคิดค้นหรือสร้างขึ้นใหม่โดยผู้ผลิตรายการ ซึ่งก็มีหลายเทปด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ตอนประชันดนตรีไทยสมัยโบราณ ทางรายการได้คิดการแสดงขึ้นมาใหม่ด้วยการบรรเลงดนตรีไทย เพลง รากไทย ซึ่งเป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ทั้งเนื้อร้องและทำนอง เพื่อใช้สำหรับเทปนี้โดยเฉพาะ มีเนื้อเพลงว่า

ลมจะแรงเพียงไหน	ไม่อาจไค่นต้นไม้ล้มลงไป
ถึงกิ่งก้านริดลงยังคงยืนได้	รากที่ยังงั่งไว้คอยประคองมั่นคง
เมืองไทยก็เหมือนต้นไม้ดำรง	มั่นคงเนินเนาเพราะเรามีราก
รากแห่งวัฒนธรรมไทย	เราลูกหลานต้องคอยสืบสานอย่างมั่นใจ
ดูแลต้นไม้ให้มันยืนยง	คุณพระช่วยอำรงรากเอ๋ย

*ประกาศ ชลศรานนท์ ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง

- ช่วงคุณพระย่างกุ้ง ช่วงนี้เป็นช่วงสั้นอีกช่วงหนึ่ง จากทั้งหมด 3 ช่วง รูปแบบการนำเสนอจึงคล้ายกับช่วงไขนวันละคำฯ และช่วงคุ้มของเก่า เป็นการสนทนาแบบสบายๆ เหมือนกัน แต่เนื้อหาจะเป็นการแนะนำสถานที่สำคัญๆ ในกรุงเทพมหานคร มีรูปแบบการนำเสนอคล้ายรายการท่องเที่ยว คือ มีภาพสถานที่ขึ้นบนหน้าจอให้ชม พร้อมการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของสถานที่เหล่า แต่จะแตกต่างจากรายการท่องเที่ยวทั่วไป ตรงที่เป็นการเล่าเรื่องจากผู้มีประสบการณ์ตรงกับสถานที่เหล่านั้น นอกจากนี้ทุกสถานที่ที่นำมาออกอากาศ ทางรายการจะทำแผนที่ขึ้นไว้ให้บนจอโทรทัศน์ด้วย ทำให้ผู้ชมทราบว่าสถานที่เหล่านั้นอยู่บริเวณใด หากผู้ชมสนใจไปเที่ยวชมก็สามารถเดินทางไปได้อย่างถูกต้อง

- ช่วงคุณพระประชัน เป็นช่วงที่มีความหลากหลายในรูปแบบการนำเสนออีกช่วงหนึ่ง เนื่องจากศิลปะที่นำมาใช้ในการแข่งขันมีมากมายหลากหลายแขนง ยกตัวอย่างเช่น การประชันเครื่องดนตรีไทย จะมีรูปแบบการนำเสนอ 2 แบบ (1) ผู้ผลิตจะให้ผู้แข่งขันบรรเลงเพลงร่วมกับเครื่องดนตรีประเภทอื่น ซึ่งเพลงที่ใช้ประชันจะเป็นเพลงที่ทางผู้ผลิตได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยจะเพิ่มช่วงที่ให้ผู้แข่งทั้ง 2 คนได้สลับกันเดี่ยวเพลงเพื่อแสดงฝีมือ ในบางเทปก็จะนำเพลงจากศิลปินที่ได้รับความนิยมมาเรียบเรียงใหม่ แล้วเชิญให้นักร้องคนนั้นมาร่วมร้องเพลงด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งจะกำหนดการแข่งขันออกเป็น 3 ยก โดยแต่ละยกจะมีโจทย์กำหนดให้แตกต่างกัน เช่น การประชันตีฆ้อง ยกแรกเป็นการลำแดงเพลง โดยให้ผู้แข่งขันผลัดกันตีเพลงที่คิดว่าถนัดที่สุด

ยกที่ 2 ทางรายการจะมีภาพมาให้เป็นโจทย์ แล้วให้ผู้แข่งขันตีเพลงบรรยายภาพที่ทางรายการกำหนดมาให้ และยกสุดท้ายตีเทียบครุ ในยกนี้จะให้ผู้แข่งขันปิดตา จากนั้นเชิญคณะกรรมการตัดสินมาตีชิมให้ฟัง แล้วให้ผู้แข่งขันทั้ง 2 คน ตีให้เหมือนหรือใกล้เคียงมากที่สุด เป็นต้น การประชันในระยะหลังๆ ไม่ว่าจะเป็ศิลปะแขนงไหนก็มักจะประชันด้วยการกำหนดโจทย์เช่นนี้ เพราะสามารถดูความแตกต่างของฝีมือได้อย่างชัดเจน

จากรายการทั้งหมด 6 ช่วง เห็นได้ว่าผู้ผลิตรายการได้วางรูปแบบในการนำเสนอไว้แตกต่างกันในแต่ละช่วง แต่ในภาพรวมของรายการจะสังเกตได้ว่า ผู้ผลิตได้จัดวางช่วงของรายการ โดยการเสนอช่วงสั้น สลับกับช่วงเนื้อหาหลักของรายการ เป็นการพักอารมณ์ในการชมของผู้ชม โดยนำช่วงที่เสนอเกร็ดความรู้ มาเบรกช่วงที่เสนอเนื้อหาค่อนข้างหนักในช่วงหลักของรายการ

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง

ในส่วนของการวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการ ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง (Experimental Group) จำนวน 54 คน และ กลุ่มควบคุม (Control Group) จำนวน 54 คน ซึ่งเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยให้กลุ่มควบคุมตอบแบบสอบถามเฉพาะตอนที่ 1 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร และ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ซึ่งแบ่งเป็น เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม และเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป ซึ่งกลุ่มควบคุมนี้จะไม่ได้ดูรายการ คุณพระช่วย

สำหรับกลุ่มทดลองผู้วิจัยจะให้ดูเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย จำนวน 3 เทป แล้วให้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ตั้งแต่ตอนที่ 1-4 โดยตอนที่ 1 และ 2 จะเป็นคำถามเหมือนของกลุ่มควบคุม ส่วนตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย และตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย ซึ่งทั้ง 2 ตอนนี้จะสามารถตอบคำถามได้ต่อเมื่อเคยดูรายการคุณพระช่วยเท่านั้น

ซึ่งผลที่ได้ผู้วิจัยได้แยกเป็น 2 ส่วน ตามกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มที่ได้ชมและกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการ

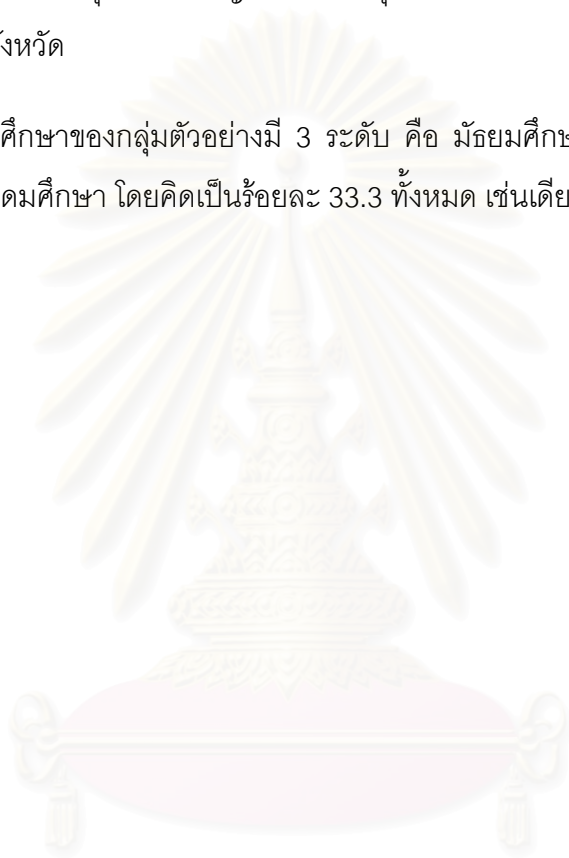
จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร	กลุ่มที่ได้ชม รายการ (คน)	กลุ่มที่ไม่ได้ชม รายการ (คน)	ร้อยละ
1. เพศ			
- ชาย	21	26	43.5
- หญิง	33	28	56.5
รวม	54	54	100
2. อายุ			
- 13-15 ปี	18	18	33.3
- 16-18 ปี	18	18	33.3
- 19-21 ปี	18	18	33.3
รวม	54	54	100
3. ภูมิลำเนาเดิม			
- กรุงเทพมหานคร	42	49	84.3
- จังหวัดอื่นๆ	12	5	15.7
รวม	54	54	100
4. ระดับการศึกษา			
- ประถมศึกษาปีที่ 1-6	-	-	-
- มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	18	18	33.3
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	18	18	33.3
- ปวส./อนุปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	18	18	33.3
- ปริญญาตรี	-	-	-
- สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	-
รวม	54	54	100

จากตารางที่ 6 ซึ่งเป็นข้อมูลลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 108 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้ชมรายการ (กลุ่มทดลอง) และกลุ่มที่ไม่ชมรายการ (กลุ่มควบคุม) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่า โดยเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 56.5 และชายคิดเป็นร้อยละ 43.5 สำหรับอายุได้ กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นว่าให้แต่ละช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีจำนวนคนเท่ากันจึงคิดเป็นร้อยละ 33.3

ในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 84.3 อีกร้อยละ 15.7 เป็นคนต่างจังหวัด

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมี 3 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา โดยคิดเป็นร้อยละ 33.3 ทั้งหมด เช่นเดียวกับอายุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

ตารางที่ 7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของ

กลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

ความคิดเห็นต่อ ความเป็นไทย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
5. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ น่าเบื่อ	-	5 (9.3)	37 (68.5)	12 (22.2)	3.13	0.55	ดี
6. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ น่าภาคภูมิใจ	32 (59.3)	20 (37.0)	2 (3.7)	-	3.56	0.57	ดีมาก
7. ผู้ที่ให้ความสนใจกับ วัฒนธรรมไทยเป็นคน ล้าสมัย	-	2 (3.7)	35 (64.8)	17 (31.5)	3.28	0.53	ดี
8. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ มีค่าควรแก่การรักษา	31 (57.4)	22 (40.7)	1 (1.9)	-	3.56	0.54	ดีมาก
9. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ เหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น	-	3 (5.6)	39 (72.2)	12 (22.2)	3.17	0.50	ดี
10. วัฒนธรรมต่างชาติ น่าสนใจกว่าวัฒนธรรม ไทย	-	11 (20.4)	39 (72.2)	4 (7.4)	2.87	0.52	ดี
11. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนชาติ ใด	26 (48.1)	25 (46.3)	3 (5.6)	-	3.43	0.60	ดี
12. วัฒนธรรมไทยช่วย ดึงดูดชาวต่างชาติให้มา เที่ยวไทย	26 (48.1)	25 (46.3)	3 (5.6)	-	3.43	0.60	ดี
13. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของไทย	23 (42.6)	27 (50.0)	4 (7.4)	-	3.35	0.62	ดี

จากตารางที่ 7 ซึ่งแสดงความคิดเห็นของกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการ ต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีความเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีความเห็นว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่เอกลักษณ์ไม่เหมือนชาติใด และวัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย ซึ่งทั้ง 2 ข้อนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.43 จัดได้ว่ามีความเห็นอยู่ในระดับดี ส่วนความคิดเห็นที่อยู่ในระดับดีมากนั้น มีทั้งหมด 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.56 ในความคิดเห็นที่ว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ และ วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา สำหรับความคิดเห็นในข้อที่เหลือนั้นอยู่ในระดับดีทั้งหมด ซึ่งความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความคิดเห็นที่ว่า วัฒนธรรมต่างชาติที่น่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของ

กลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ความคิดเห็นต่อ ความเป็นไทย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
14. การไหว้ เป็น วัฒนธรรมอันดีงามของ ไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้	40 (74.1)	14 (25.9)	-	-	3.74	0.44	ดีมาก
15. ศิลปะและการแสดง ของไทย เป็นสิ่งสวยงาม น่าชื่นชม	28 (51.9)	25 (46.3)	1 (1.9)	-	3.50	0.54	ดีมาก
16. ดนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้วง่วงนอน	4 (7.4)	12 (22.2)	29 (53.7)	9 (16.7)	2.80	0.81	ดี
17. ภาษาท้องถิ่นของไทย มีเอกลักษณ์ น่าสนใจ	12 (22.2)	37 (68.5)	4 (7.4)	1 (1.9)	3.11	0.60	ดี
18. จิตรกรรม ภาพวาด ไทย มีความอ่อนช้อย งดงาม	25 (46.3)	27 (50.0)	2 (3.7)	-	3.43	0.57	ดี
19. คนไทยเป็นคน อารมณ์ดี ชอบความ สนุกสนานรื่นเริง	21 (38.9)	26 (48.1)	6 (11.1)	1 (1.9)	3.24	0.73	ดี
20. คนที่พูดภาษาไทย ถูกต้องตามอักขระ เป็น พวกอนุรักษ์นิยม	7 (13.0)	17 (31.5)	28 (51.9)	2 (3.7)	2.46	0.77	ไม่ดี
21. เด็กไม่จำเป็นต้อง เคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะทุกคนมีสิทธิเท่า เทียม	-	5 (9.3)	22 (40.7)	27 (50.0)	3.41	0.66	ดี

จากตารางที่ 8 ได้แสดงความคิดเห็นของกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป พบว่า กลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ดี โดยกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่า การไหว้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 รองลงมา คือ ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงามน่าชื่นชม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และ จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 สำหรับความคิดเห็นในด้านลบที่ว่า เด็กไม่จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน และ ดนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้วง่วงนอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และ 2.80 ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นที่ว่า คนที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษนิยม นั้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 เป็นเพียงข้อเดียวที่จัดเป็นความคิดเห็นในระดับที่ไม่ดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

ตารางที่ 9 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของ

กลุ่มที่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

ความคิดเห็นต่อความเป็นไทย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
5. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ	1 (1.9)	3 (5.6)	31 (57.4)	19 (35.2)	3.26	0.65	ต่ำ
6. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ	30 (55.6)	21 (38.9)	1 (1.9)	2 (3.7)	3.46	0.72	ต่ำ
7. ผู้ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมไทยเป็นคนล้าสมัย	1 (1.9)	1 (1.9)	34 (63.0)	18 (33.3)	3.28	0.60	ต่ำ
8. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา	42 (77.8)	11 (20.4)	1 (1.9)	-	3.76	0.47	ดีมาก
9. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่เหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น	2 (3.7)	1 (1.9)	35 (64.8)	16 (29.6)	3.20	0.66	ต่ำ
10. วัฒนธรรมต่างชาติ น่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย	1 (1.9)	5 (9.3)	42 (77.8)	6 (11.1)	2.98	0.53	ต่ำ
11. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความแตกต่างไม่เหมือนชาติใด	27 (50.0)	26 (48.1)	1 (1.9)	-	3.48	0.54	ต่ำ
12. วัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย	28 (51.9)	26 (48.1)	-	-	3.52	0.50	ดีมาก
13. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของไทย	19 (35.2)	32 (59.3)	2 (3.7)	1 (1.9)	3.28	0.63	ต่ำ

จากตารางที่ 9 ซึ่งแสดงความคิดเห็นของกลุ่มที่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มที่ได้รับชมรายการมีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การรักษา และ วัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ 3.52 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก สำหรับความคิดเห็นในข้ออื่นๆ นั้นอยู่ในระดับดีทั้งหมด โดยมีความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความโดดเด่นไม่เหมือนชาติใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 สำหรับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ วัฒนธรรมต่างชาติน่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของ

กลุ่มที่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ความคิดเห็นต่อความเป็นไทย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
14. การไหว้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้	42 (77.8)	12 (22.2)	-	-	3.78	0.42	ดีมาก
15. ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงามน่าชื่นชม	28 (51.9)	26 (48.1)	-	-	3.52	0.50	ดีมาก
16. ดนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้ววังวนนอน	1 (1.9)	18 (33.3)	26 (48.1)	9 (16.7)	2.80	0.74	ดี
17. ภาษาท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์น่าสนใจ	22 (40.7)	30 (55.6)	2 (3.7)	-	3.37	0.56	ดี
18. จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม	31 (57.4)	22 (40.7)	1 (1.9)	-	3.56	0.54	ดีมาก
19. คนไทยเป็นคนอารมณ์ดี ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง	21 (38.9)	30 (55.6)	3 (5.6)	-	3.33	0.58	ดี
20. คนที่พูดภาษาไทย ถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์นิยม	7 (13.0)	16 (29.6)	25 (46.3)	6 (11.1)	2.56	0.86	ดี
21. เด็กไม่จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียม	2 (3.7)	1 (1.9)	19 (35.2)	32 (59.3)	3.50	0.72	ดีมาก

จากตารางที่ 10 ซึ่งแสดงความคิดเห็นของกลุ่มที่ได้ชมรายการต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป พบว่า กลุ่มที่ได้รับชมรายการมีความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในระดับที่ดี และดีมาก โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นระดับดีมาก ในความคิดเห็นที่ว่า การให้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมา คือ จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ถัดมา คือ ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงามน่าชื่นชม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และความคิดเห็นด้านลบที่ว่า เด็กไม่ จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 สำหรับ ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่อยู่ในระดับดีนั้น ได้แก่ความคิดเห็นที่ว่า ภาษา ท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์ น่าสนใจ, คนไทยเป็นคนอารมณดี ชอบความสนุกสนาน ร่าเริง, ดนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้ววังวนอน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37, 3.33 และ 2.80 ตามลำดับ ส่วน ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คนที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์นิยม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 แสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ "ความเป็นไทย"

โดยภาพรวม จำแนกตามกลุ่มที่ได้รับชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการ

ความคิดเห็นต่อความเป็นไทย	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
5. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ	3.26	0.65	3.13	0.55	1.224	0.226
6. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ	3.46	0.72	3.56	0.57	-0.726	0.471
7. ผู้ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมไทยเป็นคนล้ำสมัย	3.28	0.60	3.28	0.53	0.000	1.000
8. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา	3.76	0.47	3.56	0.54	2.284	0.026*
9. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่เหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น	3.20	0.66	3.17	0.50	0.331	0.742
10. วัฒนธรรมต่างชาติ น่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย	2.98	0.53	2.87	0.52	1.098	0.277
11. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความเอกลักษณ์ไม่เหมือนชาติใด	3.48	0.54	3.43	0.60	0.465	0.644
12. วัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย	3.52	0.50	3.43	0.60	0.962	0.341
13. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของไทย	3.28	0.63	3.35	0.62	-0.727	0.470

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 11 ซึ่งแสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มที่ได้รับชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเรื่องที่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ซึ่งความเป็นไทยในเรื่องนี้ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” เพียงข้อเดียวเท่านั้น ที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สำหรับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องอื่นๆ นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 แสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

โดยทั่วไป จำแนกตามกลุ่มที่ได้รับชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการ

ความคิดเห็นต่อความเป็นไทย	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
14. การให้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้	3.78	0.42	3.74	0.44	0.423	0.674
15. ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงาม น่าชื่นชม	3.52	0.50	3.50	0.54	0.191	0.849
16. ดนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้วง่วงนอน	2.80	0.74	2.80	0.81	0.000	1.000
17. ภาษาท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์ น่าสนใจ	3.37	0.56	3.11	0.60	2.438	0.018*
18. จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม	3.56	0.54	3.43	0.57	1.358	0.180
19. คนไทยเป็นคน อารมณ์ดี ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง	3.33	0.58	3.24	0.73	0.778	0.440
20. คนที่พูดภาษาไทย ถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์นิยม	2.56	0.86	2.46	0.77	0.598	0.552
21. เด็กไม่จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียม	3.50	0.72	3.41	0.66	0.726	0.471

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 12 ซึ่งแสดงผลทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป พบว่า กลุ่มที่ได้รับชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเรื่องที่ภาษาท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์น่าสนใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับชมรายการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 จากความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไปทุกข้อ นั้น มีเพียงข้อนี้ข้อเดียว ที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สำหรับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในเรื่องอื่นๆ นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรายการ คุณพระช่วย

ตารางที่ 13 แสดงจำนวน ร้อยละ ของกลุ่มที่ได้ชมรายการจำแนกตามความคิดเห็นที่มีต่อรายการ

คุณพระช่วย

ความคิดเห็นต่อรายการคุณพระช่วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
22. หลังจากดูรายการ คุณพระช่วย แล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร		
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย	18	33.3
- ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน	-	-
- ได้รับความรู้พร้อมกับความสนุกสนาน	35	64.8
- ไม่ได้รับอะไรเลย	1	1.9
รวม	54	100
23. ท่านคิดว่าเนื้อหาที่น่าสนใจใน รายการ คุณพระช่วย นี้เป็นอย่างไร		
- แปลกใหม่ น่าสนใจ	53	98.1
- โบราณ น่าเบื่อ	1	1.9
รวม	54	100
24. ท่านคิดว่าจุดเด่นของรายการนี้อยู่ที่ใด		
- ชื่อรายการ	2	3.7
- เนื้อหาที่น่าสนใจ	36	66.7
- รูปแบบรายการ	11	20.3
- พิธีกร	2	3.7
- การแต่งกาย	2	3.7
- ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก	1	1.9
รวม	54	100

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อรายการคุณพระช่วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
25. ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร		
- เหมาะสมดีแล้ว	51	94.4
- มากเกินไป	-	-
- น้อยเกินไป	3	5.6
รวม	54	100
26. ท่านคิดว่าจะแนะนำรายการ คุณพระช่วย กับผู้อื่นหรือไม่		
- แนะนำ	46	85.2
- ไม่แนะนำ	8	14.8
รวม	54	100
27. ท่านต้องการที่จะดูรายการ คุณพระช่วย อีกหรือไม่		
- ต้องการ	48	88.9
- ไม่ต้องการ	6	11.1
รวม	54	100

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อรายการคุณพระช่วย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
28. ท่านอยากให้มียุทธการที่นำเสนอเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทย แบบนี้อีกหรือไม่		
- อยากให้มี	51	94.4
- ไม่อยากให้มี	3	5.6
รวม	54	100
29. ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในช่วงใด ที่นำเสนอได้น่าสนใจมากที่สุด		
- โขนวันละคำกับครุฑมีด	6	11.1
- คุณพระเชี๋ย	7	13.0
- คุ่มของเก่า	5	9.3
- คุณพระไชวี	19	35.1
- คุณพระย่ากรุง	2	3.7
- คุณพระประชัน	15	27.8
รวม	54	100

จากตารางที่ 13 ได้แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย จำนวนทั้งหมด 54 คน ภายหลังจากชมรายการ โดยมีความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ภายหลังจากได้ชมรายการ กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่ง คือ ร้อยละ 64.8 ได้รับความรู้พร้อมกับความสนุกสนาน รองลงมา คือ ร้อยละ 33.3 ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย และมีอีกร้อยละ 1.9 ที่บอกว่าไม่ได้รับอะไรเลยภายหลังจากชมรายการ คุณพระช่วย

ความคิดเห็นต่อเนื้อหาที่น่าสนใจในรายการนั้น กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 98.1 คิดว่าเนื้อหาที่น่าสนใจมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ มีเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้น ที่เห็นว่าเนื้อหาที่น่าสนใจ โบราณ และ น่าเบื่อ โดยสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นจุดเด่นที่สุดของรายการ คือ เนื้อหาของรายการ คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมา คือ รูปแบบรายการร้อยละ 20.3 ถัดมา คือ ชื่อรายการ พิธีกร และการแต่งกาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 3.7 เท่ากัน สำหรับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่น่าสนใจในรายการนั้น กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 94.4 มีความเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว แต่มีอีกร้อยละ 5.6 ที่คิดว่ายังเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” น้อยเกินไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ภายหลังจากชมรายการ คุณพระช่วย แล้ว มีความคิดที่จะแนะนำให้ผู้อื่นชมรายการด้วย โดยมีจำนวนร้อยละ 85.2 ส่วนอีกร้อยละ 14.8 ยังไม่คิดที่จะแนะนำรายการนี้กับบุคคลอื่น

สำหรับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างในการชมรายการ คุณพระช่วย ภายหลังจากการทดลองครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 88.9 ที่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า ต้องการชมรายการนี้อีก และมีผู้ตอบร้อยละ 94.4 หรือเกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างที่อยากให้มีรายการที่น่าสนใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย เช่นเดียวกับรายการ คุณพระช่วย

ในส่วนของช่วงรายการที่น่าสนใจได้นำเสนอมากที่สุดนั้น กลุ่มตัวอย่างโดยประมาณ 1 ใน 3 คือ ร้อยละ 35.1 มีความเห็นว่า ช่วงคุณพระโชว์ สามารถนำเสนอได้น่าสนใจมากที่สุด รองลงมา คือ ช่วงคุณพระประชัน คิดเป็นร้อยละ 27.8 และมีอีกสามช่วงที่มีค่าใกล้เคียงกัน คือ ช่วงคุณพระเซี่ยว, ช่วงไขวันละคำกับครุมีด และ ช่วงคุ้มของเก่า โดยมีจำนวนร้อยละ 13.0, 11.1 และ 9.3 ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย

ตารางที่ 14 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของ

กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายการ คุณพระช่วย

ความพึงพอใจจากการ ชมรายการ	พึงพอใจ มาก	พึง พอใจ	ไม่พึง พอใจ	ไม่พึง พอใจเลย	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
30. เนื้อหาสาระที่ นำเสนอในแต่ละตอน	10 (18.5)	44 (81.5)	-	-	3.19	0.39	สูง
31. การให้ความรู้เกี่ยวกับ ศิลปะ วัฒนธรรม	20 (37.0)	33 (61.1)	1 (1.9)	-	3.35	0.52	สูง
32. รูปแบบการนำเสนอ ของรายการ	11 (20.4)	41 (75.9)	2 (3.7)	-	3.17	0.47	สูง
33. การดำเนินรายการ ของพิธีกร	9 (16.7)	41 (75.9)	2 (3.7)	2 (3.7)	3.06	0.60	สูง
34. วันและเวลาในการ ออกอากาศ	6 (11.1)	38 (70.4)	8 (14.8)	2 (3.7)	2.89	0.63	สูง
35. การแต่งกายของ พิธีกรและผู้ร่วมรายการ	15 (27.8)	37 (68.5)	-	2 (3.7)	3.20	0.63	สูง
36. เรื่องราวแปลกใหม่ที่ นำเสนอในรายการ	26 (48.1)	26 (48.1)	1 (1.9)	1 (1.9)	3.43	0.63	สูง
37. รูปภาพที่ใช้ประกอบ การบรรยายเนื้อหา	20 (37.0)	32 (59.3)	2 (3.7)	-	3.33	0.55	สูง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ความพึงพอใจจากการ ชมรายการ	พึงพอใจ มาก	พึง พอใจ	ไม่พึง พอใจ	ไม่พึง พอใจเลย	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
38. การให้ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ	20 (37.0)	30 (55.6)	4 (7.4)	-	3.30	0.60	สูง
39. พิธีกรดำเนินรายการ	15 (27.8)	35 (64.8)	2 (3.7)	2 (3.7)	3.17	0.67	สูง
40. ผู้ร่วมรายการในแต่ ละตอน	18 (33.3)	35 (64.8)	1 (1.9)	-	3.31	0.51	สูง
41. การนำชาวต่างชาติ มาเป็นพิธีกร	14 (25.9)	32 (59.3)	6 (11.1)	2 (3.7)	3.07	0.72	สูง
42. ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ ความรู้ในช่วงต่างๆ	28 (51.9)	26 (48.1)	-	-	3.52	0.50	สูง มาก
43. การประชันของคนทาง บ้าน	23 (42.6)	28 (51.9)	2 (3.7)	1 (1.9)	3.35	0.65	สูง
44. ศิลปะไทยที่นำมาใช้ ในการประชัน	31 (57.4)	21 (38.9)	-	2 (3.7)	3.50	0.69	สูง มาก
45. ฉากและอุปกรณ์ ประกอบฉาก	20 (37.0)	31 (57.4)	2 (3.7)	1 (1.9)	3.30	0.63	สูง
46. ดนตรีที่ใช้ประกอบ ในรายการ	25 (46.3)	27 (50.0)	1 (1.9)	1 (1.9)	3.41	0.63	สูง
47. ชื่อรายการที่เป็นคำ สุทธานของคนไทย	14 (25.9)	36 (66.7)	3 (5.6)	1 (1.9)	3.17	0.61	สูง
48. ชื่อในแต่ละช่วงของ รายการที่แสดงออกถึง ความเป็นไทย	22 (40.7)	31 (57.4)	-	1 (1.9)	3.37	0.59	สูง

จากตารางที่ 14 ซึ่งแสดงความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างภายหลังจากการชมรายการ คุณพระช่วย พบว่า มีความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จะทราบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ในช่วงต่างๆ และศิลปะที่นำมาใช้ในการประชัน ไกล่เคียงกัน โดยคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และ 3.50 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงมาก สำหรับความพึงพอใจในด้านอื่นๆ นั้น จัดอยู่ในระดับสูงทั้งหมด ได้แก่ ความพึงพอใจต่อเรื่องราวแปลกใหม่ที่นำเสนอในรายการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 รองลงมา คือ ความพึงพอใจต่อดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และพึงพอใจต่อชื่อในแต่ละช่วงของรายการที่แสดงออกถึงความเป็นไทย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 สำหรับสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ วันและเวลาในการออกอากาศ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอความเป็นไทยในรายการ คุณพระช่วย ในครั้งนี้ ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงทดลอง โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย และเพื่อสำรวจความคิดเห็นของวัยรุ่นที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และรายการ โดยศึกษาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ผลิตรายการ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการ พิธีกรดำเนินรายการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษาประจำรายการ ประกอบกับการสังเกตเทปบันทึกภาพรายการจำนวน 18 เทป และจากการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) กับกลุ่มวัยรุ่นอายุ 13-21 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการและการสังเกตเทปบันทึกภาพรายการสามารถสรุปผลได้ดังนี้

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย

จากการศึกษาเทปบันทึกภาพรายการทั้งหมด 18 เทป ผู้ผลิตได้ถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” มากมายหลายเรื่อง ทั้งยังสอดแทรกเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ไว้ในองค์ประกอบอื่นๆ ของรายการ ได้แก่ พิธีกรดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ บรรยายภาค และรูปแบบการนำเสนอรายการ สำหรับองค์ประกอบแต่ละส่วนก็จะนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” มากน้อยแตกต่างกันไป โดยจะแจกแจงตามหมวดหมู่ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในตอนต้นของงานวิจัย ที่ได้แบ่งเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ออกเป็น 10 เรื่อง ดังนี้

1. สถาบันพระพุทธศาสนา
2. สถาบันพระมหากษัตริย์
3. ภาษาและวรรณกรรม
4. ศิลปกรรม(สถาปัตยกรรม,ประติมากรรม,จิตรกรรม,หัตถกรรม และนาฏศิลป์)
5. ดนตรีไทย
6. การละเล่นพื้นบ้านไทย
7. ประเพณีไทย
8. ลักษณะนิสัยและค่านิยมแบบไทย
9. กีฬาไทย
10. ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ

เมื่อทำการศึกษาภาพรวมทั้งหมดของรายการจากเทปบันทึกภาพทั้ง 18 เทปแล้วพบว่า มีเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ 9 เรื่อง จากทั้งหมด 10 เรื่อง โดยเรียงตามลำดับหมวดหมู่ได้ดังนี้

1. สถาบันพระพุทธศาสนา นำเสนอสถานที่ที่เป็นแหล่งสืบทอด และเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา ได้แก่ วัด นอกจากนี้ยังเสนอเรื่อง พระเครื่อง อันเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนสร้างขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึง พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นองค์ศาสดา ของพระพุทธรูปศาสนา
2. สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ในบทบาทที่ทั้ง 2 พระองค์ทรงเป็นผู้นำวิวัฒนาการ และทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ การถ่ายภาพในประเทศไทย
3. ภาษาและวรรณกรรม นำเสนอเรื่องของภาษาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ประจำภาคทั้ง 4 ของประเทศไทย ในส่วนของวรรณกรรม ได้นำเสนอเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมของไทยที่ดัดแปลงมาจากเรื่อง รามายณะ ของประเทศอินเดีย

4. ศิลปกรรม ได้นำความเป็นไทยในเรื่องของสถาปัตยกรรมที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย มานำเสนอ ทั้งยังนำศิลปกรรมทางด้านจิตรกรรมลายเส้นมาร่วมเสนอด้วย

5. ดนตรีไทย เป็นหมวดที่ทางรายการนำมาเสนอมากที่สุด มีทั้งที่นำเสนอเป็น เนื้อหาหลัก และนำมาเป็นองค์ประกอบในการแสดง

6. การละเล่นพื้นบ้านแบบไทย ทางรายการได้นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการละเล่น พื้นบ้าน 3 ครั้งด้วยกัน โดยเสนอในเรื่องของลิเกฮูลู การแห่เพลง และการเล่นมอญช้อนผ้า

7. ประเพณีไทย ที่ทางรายการนำมาเสนอมี 3 ประเพณีเช่นเดียวกัน ได้แก่ การ แห่นางแมว การแห่ขันหมาก และ การแห่โคม ซึ่งเป็นประเพณีของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. ลักษณะนิสัยและค่านิยมของคนไทย ในส่วนของลักษณะนิสัยของคนไทย ทาง รายการจะถ่ายทอดผ่านทางพิธีกรดำเนินรายการ โดยสิ่งที่พิธีกรแสดงออกถึงลักษณะนิสัยของคน ไทย ได้แก่ ความสุภาพอ่อนน้อมกับผู้ใหญ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง เป็นต้น สำหรับค่านิยมของ คนไทย ทางรายการจะนำเสนอในแง่ของค่านิยมทางด้านวัตถุเป็นส่วนใหญ่

และ เรื่องที่ 10. ความเป็นไทยในแง่มุมอื่นๆ มีหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งส่วนมากจะ เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ของไทยที่มีมาแต่โบราณ นอกจากนี้เครื่องแต่งกายของพิธีกรและผู้ร่วม รายการก็จัดอยู่ในเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในหมวดหมู่นี้ด้วย โดยพิธีกรจะนุ่งโจงกระเบน ส่วน ผู้ร่วมรายการก็แต่งชุดไทย หรือตัดเย็บจากผ้าไทย และที่สำคัญ คือ ในขณะที่ดำเนินรายการจะไม่ ใส่รองเท้า

จากหมวดหมู่ของเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 10 เรื่อง จะ เห็นได้ว่าเนื้อหาและองค์ประกอบในรายการได้นำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” เกือบครบทุก เรื่องตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ขาดเพียงเรื่องเดียว คือ กีฬาไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในหมวดหมู่ที่ 9 เนื่องจากไม่มีการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องกีฬาไทย ในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเลย

กลยุทธ์การนำเสนอรายการ คุณพระช่วย

ในการวิเคราะห์กลยุทธ์การนำเสนอรายการ คุณพระช่วย นั้น มีองค์ประกอบที่ สำคัญ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เนื้อหา

เนื้อหาของรายการคุณพระช่วย จะมีลักษณะแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ช่วง คือ

- ช่วงคุณพระชวนชม เป็นช่วงเปิดรายการ โดยจะใช้เป็นช่วงแนะนำเนื้อหาทั้งหมดของรายการ (ภายหลังได้ตัดช่วงนี้ออกไป เนื่องจากเวลาไม่พอ เพราะได้เพิ่มช่วงอื่นเข้ามาแทน)

- ช่วงไขวันละคำกับครูมีด นำเสนอคำศัพท์ หรือคติสอนใจที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเสนอร่วมกับเนื้อหาในวรรณกรรม เรื่อง รามเกียรติ์

- ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ เนื้อหาในช่วงนี้จะเปลี่ยนแปลงทุกสัปดาห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย

- ช่วงคุ้มของเก่า เป็นช่วงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับของเก่า ของโบราณ ซึ่งสิ่งของบางอย่างก็มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปแล้วในปัจจุบัน และบางอย่างก็ไม่สามารถพบเห็นในปัจจุบันแล้วเช่นกัน

- ช่วงคุณพระโชว์ เนื้อหาจะต่อเนื่อง สอดคล้อง หรือเกี่ยวข้อง กับเนื้อหาที่เสนอในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ แต่จะมีลักษณะที่เป็นรูปธรรม โดยจะถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ผ่านการแสดง การสาธิต หรือการนำตัวอย่างมาให้ชม

- ช่วงคุณพระย่างกรง ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยจะเน้นนำเสนอสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสถานที่ที่นำมาเสนอมากที่สุด คือ วัด

- ช่วงคุณพระประชัน เป็นช่วงที่ใช้ประชันความสามารถทางด้านศิลปะในแขนงต่างๆ เช่น ดนตรีไทย จิตรกรรม เพลงพื้นบ้าน การแต่งกลอน เป็นต้น ซึ่งผู้แข่งขันในช่วงนี้เป็นผู้ชมจากที่บ้าน

2. วิธีการนำเสนอ

สำหรับวิธีการนำเสนอ มีองค์ประกอบ 4 ข้อ ดังนี้

- พิธีกร

พิธีกรดำเนินรายการของรายการ คุณพระช่วย มี 3 คน โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่ บุคลิกลักษณะ และวิธีการดำเนินรายการที่แตกต่างกันไป คือ

(1) คุณธงชัย ประสงค์สันติ ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการหลัก บุคลิกของคุณธงชัยในรายการ จะดูเป็นคนสุขุม จริงจังกว่ารายการอื่นๆ ที่คุณธงชัยเคยเป็นพิธีกร เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ชม แต่ก็จะมียิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความเป็นกันเองให้กับผู้ร่วมรายการ และไม่ทำให้รายการดูเครียดเกินไป สำหรับวิธีการดำเนินรายการก็จะเป็นผู้ที่พูดเปิดรายการ แนะนำพร้อมทั้งสอบถามผู้ร่วมรายการ และเป็นคนพูดสรุปเนื้อหาที่น่าสนใจในช่วงสำคัญๆ

(2) คุณพงษ์ศักดิ์ พงษ์สุวรรณ (เท่ง เถิดเทิง) ทำหน้าที่เป็นพิธีกรร่วม บุคลิกเป็นคนเฮฮา สนุกสนาน เป็นสีสันของรายการ เพื่อไม่ให้รายการน่าเบื่อ ในส่วนของวิธีการดำเนินรายการ ก็จะช่วยคุณธงชัยซักถามผู้ร่วมรายการ ซึ่งในบางครั้งก็ถามเพื่อเป็นมุขตลก บางโอกาสก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสาธิตหรือการแสดงในช่วงคุณพระช่วยด้วย

(3) คุณทอดด์ ลาเวลล์ (ทอดด์ ทองดี) ทำหน้าที่เป็นพิธีกรร่วม เป็นคนยิ้มแย้ม อธิบายคดี แต่ค่อนข้างจะพูดน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพิธีกรอีก 2 ท่าน คุณทอดด์เป็นพิธีกรร่วม เช่นเดียวกับคุณเท่ง แต่ด้วยเหตุที่เป็นชาวต่างชาติจึงมีวิธีการดำเนินรายการต่างกันเล็กน้อย โดยจะเป็นเหมือนตัวแทนของชาวต่างชาติ สอบถามผู้ร่วมรายการในมุมมองที่แตกต่างจากคนไทย

- ผู้ร่วมรายการ

แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้แสดง/ผู้สาธิต

(1) ผู้เชี่ยวชาญ มี 2 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญประจำรายการ ได้แก่ อ.ประสาธ ทองอร่าม ประจำในช่วงไขวันละคำกับครุฑมีด, อ.เผ่าทอง ทองเจือ ประจำในช่วงคุ้มของเก่า และคุณรอง คำมูลคดี ประจำในช่วงคุณพระอย่ากรุง อีกส่วนหนึ่ง คือ ผู้เชี่ยวชาญประจำเรื่อง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้ จะเปลี่ยนไปตามเนื้อเรื่องที่นำเสนอในแต่ละตอน โดยจะเป็นผู้ร่วมรายการในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะ

(2) ผู้แสดง/ผู้สาธิต บุคคลกลุ่มนี้จะมีบทบาทในช่วงคุณพระช่วยเป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญให้เห็นเป็นรูปธรรม และด้วยเหตุที่เนื้อหาในช่วงคุณพระเชี่ยวชาญเปลี่ยนแปลงไปตลอดทุกสัปดาห์ ดังนั้นผู้แสดง/ผู้สาธิต ก็จะเป็นกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม

เปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาด้วยเช่นเดียวกัน โดยส่วนมากแล้ว ผู้แสดง/ผู้สาธิต จะเป็นคนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดี ถ้าหากไม่มีชื่อเสียงก็จะเป็นคนที่มีความสามารถในเรื่องที่น่าเสนอ สำหรับผู้แสดงอีกกลุ่มหนึ่งที่ทางรายการเชิญมาบ่อยๆ นั่นคือ นักร้อง นักแสดงวัยรุ่น ที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มวัยรุ่น

- บรรยากาศ

บรรยากาศในรายการประกอบด้วย ฉาก แสง สี เสียง และอุปกรณ์ประกอบฉาก โดยผู้ผลิตจะให้ความสำคัญกับฉากมากกว่า องค์ประกอบอื่นๆ ซึ่งฉากในรายการแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ฉากที่ใช้ประจำในรายการ ซึ่งอาจมีการสลับปรับเปลี่ยนบ้าง แต่ก็เป็นฉากที่ใช้บ่อย เช่น ฉากพระพิศเนศ ฉากโพธิ์สามต้น เป็นต้น สำหรับฉากอีกประเภทหนึ่ง คือ ฉากที่เปลี่ยนแปลงตามเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งการสร้างฉากประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่จะเสนอในช่วงคุณพระเชี้ยว โดยจะต้องบ่งบอกและสอดคล้องกับเนื้อหาที่น่าเสนอ ฉากประเภทนี้จะมีเป็นบางสัปดาห์เท่านั้น ถ้าสัปดาห์ไหนไม่มีก็จะใช้ ฉากพระพิศเนศหรือฉากโพธิ์สามต้น ซึ่งเป็นฉากที่ใช้ประจำในรายการแทน

สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ นั้น ผู้ผลิตรายการจะจัดตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงช่วงรายการ และเนื้อหาที่น่าเสนอในแต่ละช่วง ตัวอย่างเช่น แสงไฟในช่วงสนทนากับช่วงการแสดงก็จะแตกต่างกัน โดยจะใช้ไฟแบบธรรมชาติสีส้มในช่วงสนทนา ส่วนช่วงการแสดงจะใช้ไฟกระพริบหลากหลายสี เน้นไฟที่ช่วยสร้างความตื่นเต้น และเพิ่มสีสันให้การแสดงน่าสนใจมากขึ้น

- สไตล์และรูปแบบในการนำเสนอ

รายการ คุณพระช่วย เป็นรายการที่ให้ความรู้ทางด้านประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม โดยนำเสนอรายการในรูปแบบของการให้สาระไปพร้อมๆ กับให้ความบันเทิง จากรายการทั้งหมด 6 ช่วง มีรูปแบบในการนำเสนอต่างกันไป โดยช่วงโชนวันละคำกับครุฑมีด ช่วงคุณพระเชี้ยว ช่วงคุ้มของเก่า และช่วงคุณพระย่ากรุง จะมีรูปแบบในการนำเสนอคล้ายคลึงกัน คือ เป็นช่วงของการสนทนาระหว่างพิธีกร กับผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยในเรื่องต่างๆ แต่ช่วงคุณพระเชี้ยวจะใช้เวลาในการนำเสนอมากกว่าอีก 3 ช่วง เนื่องจากเป็นช่วงที่น่าเสนอเนื้อหาหลักของสัปดาห์ สำหรับอีก 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงคุณพระโชวี และช่วงคุณพระประชันจะมีรูปแบบในการนำเสนอที่หลากหลาย ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาที่น่าเสนอในแต่ละเทป ตัวอย่างเช่น ช่วงคุณพระโชวีที่เนื้อหาต่อเนื่องจากช่วงคุณพระเชี้ยว ก็จะมีทั้งการร้องเพลง การร่ายรำ การสร้าง

สถานการณ์จำลอง เป็นต้น ส่วนช่วงคุณพระประชัน รูปแบบการนำเสนอก็จะขึ้นอยู่ศาสตร์และศิลป์ ที่นำมาใช้เป็นโจทย์ในการแข่งขัน

2. การวิจัยเชิงทดลอง

จากการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีรูปแบบการทดลองแบบ Posttest-Only Control Group Design กลุ่มตัวอย่างที่นำมาทดลองในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น จำนวน 108 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง (Experimental Group) จำนวน 54 คน และกลุ่มควบคุม (Control Group) จำนวน 54 คน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะทางประชากรให้มีความต่างกันในเรื่องของอายุด้วย กล่าวคือ ในจำนวน 54 คนของแต่ละกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วย คนช่วงอายุ 13-15 ปี, ช่วงอายุ 16-18 ปี, ช่วงอายุ 19-21 ปี โดยแบ่งเป็นกลุ่มละ 18 คน เท่าๆ กัน ดังนั้นทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ที่มีลักษณะทางด้านอายุและระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน ในขั้นตอนของการทำวิจัยกลุ่มทดลองจะได้ชมเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย สำหรับกลุ่มควบคุมจะไม่ได้ชมเทปบันทึกภาพ

จากกลุ่มที่ได้ชมรายการจำนวน 54 คน จะเป็นเพศหญิงมากกว่า โดยมีจำนวนร้อยละ 61.1 ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการประกอบด้วยเพศชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งทั้งกลุ่มที่ได้ชมรายการและกลุ่มที่ไม่ชมรายการ มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่

ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

กลุ่มวัยรุ่นที่ได้ชมเทปรายการจำนวนมากกว่าสามในสี่ที่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา โดยคิดเป็นร้อยละ 77.8 และก็มีจำนวนคนเท่ากันที่มีความคิดไม่เห็นด้วยว่า วัฒนธรรมต่างชาติน่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ได้ชมรายการมีความเห็นว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้ชาวต่างชาติมาเที่ยวในประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ชมเทปรายการถึงร้อยละ 98.1 มีความคิดเห็นเหมือนกับกลุ่มที่ได้ชมเทปรายการว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา ทั้งยังมีความเห็นว่าวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่เหมือนชาติใดและเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 94.4 และผู้ที่ไม่ได้ชมรายการเกือบทั้งหมด หรือร้อยละ 94.4 เช่นกัน ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าวัฒนธรรมไทยเหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ในกลุ่มของผู้ที่ได้ชมรายการทั้งหมด มีความเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การไหว้เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยที่ควรอนุรักษ์ไว้ และศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงามน่าชื่นชม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 98.1 มีความเห็นว่าจิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม นอกจากนี้ผู้ที่ได้ชมรายการเกือบครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 42.6 ที่เห็นด้วยว่าคนที่พูดภาษาไทย ถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์นิยม

กลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการทั้งหมด มีความเห็นเช่นเดียวกับกลุ่มที่ได้ชมรายการว่า การไหว้เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยที่ควรอนุรักษ์ไว้ มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้น ที่ไม่เห็นว่าเป็นศิลปะและการแสดงของไทยเป็นสิ่งสวยงามน่าชื่นชม แต่ก็มีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ไม่ได้ชมรายการ คือ ร้อยละ 44.5 ที่มองว่าคนที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์นิยม ซึ่งเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มที่ได้รับชมรายการ

เมื่อทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มที่ได้ชมรายการ กับ กลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ทั้ง 2 ส่วน พบว่า โดยรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ความคิดเห็นต่อรายการ “คุณพระช่วย”

ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรายการ “คุณพระช่วย” ส่วนนี้ จะมีแต่ข้อมูลของกลุ่มที่ได้รับชมเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย เท่านั้น ภายหลังจากดูเทปรายการคุณพระช่วยแล้ว มีกลุ่มตัวอย่างเพียงแค่ร้อยละ 1.9 เท่านั้น ที่เห็นว่าเนื้อหาที่น่าเสนอเป็นเรื่องโบราณ น่าเบื่อ และไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลยจากการชมรายการ

สำหรับจุดเด่นของรายการ คุณพระช่วยนั้น กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 66.7 ที่เห็นว่าอยู่ที่เนื้อหาที่น่าเสนอ รองลงมาคือ รูปแบบรายการ อีกประมาณร้อยละ 20 สำหรับจุดที่เด่นน้อยที่สุดในการรายการ คือ ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก มีแค่ประมาณร้อยละ 2 เท่านั้น

ผู้ที่ได้รับชมรายการเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 94.4 ที่เห็นว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการมีความเหมาะสมดีแล้ว อีกร้อยละ 5.6 ที่เห็นว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ยังมีจำนวนน้อยเกินไป

หลังจากดูเทปรายการ คุณพระช่วย แล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างถึงประมาณร้อยละ 85 ที่จะแนะนำรายการนี้ให้กับบุคคลอื่น และด้วยจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 88.9 ต้องการที่จะดูรายการ คุณพระช่วยอีก ภายหลังจากที่ได้ชมในครั้งนี้ และกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 94.4 หรือเกือบทั้งหมด อยากให้มีรายการที่น่าเสนอเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทย เหมือนกับรายการ คุณพระช่วย

สำหรับช่วงของรายการที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่านำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้น่าสนใจที่สุด คือ ช่วงคุณพระโชวี รองลงมา คือ คุณพระประชัน และคุณพระเชียว โดยมีค่าร้อยละ 35.1, 27.8 และ 13.0 ตามลำดับ

ความพึงพอใจต่อรายการ “คุณพระช่วย”

ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการ “คุณพระช่วย” จะเหมือนกับข้อมูลในส่วนที่แล้ว คือ จะมีข้อมูลเฉพาะจากกลุ่มที่ได้ชมเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย เท่านั้น จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการ คุณพระช่วย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรายการอยู่ในระดับสูง โดยทั้งหมดรู้สึกพึงพอใจต่อผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ในช่วงต่างๆ และเนื้อหาสาระที่น่าเสนอในแต่ละตอน โดยแบ่งความพึงพอใจเป็น 2 ระดับ คือ พึงพอใจมากและพึงพอใจ

มีกลุ่มตัวอย่างเพียงแค่อ้อยละ 3.7 ที่ชอบการแต่งกายของพิธีกรและผู้ร่วมรายการ, รูปภาพที่ใช้ประกอบการบรรยายเนื้อหา, ศิลปะไทยที่นำมาใช้ในชวงคุณพระประชัน และดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เหลืออีกร้อยละ 96.3 รู้สึกพึงพอใจ

ถึงแม้ว่าการดูรายการ คุณพระช่วย จะดูจากเทปบันทึกภาพ แต่กลุ่มตัวอย่างก็ได้ทราบวันและเวลาในการออกอากาศจากผู้วิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างเกือบร้อยละ 20 ไม่พึงพอใจในวันและเวลาที่ออกอากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างไม่พึงพอใจมากที่สุด รองลงมา คือ ประมาณร้อยละ 15 รู้สึกไม่ชอบที่ทางรายการนำชาวต่างชาติมาเป็นพิธีกรดำเนินรายการ

อภิปรายผลการวิจัย

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการคุณพระช่วย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่มีการนำเสนอในรายการคุณพระช่วย มีหลากหลายเรื่อง โดยประกอบไปด้วยความเป็นไทยทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งตรงกับที่สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533) กล่าวถึงลักษณะของความเป็นไทยว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ความเป็นไทยทางวัตถุ ซึ่งในรายการได้นำเสนอ เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย จิตรกรรมไทย เครื่องแต่งกายแบบไทย เครื่องดนตรีไทย เป็นต้น ส่วนความเป็นไทยทางการกระทำหรือความประพฤติ ผู้ผลิตได้ถ่ายทอดผ่านทางผู้ดำเนินรายการ ด้วยการไหว้ การแสดงความเคารพให้เกียรติผู้ที่อาวุโสกว่า รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ทางรายการได้สอดแทรกไว้ในเนื้อหาของรายการ สำหรับลักษณะความเป็นไทยแบบที่ 3 ซึ่งได้แก่ ความเป็นไทยทางความรู้และความคิด นั้น เป็นรากฐานที่มาของความเป็นไทยใน 2 แบบข้างต้น เนื่องจากความรู้และความคิดอย่างไทยเป็นตัวอย่างแบบ กำหนดสิ่งเหล่านั้นขึ้นก่อน แล้วจึงไปกระทำหรือแสดงออกทาง

กายและทางวัตถุอีกทอดหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ความเชื่อแบบไทย ที่ศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา นางฟ้า เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหา หรือมีเหตุที่ทำให้ต้องเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นทางกาย หรือจิตใจ ก็จะใช้สิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่ง บางคนอาจแค่ระลึกอยู่ในใจ แต่บางคนก็แสดงออกมาทางการกระทำ อย่างเช่นในกรณีที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเข้าสู่หน้าแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดู สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในท้องถิ่น ด้วยความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ และความต้องการที่พึ่งทางจิตใจ ทำให้เกิดการกระทำขึ้นสำหรับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ในสังคมฯ หนึ่ง นั่นคือ ประเพณีการแห่นางแมว ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สืบเนื่องต่อกันเป็นเวลานานพอสมควร จนกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เหมือนดังที่ พัทธา สายหู (2533) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นประเพณีที่ยั่งยืนสืบทอดกันมาทั้งสิ้น และประเพณีต่างๆ นั้น ก็คงยึดถือกันมา เพราะผู้ปฏิบัติพอใจร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีงาม สามารถสนองความประสงค์และให้ประโยชน์ที่ตน ต้องการได้

ในตอน ภาษา 4 ภาค เป็นการนำเสนอด้านหนึ่งของวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่า มิติของ วัฒนธรรม ตามแนวคิดของ อรรถพล อนันตวรสกุล (2546) เนื่องจากภาษาของแต่ละภาคมีความโดดเด่นแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของคำที่ใช้ ลักษณะ สำเนียงและน้ำเสียงที่พูด ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน อันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม

สำหรับมิติในแง่ที่วัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนระบบความคิด ความเชื่อและภูมิปัญญา นั้น ทางรายการได้ถ่ายทอดไว้ในตอน สถาปัตยกรรมไทย อันเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบ้านเรือนไทยในสมัยก่อน ซึ่งบ้านแต่ละประเภทจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และสร้างจากวัสดุที่ต่างกัน นอกจากวัสดุแล้ว ภูมิศาสตร์ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้บ้านเรือนไทยแต่ละประเภทมีรูปแบบที่ต่างกัน ด้วย อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมมา เป็นการปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ ตัวอย่างเช่น ในอดีตเมืองไทยมีแม่น้ำ ลำคลองที่สะอาดมากมาย เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งยังเป็นเส้นทางในการคมนาคมที่สะดวก สบาย คนไทยจึงนิยมอาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดบ้านเรือนแพขึ้น รองรับความต้องการของคนไทยในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การสร้างบ้านเรือนไทยก็มีการปรับเปลี่ยนให้มีความเจริญก้าวหน้า เพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องค่านิยมในสังคมไทยของ จรัญ พรหมอยู่ (2523) ที่ว่า ค่านิยมบางอย่างขึ้นกับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคม เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมเดิมก็เปลี่ยนแปลงไปและอย่างใหม่ก็จะเกิดขึ้นแทนที่

ค่านิยมในสังคมไทยอย่างหนึ่งที่ทางรายการได้นำมาเสนอ นั่นคือ ค่านิยมในการเคารพผู้มีอาวุโส ซึ่ง จรัญ พรหมอยู่ (2523) ได้จำแนกลักษณะของผู้อาวุโสไว้ 3 ประการ คือ อาวุโสด้านวัยวุฒิ, อาวุโสด้านคุณวุฒิ และ อาวุโสด้านชาติวุฒิ สำหรับผู้ที่มาร่วมรายการมักจะเป็นผู้ที่มี

อาจุโสมมากกว่าพิธีกรทั้งสิ้น ดังนั้นการดำเนินรายการของพิธีกรจึงแสดงออกด้วยความนอบน้อม เคารพ และให้เกียรติเหล่าผู้ร่วมรายการ เพื่อแสดงออกค่านิยมของคนไทย

เอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” อีกเรื่องหนึ่ง ที่มีความโดดเด่นในรายการ คุณพระช่วย ได้แก่ ภาษาและวรรณกรรม ภาษาในแต่ละชาตินั้น จะมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ มีอักษรใช้ 44 ตัว มีสระ 28 รูป 32 เสียง ทั้งยังมีวรรณยุกต์ 4 รูป 5 เสียง เป็นตัวกำกับระดับในการออกเสียง ซึ่งแตกต่างจาก ภาษาของชาติอื่น ดังนั้นภาษาไทยจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” อย่างหนึ่ง ดัง คำกล่าวของ อรรถพล อนันตวรสกุล (2546) ที่ว่า ภาษาเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติ มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจต่างๆ ร่วมกัน ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอด คติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบประเพณี และเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ ของวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งๆ ไว้

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า รายการ คุณพระช่วย ได้นำเสนอเอกลักษณ์ ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นไทยไว้มากมายหลายเรื่อง ทั้งความเป็นไทยทางด้านวัตถุ ความเป็นไทยทางการกระทำ/ความประพฤติ และความเป็นไทยทางความรู้/ความคิด ซึ่งทั้งหมดก็ล้วนนำเสนอแต่สิ่งที่ดีงาม ทางปัญญา ความรู้สึก ความคิดเห็น ที่มนุษย์ได้ถ่ายทอดและสืบต่อกันไว้ แสดงออกให้เห็นเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือดัดแปลงปรับปรุงจากธรรมชาติ เพื่อประโยชน์แห่งวิถีชีวิตของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระยาอนุมานราชธน (2531) และตรงกับความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต โดยคำว่า “วัฒนธรรม” เป็นภาษาบาลี แปลว่า สิ่งที่เกิดจากเจริญงอกงาม ความก้าวหน้า ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง คุณความดี เมื่อนำมารวมกันแล้วจึงหมายถึง คุณธรรมหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามนั่นเอง (สมศักดิ์ศรีสันติสุข, 2536)

การสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม

หากจะมองในแง่ทฤษฎีการสื่อสาร รายการ คุณพระช่วย ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่ง โดยรายการเปรียบได้กับผู้ส่งสาร ที่ส่งสารเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นไทยไปยังผู้รับสาร ได้แก่ ผู้ชมทางบ้าน ผ่านทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง และจากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ จำนวน 18 เทป ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการสื่อสารของรายการ คุณพระช่วยนี้ เป็นการสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532) โดยเนื้อหาในรายการที่นำมาใช้สื่อสารมี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติไปสู่ประชาชนส่วนต่างๆ ของประเทศ ช่วยทำให้วัฒนธรรมของชาติแพร่หลายและคงความเป็นชาติได้ ได้แก่ ตอนสถาปัตยกรรมไทย, ตอนภาพเก่า ตอนแมวไทย, ตอนพุทธศิลป์ และตอนการเมืองไทย

2. การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นมาสู่คนส่วนอื่นๆ ของประเทศ ทำให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจ และสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างคนในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศ ได้แก่ ตอนเพลงกล่อมลูก 4 ภาค, ตอนเปิดวัฒนธรรมป๊อปได้ และตอนภาษา 4 ภาค

3. การอนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกใหม่ของสังคม สามารถปฏิบัติได้สอดคล้องกับสภาพสังคม เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมชาติ และไม่ทำลายล้างวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติ ได้แก่ ตอนการประชันดนตรีไทยสมัยโบราณ, ตอนหมาก, ตอนรำลึกจรัส มโนพิรุณและ ตอนท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ (1-2)

4. การเผยแพร่วัฒนธรรมต่างชาติมาสู่ประชาชนในประเทศ ช่วยควบคุมและป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอย่างไม่เหมาะสม ได้แก่ ตอนหุ่นนานาชาติ (1-3), ตอนชนชาติมอญ

จากลักษณะการสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมทั้ง 4 แบบ ที่ได้กล่าวมา มีความสอดคล้องกับแนวคิดของสมควร กวียะ (2539) ที่ว่า การสื่อสารเป็นปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการสังคม ได้ถูกนำมาใช้ในการรณรงค์ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาด้านสังคม สื่อมวลชนก็เป็นการสื่อสารอีกหนึ่งประเภทที่นำมาใช้อบรมให้มนุษย์อยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ ซึ่งตรงกับสิ่งที่รายการคุณพระช่วย พยายามที่จะนำเสนอ โดยสอดแทรกอยู่ในองค์ประกอบต่างๆ ทั้งในส่วนของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายการ

กลยุทธ์การนำเสนอรายการ คุณพระช่วย

1. เนื้อหา

โดยทั่วไปเมื่อขึ้นชื่อว่ารายการปกิณฑกะบันเทิง ก็มักจะนึกภาพรายการที่มีความหลากหลายทั้งเนื้อหา และวิธีการนำเสนอ สำหรับรายการปกิณฑกะบันเทิงที่พบเห็นกันบ่อยทางโทรทัศน์นั้น ก็จะเป็นการนำเอาเนื้อหาหลายๆ อย่างมาผสมผสานกัน มีทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่มีชื่อเสียง การแสดงตลก รวมไปถึงการร้องเพลงของดารา นักร้อง ซึ่งแต่ละช่วงก็จะแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เนื้อหาโดยรวมของรายการมักจะไม่สอดคล้องกัน

สำหรับรายการคุณพระช่วยนั้น นับตั้งแต่ช่วงแรกถึงช่วงสุดท้ายของรายการ เนื้อหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเป็นไทย เพียงเรื่องเดียวตลอดทั้งรายการ โดยจะเน้นนำเสนอในสิ่งที่มีลักษณะเป็นสาระ อันเป็นเรื่องปกติของรายการเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม ที่จะต้องระมัดระวังและนำเสนอให้ถูกต้อง เหมาะสม แต่ด้วยเหตุที่รายการ คุณพระช่วย เป็นรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่นำเสนอไม่ได้ แต่ก็มีองค์ประกอบอื่นๆ ที่สามารถทำให้รายการมีความหลากหลายสมกับคำว่า “ปกิณกะบันเทิง” ที่หมายถึง ความเบิกบานใจ รื่นเริงใจ และสนุกสนานที่คละเคล้ากันหลายรส (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านั้นก็คือ วิธีการนำเสนอรายการ นั่นเอง

2.วิธีการนำเสนอ

สำหรับรายการ คุณพระช่วย ก็เป็นรายการปกิณกะบันเทิงอีกรายการหนึ่งที่มีลักษณะและวิธีการนำเสนอแตกต่างจากรายการอื่นๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริพงษ์ สุทธิโยธิน (2535) ที่ศึกษากลยุทธ์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิง 3 รายการ ได้แก่ รายการสี่ทุ่มสแควร์ รายการจันทร์กระจ่าง และรายการทไวไลท์โชว์ ซึ่งพบว่าการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิงทุกรายการ จะมีวิธีการนำเสนอของแต่ละรายการไม่เหมือนกัน โดยแต่ละรายการจะมีกลยุทธ์และวิธีการนำเสนอรายการที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

- พิธีกร

พิธีกร เป็นหัวใจสำคัญของการนำเสนอรายการโทรทัศน์ปกิณกะบันเทิง โดยเรื่องราวที่นำเสนอจะน่าสนใจ หรือน่าเบื่อ นั้น พิธีกรมีผลอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำให้รายการดำเนินไป เหมือนกับคำในภาษาอังกฤษที่ว่า Master of Ceremony ซึ่งแปลว่า “ผู้อำนวยการงานพิธี” (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539) ดังนั้นหากขาดบุคคลๆ นี้ งานพิธีหรือการแสดงก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

พิธีกรที่ดีควรมีคุณสมบัติเบื้องต้นดังนี้ เป็นผู้ที่มีบุคลิกดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีไหวพริบ ฉลาดหลักแหลม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีทักษะในการใช้ภาษาพูดได้ดี มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และหากเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงอยู่ก่อนแล้วก็จะยิ่งทำให้รายการมีความหมายยิ่งขึ้น สำหรับพิธีกรทั้ง 3 คน ของรายการ คุณพระช่วย มีคุณสมบัติเหล่านี้ครบถ้วน แต่มีอีกข้อหนึ่งที่ถูกผลิตให้มีความสำคัญเป็นพิเศษในการเป็นพิธีกรรายการ คุณพระช่วย นั่นคือ จะต้องรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างดี เหตุเพราะจะต้องเป็นผู้ที่ดำเนินรายการและถ่ายทอด

เนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ดังนั้นการที่พิธีกรมีคุณสมบัติในด้านนี้ จะทำให้สามารถเข้าใจและถ่ายทอดออกมาได้ง่ายยิ่งขึ้น ในส่วนของคุณทอดด์ที่เป็นชาวต่างชาตินั้น ได้ยกเว้นคุณสมบัติในข้อนี้ แต่ได้วางบทบาทอื่นที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันไว้ให้ โดยให้คุณทอดด์รับหน้าที่เป็นผู้เฝ้าสังเกตวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง คอยเป็นคนเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทย กับวัฒนธรรมต่างชาติ (คุณ ชัยันต์ จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่พิธีกรทุกคนควรมี แต่ในความเหมือนเหล่านี้ พิธีกรทั้ง 3 คนก็มีส่วนที่ต่างกัน เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ศิริพงษ์ สุทธิโยธิน (2535) ที่พบว่า พิธีกรดำเนินรายการ 3 รายการ มีบุคลิกลักษณะและวิถีในการดำเนินรายการที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งคุณธงชัย คุณเท่ง และคุณทอดด์ ก็มีบุคลิกและวิถีในการดำเนินรายการที่แตกต่างกัน โดยนำเสนอในรูปแบบที่เป็นตัวเอง ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากทำให้รายการสนุกสนานและมีสีสัน น่าชมมากยิ่งขึ้น

- ผู้ร่วมรายการ

ในรายการ คุณพระช่วย มีผู้ร่วมรายการ 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ในวัฒนธรรม ความเป็นไทยเรื่องต่างๆ โดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีอาวุโส และ (2) ผู้แสดง/ผู้สาธิต ผู้ร่วมรายการกลุ่มนี้จะไม่จำกัดว่ามีอายุมากน้อย แต่จะเน้นที่เป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี เล่นโยน หรือรำไทย เป็นต้น

ผู้ร่วมรายการในกลุ่มที่ 1 จะเชิญมาในช่วงที่เป็นการสนทนา/สัมภาษณ์ ซึ่งทางรายการจะพิถีพิถันในการคัดเลือกมาก โดยจะเลือกจากผู้ที่มีความรู้ พุดคุยสนุกสนาน มีทักษะในการเล่าเรื่อง ยิ้มแย้ม และหากมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักด้วยแล้ว ก็จะได้รับเลือกให้มาเป็นผู้เชี่ยวชาญร่วมรายการในช่วงนี้ สำหรับผู้ร่วมรายการที่เป็นผู้แสดง/ผู้สาธิต นอกจากจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการแสดงด้านต่างๆ แล้ว คุณสมบัติที่ผู้ผลิตรายการต้องการ คือ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก ซึ่งมีทั้งดารา นักร้อง นักดนตรี เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ผลิตรายการยังมีแนวคิดที่ต้องการให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรมไทยด้วย ดังนั้นในบางเทปเหล่าผู้แสดงที่มีชื่อเสียงจึงเป็นคนรุ่นใหม่ ที่วัยรุ่นรู้จักและให้ความสนใจ ตัวอย่างเช่น ศิลปินกลุ่มอะคาเดมี แฟนเทเชีย, ศักดิ์สิทธิ์ เวชสุภาพรณี (โต) นักเปียโนวัยรุ่น เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาจะสังเกตได้ว่า ผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมรายการนั้นจะต้องมีความหลากหลาย ไม่ซ้ำซาก ควรเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง กำลังเป็นที่นิยม และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างสนุกสนาน

- บรรยากาศ

การจัดบรรยากาศในการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิง จะประกอบไปด้วยแนวคิดแบบเน้นความยิ่งใหญ่ ตระการตา เต็มไปด้วยสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจ ซึ่งจะสามารถพบเห็นได้จากลักษณะของการจัดสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบด้านการจัดฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉาก (Scenery & Props) ในรายการปกิณกะบันเทิงไม่ว่าจะเป็นรายการเกมโชว์ ทอล์กโชว์หรือปกิณกะโดยตรงก็ตาม มักจะมีลักษณะของความยิ่งใหญ่ มโหฬาร ตระการตา ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกตื่นตาตื่นใจ นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคทางด้านแสง สี และเสียง ช่วยเสริมบรรยากาศในรายการให้ดูยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539)

สำหรับบรรยากาศในรายการ คุณพระช่วย ก็มีองค์ประกอบหลักๆ 4 ส่วน เช่นเดียวกัน ได้แก่ ฉาก แสง/สี เสียงและอุปกรณ์ประกอบฉาก แต่สิ่งที่ผู้ผลิตรายการให้ความสำคัญมากที่สุด นั่นคือ ฉาก โดยฉากที่ใช้ในรายการจะมีความหลากหลาย มีทั้งฉากที่ใช้เป็นประจำและฉากที่เปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาที่นำเสนอ ดังนั้นฉากในรายการส่วนใหญ่จึงบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ตามเนื้อหาที่นำเสนอในรายการ ซึ่งจุดเด่นอย่างหนึ่งของฉากที่ใช้ในรายการ คุณพระช่วย คือ ไม่ได้เน้นเพียงแต่มีความสวยงาม ยิ่งใหญ่ อลังการ เท่านั้น แต่ฉากจะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้ชมได้รับรู้ โดยผู้ผลิตรายการได้พยายามสื่อความหมายไว้ในทุกๆฉาก ทั้งความหมายโดยตรง หรือ อาจเป็นความหมายโดยนัยยะ เช่น ฉากประตูพระวิหาร/พระอุโบสถ ของพระอารามที่มีชื่อเสียงเขตกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง ที่ใช้ในช่วงคุณพระช่วย ก็เป็นฉากที่สื่อความหมายโดยนัยยะ โดยต้องการสื่อว่า ประตูของสถานที่เหล่านี้เปรียบได้กับประตูต้อนรับเข้าสู่กรุงเทพมหานคร (คุณ ชัยนัต จันทวงศาทร – สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549)

ฉากช่วงคัมของเก่า นอกจากสื่อความหมายได้สอดคล้องกับเรื่องที่น่าเสนอแล้ว ผู้ผลิตยังคิดให้ฉากสอดคล้องกับผู้สนับสนุนรายการด้วย ซึ่งผู้สนับสนุนรายการในช่วงนี้เป็นเครื่องพรีนเตอร์ยี่ห้อหนึ่ง แนวคิดของฉากจึงเกี่ยวกับวิวัฒนาการในการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ของมนุษย์ โดยเริ่มจากเขียนด้วยปากกา ต่อมาก็พัฒนาเป็นการพิมพ์ดีด และปัจจุบันเป็นการใช้เครื่องพรีนเตอร์ จะเห็นได้ว่าฉากสอดคล้องกันเนื้อหาในช่วงที่น่าเสนอเกี่ยวกับของเก่า และสอดคล้องกับผู้สนับสนุนรายการซึ่งเป็นเครื่องพรีนเตอร์ เหล่านี้เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างฉากของผู้ผลิตรายการ

สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ นั้น ผู้ผลิตได้นำมาช่วยสร้างบรรยากาศด้วยเช่นกัน แต่อาจจะดูไม่โดดเด่นเท่ากับฉาก มีการใช้แสง/สีให้เหมาะกับช่วงต่างๆ ของรายการ โดยช่วงสนทนา

และสัมภาษณ์ก็จะใช้แสงสีส้ม นวล สร้างบรรยากาศแบบสบายๆ เป็นกันเอง ส่วนช่วงที่เป็นการ แสดงก็จะใช้ไฟหลากหลายสี ช่วยสร้างความตื่นตาตื่นใจ เพิ่มสีสันให้กับการแสดง

เสียงที่ใช้ในรายการมี 2 ส่วน คือ เสียงดนตรีประกอบรายการ ซึ่งจะใช้ในช่องเปิด รายการ และตอนเปิด/ปิด เบรกในช่วงต่างๆ ซึ่งเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อรายการโดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อได้ยินเพลงนี้ ผู้ชมก็จะรู้ได้ทันทีว่ารายการ คุณพระช่วย กำลังออกอากาศอยู่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้จดจำรายการได้ สำหรับเสียงอีกอย่างหนึ่งที่นำมาใช้สร้างบรรยากาศ ในรายการ คือ เสียงของผู้ชมในห้องส่ง โดยจะเป็นเสียงปรบมือหรือเสียงหัวเราะเป็นส่วนใหญ่ เสียงในส่วนนี้ จะทำให้บรรยากาศในรายการไม่เงียบเหงาจนเกินไป ทำให้การดำเนินรายการ คึกคักและสนุกสนานมากขึ้น

ด้วยเหตุที่ทางรายการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นไทย ดังนั้นองค์ประกอบ อื่นๆ จึงต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งก็รวมถึงอุปกรณ์ประกอบฉากด้วย แต่จากการที่ผู้ผลิตได้ เน้นที่ตัวฉากแล้ว ดังนั้นอุปกรณ์ประกอบฉากในรายการ คุณพระช่วย จึงมีไม่มาก เพราะเกรงว่า ความเป็นไทยจะเยอะเกินไป ทำให้รายการดูเซย จึงมีอุปกรณ์ประกอบฉากเพียงแค่ 3 - 4 อย่าง เท่านั้น เช่น พานเขียนหมาก กระจาดขนวน เป็นต้น

- สไตส์และรูปแบบในการนำเสนอ

รูปแบบในการนำเสนอรายการประเภทบันเทิง จะมีความหลากหลาย แตกต่างกันไป ตามแนวคิด (Concept) ของรายการแต่ละรายการ ซึ่งการผลิตรายการบันเทิง บันเทิงส่วนใหญ่นั้น มักจะคำนึงถึงรสนิยมของคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมเป้าหมายว่าชอบ และสนใจอะไร มีสิ่งใดที่เป็นเรื่องใหม่ เรื่องที่ทันสมัย ทำอะไรบ้างในชีวิตประจำวัน คอยสังเกต ความนิยมของคนในกลุ่มนี้ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ต่อการเลือกความบันเทิงรูปแบบ ต่างๆ เข้ามาบรรจุเป็นส่วนประกอบหรือเป็นแกนของรายการ (สุโขทัยธรรมธิดา, 2539) แต่สำหรับ รายการ คุณพระช่วย นั้น ดูค่อนข้างจะขัดแย้งกับแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีความแปลกและ แตกต่าง นับตั้งแต่เนื้อหาที่นำมาเสนอ ก็เป็นเรื่องโบราณ ย้อนยุค เป็นเรื่องที่คนในยุคปัจจุบันอาจ ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ซึ่งก็ตรงข้ามกับแนวคิดในการผลิตรายการบันเทิงอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง

โดยเฉพาะในส่วนของรูปแบบในการนำเสนอ นั้น พบว่าสามารถเห็นความ แตกต่างของรายการได้อย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้จากในช่วงสนทนา ที่รูปแบบในการนำเสนอของ รายการ คุณพระช่วย จะเป็นแบบสบายๆ มีความเป็นกันเอง นั่งคุยกันที่พื้นของรายการเหมือนการ นั่งคุยกันที่บ้าน ไม่เหมือนการอัดรายการโทรทัศน์ทั่วไป (คุณ ชยันต์ จันทวงศาทร - สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2549) ซึ่งนอกจากจะเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของรายการอย่างหนึ่งแล้ว ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของรายการที่ต้องการเสนอความเป็นไทยด้วย

ถึงแม้ว่ารูปแบบการนำเสนอรายการ คุณพระช่วย ที่ได้กล่าวมา จะมีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนใคร แต่ผู้ผลิตก็พยายามที่จะนำรูปแบบในการนำเสนอรายการบิณฑกษณ์บันเทิงด้านอื่นๆ มาใช้ร่วมด้วย นั่นคือ การดำเนินรายการตั้งแต่ช่วงเปิดจนถึงปิดรายการ ต้องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกันในทุกส่วน เห็นได้จากเนื้อหาของรายการทั้งหมดเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นไทย โดยเฉพาะในช่วงคุณพระเชี้ยวและช่วงคุณพระโชร์ของทุกเทปจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันโดยตรง สำหรับรูปแบบในการนำเสนออีกแบบหนึ่งที่ทางรายการให้ความสำคัญ คือ การดำเนินรายการต้องกระชับ และความยาวของรายการในแต่ละช่วงไม่สั้น หรือยาวเกินไป สังเกตได้จากการแบ่งรายการออกเป็น 6 ช่วง ซึ่งแต่ละช่วงจะใช้เวลามาก น้อย ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเนื้อหา นอกจากนี้ผู้ผลิตได้จัดวางช่วงของรายการ โดยการเสนอช่วงสั้น สลับกับช่วงเนื้อหาหลักของรายการ เป็นการพักอารมณ์ในการชมของผู้ชมด้วย

ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

จากการวิจัยเชิงทดลองแบบ Posttest – Only Control Group Design ที่มีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งกำหนดให้กลุ่มทดลองเป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ได้ดูเทปบันทึกภาพรายการ คุณพระช่วย พบว่า ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยภาพรวมแล้วมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งกลุ่มที่ได้ชมรายการและกลุ่มที่ไม่ได้ชมรายการต่างก็มีความคิดเห็นที่ดีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยเห็นว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า ควรแก่การรักษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างถึงแม้จะเป็นคนรุ่นใหม่ แต่ทั้งหมดก็เป็นคนไทย เกิด เติบโต และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งแวดล้อมไปด้วยเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” จึงทำให้เกิดความรักและผูกพันกับความเป็นไทย เหมือนดังที่ อ.ประสาธน์ ทองอร่าม (สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2549) ได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นไทยนั้นอยู่ในสายเลือด แม้แต่คนไทยที่เกิดในต่างประเทศไม่เคยมาเมืองไทย ยังให้ความสนใจ ชื่นชอบและภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย

นอกจากผลที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” บางเรื่องที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในทางที่ไม่ดี ได้แก่ ความเป็นไทยในหมวดเครื่องดนตรีไทย โดยกลุ่มที่ได้ชมรายการประมาณ 2 ใน 3 มีความเห็นว่า ดนตรีไทยนั้นน่าเบื่อ ฟังแล้วทำให้ง่วงนอน แต่ในกลุ่มที่ได้ดูเทปรายการ คุณพระช่วย จะมีความคิดเห็นที่ดีกว่าต่อการฟังดนตรีไทย โดยมีเพียง 1 ใน 3 เท่านั้นที่คิดว่าเครื่องดนตรีไทยน่าเบื่อ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากวิธีการนำเสนอดนตรีไทยในรายการ คุณพระช่วย แตกต่างจากที่ผ่านๆ มา อย่างเช่น ในช่วงคุณพระโชร์ ดนตรีที่นำมาร่วมแสดงนั้น ก็จะมีการปรับประยุกต์ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากล ไม่ว่าจะเป็น เปียโน กีตาร์ กลอง ไวโอลิน

เป็นต้น ทำให้การบรรเลงดนตรีไทยมีความแปลกใหม่ ไพเราะมากยิ่งขึ้น หรือในช่วงคุณพระประชันที่มักจะแข่งขันการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย สำหรับในช่วงนี้จำเป็นต้องเล่นดนตรีไทยตามแบบมาตรฐาน ไม่สามารถดัดแปลงได้ แต่ผู้ผลิตรายการก็กำหนดโจทย์ในการแข่งขันขึ้น ทำให้การแข่งขันน่าตื่นเต้น และสามารถทำให้ฟังดนตรีไทยได้ดีกว่า การฟังแบบธรรมดา

เนื่องจากในปัจจุบัน การพูดคุยกันในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น มักจะไม่คำนึงถึงความถูกต้องในการออกเสียงพยัญชนะ ร.เวือ ล.ลิง หรือตัวควบกล้ำ ดังนั้นความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในหมวดนี้ จึงไม่ดีนัก โดยจำนวนครึ่งหนึ่งของทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นตรงกันว่า ผู้ที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระนั้น เป็นพวกอนุรักษ์นิยม

ความคิดเห็นต่อรายการ “คุณพระช่วย”

ภายหลังจากดูเทปรายการแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมต่อรายการ “คุณพระช่วย” อยู่ในระดับที่ดี โดยมีความรู้สึกว่าการได้ชมรายการ คุณพระช่วย นั้น ได้รับทั้งสาระและความสนุกสนานไปพร้อมๆ กัน ถึงแม้เนื้อหาที่น่าเสนอจะเป็นเรื่องเก่า เรื่องโบราณ แต่ด้วยความที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่อายุน้อย คนยุคใหม่ ซึ่งอาจไม่เคยได้รับรู้เรื่องราวเหล่านั้นมาก่อน ดังนั้นจึงมองเนื้อหาที่น่าเสนอเป็นเรื่องแปลกใหม่ น่าสนใจ และด้วยความแปลกนี้เอง ที่กลุ่มตัวอย่างมองว่าเนื้อหารายการเป็นองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นมากที่สุดในการ์ตูน

สำหรับเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่มีอยู่มากมายหลากหลายส่วนในรายการนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับชมรายการ มีความเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว ไม่มากไม่น้อยเกินไป โดย 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าการนำเสนอของช่วงคุณพระช่วย เป็นช่วงที่สามารถนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ได้โดดเด่นและน่าสนใจมากที่สุด ที่ผลเป็นเช่นนี้ก็เพราะ รูปแบบการนำเสนอ ในช่วงนี้มีการปรับเปลี่ยนอยู่ทุกสัปดาห์ ตามความเหมาะสมของเนื้อหาที่เปลี่ยนไปทุกสัปดาห์เช่นกัน ซึ่งแตกต่างกับช่วงอื่นๆ เช่น ช่วงคุณพระยำกรุง ที่ทุกสัปดาห์จะเสนอแต่เรื่องเกี่ยวกับสถานที่ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอจึงเหมือนๆ กันทุกสัปดาห์

ผลที่ได้จากการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 80 รู้สึกประทับใจในรายการ คุณพระช่วย โดยภายหลังจากดูเทปรายการแล้ว มีความคิดที่ถึงแม้การทดลองในครั้งนี้เสร็จสิ้นลง ก็ติดตามดูรายการต่อไป ทั้งยังพร้อมที่จะแนะนำรายการนี้ให้บุคคลอื่นๆ ได้ดูด้วยเช่นกัน

ความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย

ในปัจจุบันสื่อโทรทัศน์มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันในหลายๆ ด้านของประชาชน ซึ่งสถานีโทรทัศน์หลายช่องในประเทศไทย ต่างมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาให้กับผู้ชมแตกต่างกันไป ผ่านทางรายการประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้ชมได้รับประโยชน์และให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

สำหรับรายการ คุณพระช่วย ก็เป็นอีกรายการหนึ่งที่น่าเสนอในรูปแบบของรายการโทรทัศน์ประเภทปกิณกะบันเทิง สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้สาระความรู้และความบันเทิงกับผู้ชม ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการนำเสนอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ชมได้รับประโยชน์และเกิดความพึงพอใจจากการรับชมรายการเช่นเดียวกัน ซึ่งจากศึกษาในครั้งนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้ชมรายการ คุณพระช่วย มีความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย อยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนสิ่งที่ Lull (1985) ได้ศึกษาในเรื่องการใช้สื่อของเยาวชน ที่พบว่า ในช่วงของการผ่านเข้าสู่วัยรุ่น เด็กหนุ่มสาวจำนวนมากเริ่มรู้สึกว่าคุณภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่พวกเขาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อยู่นั้น เป็นสิ่งที่ซ้ำซาก จำเจ และน่าเบื่อ ดังนั้นเด็กวัยรุ่นจึงมีความต้องการที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่ต่างไปจากวิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งรายการ คุณพระช่วยก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้เด็กวัยรุ่นได้เรียนรู้สิ่งที่แตกต่างกันจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ที่พวกเขาต้องประสบอยู่ทุกวัน

จากการศึกษาพบว่า ภายหลังจากที่กลุ่มวัยรุ่นได้ชมรายการ คุณพระช่วยแล้ว มีความรู้สึกชอบองค์ประกอบหลายๆ ส่วนของรายการ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดรู้สึกพึงพอใจต่อผู้ร่วมรายการที่มาให้ความรู้มากที่สุด สำหรับผู้ร่วมรายการกลุ่มอื่น เช่น ผู้แสดง/สาธิต ก็รู้สึกชอบมากเช่นเดียวกัน ในส่วนขององค์ประกอบอื่นๆ ที่กลุ่มวัยรุ่นรู้สึกพึงพอใจ ในระดับรองลงมา คือเนื้อหาของรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ในเรื่องที่แปลกใหม่น่าสนใจ

กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกือบร้อยละ 20 รู้สึกว่าวันและเวลาที่ออกอากาศยังไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นวันจันทร์เวลา 22.00 น. สำหรับเด็กนักเรียน นักศึกษา ที่จะต้องไปเรียนในตอนเช้าแล้ว เวลาคือเป็นเวลาที่ดีเกินไป ทำให้เด็กหลายๆ คน ไม่มีโอกาสได้รับชมรายการ

ถึงแม้ว่าจะมีองค์ประกอบบางอย่างในรายการที่กลุ่มตัวอย่างไม่ชอบอยู่บ้าง แต่ถ้าดูโดยภาพรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของรายการแตกต่างจากรายการอื่นๆ มีความแปลกใหม่ ทำให้สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายของการใช้สื่อมวลชนทางด้านสารสนเทศและทางด้านความบันเทิงของกลุ่มตัวอย่างได้ (McQuail และคณะ, 1981) เพราะการรับชมรายการ ก็เปรียบเหมือนการ

เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้รับวัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ทั้งยังได้รับความสนุกสนานไปพร้อมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี เตียพิริยะกิจ (2539) ที่ศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนต่อรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยพบว่า ลักษณะรูปแบบการนำเสนอที่เยาวชนพึงพอใจ มักจะเป็นรูปแบบที่นำเสนออย่างกระชับ ไม่เยิ่นเย้อ ใช้เวลาในการนำเสนอสั้นๆ พร้อมทั้งมีสีสันของความบันเทิงผสมผสานอยู่ในการนำเสนอด้วย ซึ่งลักษณะที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ก็ตรงตามลักษณะของรายการ คุณพระช่วย จึงไม่น่าแปลกที่กลุ่มตัวอย่างจะรู้สึกพึงพอใจ หลังจากที่ได้รับชมรายการ

จากการวิจัยเชิงทดลองในครั้งนี้ ทั้งในส่วนของความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” และความคิดเห็นกับความพึงพอใจต่อรายการ คุณพระช่วย ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เห็นความสำคัญ และให้ความสนใจต่อศิลปะ วัฒนธรรมไทย เหมือนดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2538) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กวัยรุ่นเริ่มเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีว่ามีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมส่วนรวมอย่างไร การให้ความรู้ ความเข้าใจและชักจูงเด็กให้สนใจอย่างถูกต้อง จะสร้างให้เด็กเป็นบุคคลที่รู้จักรัก และสงวนวัฒนธรรม ประเพณี ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย นับตั้งแต่ที่บ้าน โรงเรียน รวมไปถึงสื่อมวลชน ซึ่งค่อนข้างมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยจะต้องช่วยกับปลูกฝังให้เด็กมีความรัก ความภาคภูมิใจและทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมของไทยให้กับคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การผลิตรายการเพื่อเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ และวัฒนธรรมนั้น ผู้ผลิตรายการจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบส่วนต่างๆ ของรายการ ควรกำหนดทุกอย่างให้มีความเหมาะสม และควรคิดวิธีการนำเสนอให้มีความแปลกใหม่ เพราะจะทำให้เนื้อหาที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดผู้ชมได้มากขึ้น
2. หากต้องการผลิตรายการที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่น เนื้อหาที่จะนำมาเสนอควรเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ แปลกใหม่ เพราะจะสามารถเรียกความสนใจจากกลุ่มวัยรุ่นได้ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องศึกษาหาความรู้ ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากที่พบเจอในชีวิตประจำวัน นอกจากเนื้อหาแล้ว วิธีการนำเสนอก็มีส่วนสำคัญ รายการที่วัยรุ่นมีพึงพอใจ มักจะมีลักษณะรายการที่กระชับ ใช้เวลาในการนำเสนอไม่มากนัก และที่สำคัญคือจะต้องผสมผสานสีสันของความบันเทิงเอาไว้ในรายการด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะการนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการคุณพระช่วยเท่านั้น ซึ่งทำให้เห็นวิธีการนำเสนอของรายการเพียงรายการเดียว ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรศึกษาหลายๆ รายการเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างในการนำเสนอความเป็นไทยของแต่ละรายการ

2. เนื่องจากในส่วนที่ 2 ของงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างมีเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น ทำให้ผลที่ได้ มาจากกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเล็กๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เพิ่มตัวแปรการวิจัย โดยอาจศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือ และเพื่อขยายผลการวิจัยให้กว้างขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การฝึกหัดครู, กรม. สังคม 102 สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : หน่วยงานพิเศษ, 2520.

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยสำหรับเยาวชน. เมืองไทยของเรา. (ม.ป.ท.), 2526.

จรัญ พรหมอยู่. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523.

จินตวีร์ เกษมสุข. ทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการนำเสนอวัฒนธรรมอเมริกันในภาพยนตร์โฆษณา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ชิตยา สุวรรณะชฎ และคณะ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, (ม.ป.ป.)

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.

เดนิส แมคไคว และ คณะ. แบบจำลองการสื่อสารสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา. แปลโดย สอนิต ยมาภัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

พิทยา สายหู. ประสบการณ์วัฒนธรรมศึกษา. เอกสารการสอนหน่วยที่ 1-6

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช . นนทบุรี , 2533.

วีระ อัมพันธุ์. ความเป็นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. (ม.ป.ท.), 2526.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

ศรีศักร วัลลิโภดม. ดิเอิร์ธ 2000, (มกราคม, 2537).

สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.

- สมยศ สิงห์คำ. สภาพ ความต้องการ และปัญหาเกี่ยวกับสื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครู ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม:แนวทางการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผน . ขอนแก่น : โรงพิมพ์คดงนนานาวิทยา, 2536.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยทัศน์. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2533.
- สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2529
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดรายการโทรทัศน์ หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ 469, 2539.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 1-8. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2532.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- สุภาวดี เตียพิริยะกิจ. ความพึงพอใจต่อรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2538 ของเยาวชนอายุ 18-19 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต วารสารศาสตร์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- โสภณ นุชนาถ. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2542.
- อนุমানราชธน,พระยา. รวมเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2531.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. ภูมิภาคศึกษา : วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปาเจรา, 2546.
- อุฬาร เนืองจำนงค์. ศิลปการผลิตรายการวิทยุ-โทรทัศน์ “ศิลปการพูดทางวิทยุและโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร : บพิธิการพิมพ์, 2527.
- เอกวิทย์ ณ. ถलग. เพื่อความเข้าใจวัฒนธรรม : ประมวลข้อคิดเห็นและทัศนะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534.

ภาษาอังกฤษ

- Babbie, Earl R. The Practice of The Social Research. California: A Division of Wadsworth, 1992.
- Blumler, Jay G. Television and The Public Interest : Vulnerable Values in West European Broadcasting. London: Sage, 1992.
- Blumler, Katz, Elihu, Jay G. The Uses of Mass Communication: Current Perspectives on Gratifications Research. Beverly Hills: Sage Publication, Sage Annual Review of Communication Research; VIII, 974.
- Dominick, Joseph R. The Dynamics of Mass Communication. Forth Edition. New York : McGraw – Hill Book Co., Inc., 1993.
- Linton, Ralph. The Tree of Culture. New York: Alfred A. Knopf, 1969.
- Lull, J. “The Naturalistie Study of Mass Use and Youth Culture” in Media Gratifications Research Current Perspective. Beverly Hills: Sage Publication, 1985.
- McQuail, Denis and Sven Windahl. Communication Models: for the study of mass communication. London: Longman, 1981.
- Palmgreen, Phillip and J.D. Rayburn, “An Expectancy – Value Approach to Media Gratifications” in Karl Erik Rosengren Lawrence A. Wenner, Phillip Palmgreen. Media Gratifications Reseach : Current Perspectives. Beverly Hills: Sage Publications, 1985.
- Rosengren, Karl Eric. “Used and Gratifications: A Paradigm outlined”. The used of Mass Communications: Current Perspective on Gratifications Research. Beverly Hills: Sage Publications, 1974.
- Shelly, M.W. Responding to Social Change . Pennsylvania : Dowden Hutchinson & Ross, 1975.
- Tylor, Edward B. The Primitive Culture : Researches into The Development of Mythology Philosophy Religion, Language, Art and Custom. Murray: London, 1981.
- Wolman, B.B. Dictionary of Behavioral Science. Von Nostrand: Reinhold Company, 1973.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

(สำหรับผู้ที่ไม่ได้ชมรายการ)

แบบสอบถาม เรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจ จากการรับชมเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย

แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจ จากการรับชมเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย ใช้เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น มิได้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ขอขอบคุณมากค่ะ

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่านหรือเติมข้อความในช่องว่างตามความคิดของท่านให้สมบูรณ์ที่สุด

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

(1) ชาย(2) หญิง

2. อายุ

(1) 13 – 15 ปี(2) 16 – 18 ปี(3) 19 – 21 ปี

3. ภูมิลำเนาเดิม

(1) กรุงเทพมหานคร(2) อื่นๆ ระบุ.....

4. ระดับการศึกษา

(1) ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6(2) มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือเทียบเท่า (4) ปวส./อนุปริญญา หรือเทียบเท่า(5) ปริญญาตรี(6) สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ				
6. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ				
7. ผู้ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมไทยเป็นคนล้าสมัย				
8. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา				
9. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่เก่าแก่เหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น				
10. วัฒนธรรมต่างชาติน่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย				
11. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความแตกต่างไม่เหมือนชาติใด				
12. วัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย				
13. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของไทย				

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
14. การไหว้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้				
15. ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงาม น่าชื่นชม				
16. คนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้วง่วงนอน				
17. ภาษาท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์ น่าสนใจ				
18. จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม				
19. คนไทยเป็นคนอารมณ์ดี ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง				
20. คนที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์ นิยม				
21. เด็กไม่จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะมนุษย์ทุก คนมีสิทธิเท่าเทียมกัน				

ภาคผนวก ข

(สำหรับผู้ที่ได้ชมรายการ)

แบบสอบถาม เรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจ จากการรับชมเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย

แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและความพึงพอใจ จากการรับชมเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย ใช้เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น มิได้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ขอขอบคุณมากค่ะ

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่านหรือเติมข้อความในช่องว่างตามความคิดของท่านให้สมบูรณ์ที่สุด

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

(1) ชาย(2) หญิง

2. อายุ

(1) 13 – 15 ปี(2) 16 – 18 ปี(3) 19 – 21 ปี

3. ภูมิลำเนาเดิม

(1) กรุงเทพมหานคร(2) อื่นๆ ระบุ.....

4. ระดับการศึกษา

(1) ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6(2) มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า(3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือเทียบเท่า (4) ปวส./อนุปริญญา หรือเทียบเท่า(5) ปริญญาตรี(6) สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวม

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ				
6. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ				
7. ผู้ที่ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมไทยเป็นคนล้าสมัย				
8. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การรักษา				
9. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่เก่าแก่เหมาะกับคนสูงอายุเท่านั้น				
10. วัฒนธรรมต่างชาติน่าสนใจกว่าวัฒนธรรมไทย				
11. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความแตกต่างไม่เหมือนชาติใด				
12. วัฒนธรรมไทยช่วยดึงดูดชาวต่างชาติให้มาเที่ยวไทย				
13. วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของไทย				

- ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยทั่วไป

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
14. การไหว้ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่ควรอนุรักษ์ไว้				
15. ศิลปะและการแสดงของไทย เป็นสิ่งสวยงาม น่าชื่นชม				
16. คนตรีไทยน่าเบื่อ ฟังแล้วง่วงนอน				
17. ภาษาท้องถิ่นของไทยมีเอกลักษณ์ น่าสนใจ				
18. จิตรกรรม ภาพวาดไทย มีความอ่อนช้อยงดงาม				
19. คนไทยเป็นคนอารมณ์ดี ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง				
20. คนที่พูดภาษาไทยถูกต้องตามอักขระ เป็นพวกอนุรักษ์ นิยม				
21. เด็กไม่จำเป็นต้องเคารพผู้ใหญ่เสมอไป เพราะมนุษย์ทุก คนมีสิทธิเท่าเทียมกัน				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อรายการคุณพระช่วย

22. หลังจากดูรายการ คุณพระช่วย แล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร

- ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- ได้รับความรู้พร้อมกับความสนุกสนาน ไม่ได้รับอะไรเลย

23. ท่านคิดว่าเนื้อหาที่น่าสนใจในรายการ คุณพระช่วย นี้เป็นอย่างไร

- แปลกใหม่ น่าสนใจ โบราณ น่าเบื่อ

24. ท่านคิดว่าจุดเด่นของรายการนี้อยู่ที่ใด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- ชื่อรายการ เนื้อหาที่น่าสนใจ รูปแบบรายการ
- พิธีกร การแต่งกาย ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก

25. ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร

- เหมาะสมดีแล้ว มากเกินไป น้อยเกินไป

26. ท่านคิดว่าจะแนะนำรายการ คุณพระช่วย นี้ กับผู้อื่นหรือไม่

- แนะนำ ไม่แนะนำ

27. ท่านต้องการที่จะดูรายการ คุณพระช่วย นี้ อีกหรือไม่

- ต้องการ ไม่ต้องการ

28. ท่านอยากให้มียุทธศาสตร์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทย แบบนี้อีกหรือไม่

- อยากให้มี ไม่อยาก

29. ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในช่วงใด ที่น่าสนใจมากที่สุด (เลือกตอบเพียงช่วงเดียว)

- ช่วงคำนี้มีที่มา ช่วงคุณพระเชี้ยว ช่วงคุ่มของเก่า
- ช่วงคุณพระไชวี ช่วงคุณพระย่ากรุง ช่วงคุณพระประชัน

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจต่อ รายการ คุณพระช่วย

คุณมีความพึงพอใจจากการชมรายการ คุณพระช่วย อย่างไร

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ			
	พึงพอใจมาก	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจเลย
30.เนื้อหาสาระที่นำเสนอในแต่ละตอน				
31.การให้ความรู้ เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม				
32.รูปแบบการนำเสนอของรายการ				
33.การดำเนินรายการของพิธีกร				
34.วันและเวลาในการออกอากาศ				
35.การแต่งกายของพิธีกร และผู้ร่วมรายการ				
36.เรื่องราวแปลกใหม่ที่นำเสนอในรายการ				
37.รูปภาพที่ใช้ประกอบการบรรยายเนื้อหา				
38.การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่สำคัญ				
39.พิธีกรดำเนินรายการ				
40.ผู้ร่วมรายการในแต่ละตอน				
41.การนำชาวต่างชาติมาเป็นพิธีกร				
42.ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ในช่วงต่างๆ				
43.การประเมินความสามารถของคนทางบ้าน				
44.ศิลปะไทยที่นำมาใช้ในการประชัน				
45.ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก				
46.ดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการ				
47.ชื่อรายการที่เป็นคำอุทานของคนไทย				
48.ชื่อในแต่ละช่วงของรายการที่แสดงออกถึงความเป็นไทย				

ภาคผนวก ค**แบบบันทึกการสังเกตเอกลักษณ์ "ความเป็นไทย" ที่นำเสนอในรายการ คุณพระช่วย**

ออกอากาศวันจันทร์ ที่.....

เรื่อง.....

* เนื้อหารายการ.....

.....

.....

* ลักษณะการสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม.....

.....

1. ช่วงคุณพระชวนชม.....

2. ช่วงโฆษณวันละครี่.....

3. ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ.....

.....

4. ช่วงคุ่มของเก่า.....

5. ช่วงคุณพระโชว์.....

.....

6. ช่วงคุณพระย่ากรุง.....

7. ช่วงคุณพระประชัน.....

.....

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

แนวคำถามในการวิจัยเรื่อง การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย

1. วัตถุประสงค์ในการทำรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร
2. กลุ่มเป้าหมายของรายการคือใคร
3. แนวความคิด (concept) ของรายการ คุณพระช่วย เป็นอย่างไร
4. องค์ประกอบอะไรบ้างในรายการที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย”
5. มีเกณฑ์ในการเลือกพิธีกรดำเนินรายการอย่างไร
 - การเลือกพิธีกรจำเป็นต้องสอดคล้องกับ concept ความเป็นไทย ของรายการหรือไม่อย่างไร
 - ตัวพิธีกรต้องแสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย อย่งไรบ้าง
 - โดยหลักการแล้วพิธีกรจะต้องมีใบอนุญาตผู้ประกาศ ไม่ทราบว่าเป็นเกณฑ์ในการเลือกพิธีกรของผู้ผลิตหรือไม่
6. สไตส์และรูปแบบในการนำเสนอของรายการเป็นอย่างไร
 - ในแต่ละช่วงของรายการจะต้องมีความสอดคล้อง ต่อเนื่องกันหรือไม่ (ช่วงใดของรายการบ้างที่สอดคล้องและต่อเนื่องกัน)
 - มีหลักในการวางตำแหน่ง ในแต่ละช่วงของรายการอย่างไร
7. มีเกณฑ์ในการเลือกผู้ร่วมรายการ/แขกรับเชิญในแต่ละช่วงอย่างไร
8. ผู้ผลิตใช้สิ่งใดบ้าง ในการสร้างบรรยากาศ “ความเป็นไทย” ในรายการ (เช่น ฉาก แสง สี เสียง)
 - มีการจัดฉากให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่นำเสนออย่างไร
 - มีการจัดแสง สี เสียง อย่งไรให้กลมกลืนในการนำเสนอความเป็นไทย
 - ใช้อุปกรณ์ประกอบฉากอะไรบ้างที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย
9. ผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความรู้ (เช่น อ.ปราสาท,อ.เผ่าทอง,คุณรอง) หรือมาตัดสินการประชันจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร
10. วัฒนธรรม และ ความเป็นไทย ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเก่าและน่าเบื่อในสายตาของวัยรุ่น ผู้ผลิตมีวิธีการนำเสนออย่างไร ให้น่าสนใจและไม่น่าเบื่อ
 - ช่วงคุณพระประชัน ถือได้ว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ให้ไม่น่าเบื่อหรือเปล่า
11. ช่วงใดของรายการที่คุณคิดว่า เป็นช่วงที่สามารถดึงดูดใจผู้ชมได้มากที่สุด
12. ผู้ผลิตกำหนดการแต่งกายของผู้ร่วมรายการและพิธีกรอย่างไรบ้าง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจันทนา เพชรพรหม เกิดวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2523 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในปีพ.ศ.2546 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตรพัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ.2547

ผลงานที่สร้างความประทับใจ และ อยู่ในความทรงจำของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ตลอดมา คือ การเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ต้อนรับ ในการเสด็จรับพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2541 และ เป็นหนึ่งในจำนวนผู้แสดงของการแสดงชุด “72 พรรษา เฉลิมล้ำจอมราชันย์” ที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในพระราชวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มีพระชนมายุครบ 72 พรรษา โดยจัดการแสดงที่ พระบรมมหาราชวัง (วัดพระศรีรัตนศาสดาราม) ในปีพ.ศ.2541 เช่นเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย